14 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 14

С ФРАНЦУСКОГА ПАРНАСА

ПРЕВОДИ

ВЛАДИМИРА М. ЈОВАНОВИЋА

Наставнички савет Мушке реалне гимназије у Нишу награђује овом књигом Петровић С. Миодрага, ученика VI разреда, за врло добро учење и одлично владање.

Дел. бр.

28 јуна 1936 год.

у Нишу

Директор,

Јован Гицић

MUŠKA REALNA GIMNAZIJA
КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА
* U NIŠU *

Разредни старешина,

Марковић Н. Јеремија,

проф.

АЛ. ПИПИТОВИЋ - ПЕЛ[illegible]
КЊИЖАР
НИШ — Обреновића ул. 28.

Srpska Književna Zadruga
[Redovna izdanja]

14 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 14

С ФРАНЦУСКОГА ПАРНАСА

ПРЕВОДИ

ВЛАДИМИРА М. ЈОВАНОВИЋА

UNIVERSITY OF TORONTO

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У ДРЖ. ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1893

PQ
1116
S4J6

584775

2.7.54

ПРЕГЛЕД

Дух јединства IX

С француског Парнаса

Беранже: Клето пролеће 3
Опроштај Марије Стуартове 5
Цветотски крај 7
Навукодносор 10
Дворски песник 13
Посланички извештај 16
Дојкиња 19
Кућни пријатељ 22
Моја република 25
Разбијена виолина 27
Васпитање неких девојака 29
Нема више песама 31
Млада песникиња 32
Путник 34
Глицера 37
Мала вила 38
Тако мора бити! 40
Судбина 42
Зимска песма 44
Пролеће и јесен 45
Брачни уговор 47
Човек у свом реду 49
Добричина 51
Мачка 53
Јулски гробови 55
Жил де Ресегије: Тајна 59
Ламартин: Осама 60
Повратак у своју земљу 63
Бадемова грана 64
Лептир 65
Повратак 66
Братство 67

СТРАНА

Е. Скрпб: Синовљи гроб 68
Казимир Делавињ: Очекивање 70
Брисе: Јаков Зидар 71
Рафаило 72
Леон Халеви: Поезија 73
Виктор Иго: Овај век 75
Екстаза 78
Општа срећа 79
Због ом 80
Једној младој девојци 81
Последица једне забаве 82
Гроб и ружа 83
Мати и дете 84
Песма 85
Јутрења постојница (превод 1894) 86
Јутрења постојница (превод 1888) 88
Нашто плакати? 90
Нада на Бога 91
А. Дима Отац: Да се сврши на лепо 92
Де Мисе: Жалост 93
Песма 94
Шта је то поезија 95
Мара 96
Госпођици * * * 97
Због ом 98
Сонет читаоцу 99
Ван Хаселт: Балада 100
Огист Барбје: Микел-Анђело 102
Огист Вакери: Љубавна патња 103
Е. Адам: Јова брашнар 105
Сили Придом: Разбијена ваза 107
Данаиде 109
Овде доле 110
Франсоа Копе: Метеори 111
Мэниет 112
Бланшкотова: Сузе 114
Арманд д' Артоа: Пролетња песма 115
Додатак. — Јулија Хаждеу: Жеља једне селанке . . . 119
Лепеза 122
Жена 125
Немар 127
Боже мој! 129
Умор 130
Лист 132
Самоћа 135
Овој хартији 138
Не смем 139
Како је бити љубљен 141

Анакреонска песма 142
Серенада 143
Плаве приче 145
Отаџбина 149
Белешке о песницима у овој књизи 151
Напомене уз песме 199
Библиографија 208

СЕНИ ЈУЛИЈЕ ХАЖДЕОВЕ

ДУХ ЈЕДИНСТВА

Високи су Алпи кршевити,
Широко је Средоземно Море,
Није њега лако пребродити,
Нит' се нети на алписке горе.
Далеко је време Напол'она,
Пространи су убојни му пути,
Не чује се глас московских звона,
Ни знак кобни од мачева љути' —
Ал' дух људски смеоно се диже,
На и тамо путује и стиже.

Додија му гложење и злоба,
Међу овим светом нерасудним,
На истаче ново, боље, доба
Са људством бољим, сваког добра жудним,
И разасла виле на све стране,
Да по свету песмом свађу мире,
Да свуд сунце јединства огране,
Да се свуда пријатељства шире.

Вила песме извија се летом,
На путује преко неба плава,

Преноси се удаљеним светом,
Те песнике даљне сједињава.
Она нема књиге ни хартије,
Она нема мастила ни пера,
Ништа њојзи то потребно није —
Али, опет, остварује смера.

Она иде од гора до гора,
Да се позна са вилама другим,
Она иде од мора до мора,
И путује путевима другим.
Све се виле састају и друже,
Једна другој своје јаде кажу,
Радују се, хвале се и туже,
Осећаје слободно излажу.

Ал' како им Богом дано није,
Да по земљи непрестано ходе,
По која се каткад с неба свије,
На са смртним разговоре воде.
Тако траже песнике по свету,
Те са њима своје срце смире,
А песници, са пером у лету,
Њихне жеље и захтеве шире.

Од туд Мисе мисли са Бајроном;
Од туд Бајрон са Пулчијем спива;
Од туд Хажде' збори са Сорбоном,
И у Игу, на дому, ужива,
И препева песме од Прудона;
Од туд Шилер Љермонтову годи;
Од туд воли свак Анакреона;
Од туд Пушкин Орланда преводи.

Песнички се духови свуд друже,
И међ' собом пријатељства праве,
А виле им за договор служе,
На им носе гласе и поздраве.
Свака вила свој завичај има,
С домаћим се песницима знаде —
На од страних опоруке прима,
Да их својим земљацима даде.

Равијојла Обилића тражи
И Јакшића, Бранка и Илића,
На са њима српске јаде блажи,
Са уздањем у моћ српских тића,
На им мисли у Галију даје
Духу Ига, Миса и Шенија —
Са својим их Српством упознаје
И са духом његових генија.

И дух смела Ламартина славна,
Путујући по далеком свету,
Подсећа се на времена давна,
На облази Беле-Кулу клету
И, крај гроба јуначких витеза,
О јединству човечанском снива, —
Диже гласе против људских веза,
На на братство цео свет позива.

Заман мржња и народи силни —
Дух ће један обладати светом!
Виле носе свуд поздрав умилни,
И разносе песме својим летом.

Упознају песнике незнане,
Те се песмом једине у души —
Свака песма иде на све стране,
И туђину сузе да осуши.
Дух јединства смеоно се диже,
Па са песмом свуд иде и стиже.

С ФРАНЦУСКОГА ПАРНАСА

БЕРАЊЕ

КЛЕТО ПРОЛЕЋЕ

Гледасмо се са прозора свој'ј',
И сву зиму видесмо се духом:
Без познанства љубав нас опоји —
Пољупци се сретаху ваздухом.
Гола липа поглед не спречава,
Уживасмо целог дана сити.
Ал', с пролећа, липа олистава —
Клето доба, докле ће те бити?

У густишу лишћа хладовита,
Изгуби се онај анђо прави,
Што птицама, једном, храну хита,
Те се, при том, на прозору јави.
Њин је цвркут увек изазива,
Те могосмо значку удесити.
Најлепше је, кад све снег покрива!
О пролеће, докле ће те бити?

Да те није, гледô бих је још̂те,
Кад се, јутром, са одмора диже,
Као зора, препуна милоште,
Кад пред даном завесе подиже.
А вечером, могао бих рећи:
Звезда ће ми сад пут довршити —
Свећу гаси, сад ће она лећи.
О пролеће, докле ће те бити?

Зими за ме милина наступа:
Онда само мени срцу прија,
Када сôља у мој прозор лупа,
Па се после од стакла одбија.
Нашто миље твога царства стара:
Дуг дан, цвеће, зефир хладовити,
Без њезина осмеха и чара?
О пролеће, докле ће те бити?

ОПРОШТАЈ МАРИЈЕ СТУАРТОВЕ

Збогом, Француска, земљо премила,
Коју ја морам волети!
Тобом сам мала, срећна, ходила —
Збогом ти рећи: значи умрети.

Ти, што ми беше кô домовина,
Из које морам без воље поћи,
Чуј тужно збогом срца Марина —
Не дај њезину спомену проћи!
Ветар већ дува, брод се одмиче,
Ал' заман јецам, Бог ме не жали —
Нигде се талас један не миче,
Да ме поврати твојој обали.

Збогом, Француска, земљо премила,
Коју ја морам волети!
Тобом сам мала, срећна, ходила —
Збогом ти рећи: значи умрети.

Кад се пред светом, што се стицао,
Окитих венцем од љиљан-цвећа,
Он је мом чину мање клицао,
Него дражима мога пролећа.
Заман ћу славом краљевском сјати,
Код мрачна Шкота суморна лица;
Да Французима могу владати —
Зато ја жељах бити краљица.

Збогом, Француска, земљо премила,
Коју ја морам волети!
Тобом сам мала, срећна, ходила —
Збогом ти рећи: значи умрети.

Геније, љубав, па још и слава,
Често ми дане лепе опија;
Али то сада све ишчезава —
Нема тог пуста Каледонија.
Слутња ме нека чисто убила,
А страх ми срце слабо оставља —
Једном сам у сну страшном уснила,
Ешафод за ме да се приправљa.

Збогом, Француска, земљо премила,
Коју ја морам волети!
Тобом сам мала, срећна, ходила,
Збогом ти рећи: значи умрети.

И када срце хтедне препући,
Стуартка ће се тебе сетити,
Па ће, кô данас, сузе лијући,
Погледом само теби летити.
Али ох, Боже, лађа већ јури,
Испод другога неба туђега,
А ноћ се с влажним завојем жури,
Да те од ока отме мојега.

Збогом, Француска, земљо премила,
Коју ја морам волети!
Тобом сам мала, срећна, ходила —
Збогом ти рећи: значи умрети.

ИВЕТОТСКИ КРАЉ

Иветотски краљ је владо,
Ал' му тама дела крије,
Спавао је увек радо,
За славу се бринô није.
А што му је лепа Маца
Дала круну од конаца —
Вреди новаца.

Ох! ох! ох! ах! ах! ах!
Диван беше краљић тај!
Хај! хај!

Чет'ри пут је на дан јео,
А двор му је кровнат био —
На магарца тад је сео,
Па државу облазио.
Тако, весô, просто ходи,
Место свите псето води —
И то му годи.

Ох! ох! ох! ах! ах! ах!
Диван беше краљић тај!
Хај! хај!

Зло о њему не смем рећи —
Волео је само пити,

Ал' кад народ води срећи,
Може краљу и то бити.
За данак је примô жедан
Од акова лончић један —
Пара је вредан!

Ох! ох! ох! ах! ах! ах!
Диван беше краљић тај!
Хај! хај!

Љубио је прве моме —
То је народ добро знао,
Па у силном миљу своме
С правом га је оцем звао.
А са пушком сваког лета,
Кад се јавно гађа мета,
Први излета.

Ох! ох! ох! ах! ах! ах!
Диван беше краљић тај!
Хај! хај!

Због земаља није хтео
Да крваве војне води —
Закон му је био цео:
Да се само срцу годи.
Само кад је мртав био,
Сав је народ сузе лио,
Те га жалио.

Ох! ох! ох! ах! ах! ах!
Диван беше краљић тај!
Хај! хај!

Тога дивног краља слика
Још на једној крчми стоји,
Узва јој је, а и дика,
Те се крчмар срећним броји.
Ту се свецем вино лева,
Те се дигне грдна врева,
Кад свет запева:

Ох! ох! ох! ах! ах! ах!
Диван беше краљић тај!
Хај! хај!

НАВУКОДНОСОР

Многи у библији лепих ствари нађу —
Хајд' и ја ћу из ње сад узети грађу:
Опеваћу цара, који волом поста,
Те се свет не може начудити доста.
Сви су му у двору пуни среће били,
А певачи дворски хвалу су му вили,
И уз златне харфе певали у хору:
„Слава, слава цару, Навукодносору!"

Када цар зариче, све се живо склања,
И до црне земље ниско се поклања,
А ласкавци зборе: „Господару мио,
Да си у Мисиру, ти би богом био!"
Да се народ гази — није требе крити —
Може цар и човек и сивоња бити.
Зато сад уз харфе кликнимо у хору:
Слава, слава цару, Навукодносору!

Цар у својој штали за јаслама стоји,
Па прежива сено, ил' се водом пои,
Нит' о чему мисли, нити мари за шта —
А неке му луде приписују сваштa.
Тако му је један одавао хвалу,
Да класике чита у оригиналу.

Зато сад уз харфе кликнимо у хору:
Слава, слава цару, Навукодносору!

У једном журналу писа, опет, један,
Како је цар радин и на послу вредан;
Како се у кругу својих министара
О народном добру много разговара;
Како му у свету нигде равна нема —
А он ваздан само за јаслама дрема.
Зато сад уз харфе кликнимо у хору:
Слава, слава цару, Навукодносору!

Свештенство га хвалом уздизати знало,
Али то је цара врло скупо стало,
Јер свештенство увек са господом гледа,
Да помоћу цара свету заповеда,
Те се цару тако умело увући,
Да им је за љубав и плуг морô вући.
Зато сад уз харфе кликнимо у хору:
Слава, слава цару, Навукодносору!

Но народ се дурну — не хте више њега,
Па зацари другог, можда и горега,
А дворски подлаци одмах, оног стика,
Заклаше свог цара, кô дебела бика.
И свештенству самом беше меса доста —
Јело га је мирно преко целог поста.
Зато сад уз харфе кликнимо у хору:
Слава, слава цару, Навукодносору!

О певачи дворски, што, за љубав пара,
Извијате песме без вишега дара,

Певајте и ово ради ваше среће —
Цензура за цело забранити неће!
Јест, ви, што вам песма у подлости тоне,
Ено, топ већ грува! Ено, звона звоне!
Кликните уз харфе у громкоме хору:
„Слава, слава цару, Навукодносору!“

ДВОРСКИ ПЕСНИК

(1824)

Већ ми се бира
Друкчија лира;
Као и многи овога света,
Постô сам и ја дворски поета.

Певати теби ја не смем више,
О Маро моја, о срце моје!
Муза ми сада јунаштвом дише,
Те двору креће кораке своје.
И Волтер какав сад да се роди,
Примô би мито, да у двор пође.
Муза ми сада министру годи,
Ал' за те, Маро, би већ и прође.

Већ ми се бира
Друкчија лира;
Као и многи овога света
Постô сам и ја дворски поета.

Што бих сад теби за љубав рекô,
Том би се сада само смејали —
Љубави праве свак се одрекô,
Пријатељство су давно прогнали.
Сваки се смеје и родољубљу,
Рачун се само о свему води;

Сад пишем оду користољубљу,
Ал' теби муза више не годи.

Већ ми се бира
Друкчија лира;
Као и многи овога света
Постô сам и ја дворски поета.

Бојим се жеље из твојих уста:
Да певам хвалу храбрим Грцима,
На које цела Јевропа уста,
Да не црвени само пред њима.
Заман се душа твоја жалости,
Што се Јевропе мораш гнушати,
Ја ћу да певам шпанске љубости —
Ал' тебе више не смем слушати.

Већ ми се бира
Друкчија лира;
Као и многи овога света
Постô сам и ја дворски поета.

Да хвалим само јунака твога,
Страшни би моји рачуни били;
Слава нам оста од њега многа,
Ал' су легати све то покрили.
Кад му ти бисту весело китиш,
Венцима, које морам штовати,
Ти ме његовом славом усхитиш,
Али ти више не смем певати.

Већ ми се бира
Друкчија лира;
Као и многи овога света
Постô сам и ја дворски поета.

Не сумњај! Зборим истину праву —
Пријатељ твој се двору већ свикô.
Понос, слободу, завичај, славу —
Те речи више не цени нико.
Хоћеш да моја песма исмева
Баш оне, којим учим ласкати;
Зато, нек срце само захтева —
Ја теби више не смем певати.

Већ ми се бира
Друкчија лира;
Као и многи овога света
Постô сам и ја дворски поета.

ПОСЛАНИЧКИ ИЗВЕШТАЈ

Господо бирачи, вама треба дати
Извештај о моме посланичком раду,
С тога вам сад желим свима показати,
Шта чиних за земљу, за краља и владу.
Све је добро, дивно, проћите се брига —
Гледајте ме само! Мени, Богме, стига!
Е, што сам се частио,
Е, што сам се гостио
Код наше господе, наших министара,
Е, то је за причу; е, то вреди пара!

Имајући трбух вечито на уму,
Седео сам увек близу министара.
Све је то с рачуном и по споразуму,
Јер се влада с нама увек договара.
Помислите само какав сам вам пошô —
А гледајте сада какав сам вам дошô!
Е, што сам се частио,
Е, што сам се гостио
Код наше господе, наших министара,
Е, то је за причу; е, то вреди пара!

Деси се, па неки на министре виче,
А то њих по кашто веома ражљути,
И онда им треба да се ко развиче,
Те противник најзад мора да уђути.

И ја сам се свагда дерао и викô —
Често сам промукô, кол'ко сам урликô.
Е, што сам се частио,
Е, што сам се гостио
Код наше господе, наших министара,
Е, то је за причу; е, то вреди пара!

Кад сам против штампе у скупштини био,
То је било зато, што ми је речено;
А ако сам кадгод добре похвалио,
То ми је у напред било допуштено.
Увек сам по вољи влади удешавô,
Па сам глас час *против*, а часом *за* давô.
Е, што сам се частио,
Е, што сам се гостио
Код наше господе, наших министара,
Е, то је за причу; е, то вреди пара!

Никад нисам дао, да се суди коме,
Ако двору није најправије било;
Викô сам, да „сада није време томе"
Те се на „ред дневни" одмах прелазило.
У краљево име често сам се дерô —
Тако сам и неке из земље протерô.
Е, што сам се частио,
Е, што сам се гостио
Код наше господе, наших министара,
Е, то је за причу; е, то вреди пара!

Гледô сам, да власти циља не промаше,
Па сам од њих за то и награду примô;
Гласô сам за странце као и за наше —
Ја против странаца нисам ништа имô.

„Причувајмо добро пријатеље своје!“
То ми је начело и правило моје.
Е, што сам се частио,
Е, што сам се гостио
Код наше господе, наших министара,
Е, то је за причу; е, то вреди пара!

Радње јесу стале, није лако ником,
Ал' ви ћете опет мирно порез дати,
Макар се сав народ опасао ликом,
Треба да се странцу и господи плати.
Времена су лоша, рђаво је стање,
Ал', Богме, нек народ једе мало мање.
Е, што сам се частио,
Е, што сам се гостио
Код наше господе, наших министара,
Е, то је за причу; е, то вреди пара!

Ја сам прошô добро, а то ми је главно,
Краљев сам посланик — ја сам сада сила:
Два сам своја брата наместио давно,
И три су ми сина већ службу добила.
А на ручак зват сам и за до године —
Звало ме је до сад више од стотине.
Е, што сам се частио,
Е, што сам се гостио
Код наше господе, наших министара,
Е, то је за причу; е, то вреди пара!

ДОЈКИЊА

Спавај, Даро, моја дико мила!
Буји, баји, буји, баји, буји!
Дојкиња те твоја нахранила,
Па ти пева, да слађи сан сниваш,
Па те љуља, да у сну уживаш.

Спавај, спавај, сву ноћ мирна буди —
Буји, баји, буји, баји, буји!
А чим зора на небу заруди,
Птица ће ти запевати твоја,
Па се буди, мила дико моја!

Сутра ће ти и деда приспети —
Буји, баји, буји, баји, буји!
Па ће теби свачега донети.
А кад теби играчака даде,
И моја ће кћи да их имаде.

Јуче рече: „Видиш, моја мила,“ —
Буји, баји, буји, баји, буји!
„Како ме је љубав усрећила!
Никад неће бити бољег цвета
Од овога мога унучета.“

Јест, кад будеш већ девојка права —
Буји, баји, буји, баји, буји!
Свак ће тада да те обожава;

Свак ће да ти своју љубав нуди,
А ти бирај — само мудра буди!

Ти ћеш млада на забаве ићи —
Буји, баји, буји, баји, буји!
Једно вече министар ће прићи —
Занеће га твоје дивне драже,
Па ће руку твоју да затражи.

Отац пита: „Мила кћери моја“, —
Буји, баји, буји, баји, буји!
„Кажи оцу је ли воља твоја?“
А ти очи од стида обараш,
Па по лако: „Јесте!“ одговараш.

Ох, ала ће дивна свадба бити!
Буји, баји, буји, баји, буји!
Каруце ће сокак закрчити,
А хаљине моје Даре миле
Биће, биће — све од беле свиле.

Ти ћеш млада министарка бити —
Буји, баји, буји, баји, буји!
А мени ће свак почаст чинити.
Ко год хтедне да ти се удвори,
Он ће прво са мном да говори.

Ти ћеш моју ћерку удомити —
Буји, баји, буји, баји, буји!
А Бог ће ти сина поклонити.
Да Бог да му моја ћерка мила
Чуварица и дојкиња била!

А на гробу, што ме себи зове, —
Буји, баји, буји, баји, буји!

Читаће се некад речи ове:
„Овде лежи добра баба Мара —
Спомен диже министарка Дара.“

Спавај спавај, моја надо мила!
Бући, баји, бући, баји, бући!
Дојкиња те твоја нахранила,
Па ти пева, да слађи сан сниваш,
Па те љуља, да у сну уживаш!

КУЋНИ ПРИЈАТЕЉ

Ех, што имам жену — та, нема јој равне:
Очију је дивних, а погледа јасна . .
Покрај ње доживех и ја дане славне —
Покрај ње сам стекô пријатеља красна.
Чим се венчах с њоме, одмах дивно пође —
Саветник ми један одмах кући дође.
Каква сласт!
Каква част!
Кад га видех, ја се само склоних,
И ниско се, до земље, поклоних.

Ја, до душе, мотрим и пазим за њиме,
Ал' му равна нисам видео у веку —
Чак је с мојом женом ишô прошле зиме
Код министра једног на забаву неку.
Кад ме гдегод сретне, он се увек јави,
Рукује се, пита и срдачно здрави.
Каква сласт!
Каква част!
Ја се пред њим Бог зна како склањам,
И ниско се, до земље, поклањам.

Покрај моје Руже увек на се пази,
Није кô што има неких пробисвета,
А кад Ружа лежи, он је обилази,
Па покрај ње седи и игра пикета.

А о нашој слави и о новом году
Он нам увек први учини походу.
Каква сласт!
Каква част!
Ја се пред њим увек само склањам
И ниско се, до земље, поклањам.

Ружно време каткад задржи и мене,
Те се после ручка у свом дому нађем;
Он обично дође, па се тек осмене,
И увек ме нуди да кудгод изађем:
„Та, идите,“ вели. „Што ту да седите?—
Ено мог интова, па се проведите.“
Каква сласт!
Каква част!
Ја се пред њим Бог зна како склањам,
И ниско се, до земље, поклањам.

А један пут, опет, баш у вече беше,
Одвео нас био до свог винограда,
И мене капљице шампањца занеше;
Ружа леже онде, где је дремеж свлада,
Ал' ја, Богме, лепо — ја те ноћи доби'
Понајбољи кревет у засебној соби.
Каква сласт!
Каква част!
Ја се пред њим Бог зна како склањам,
И ниско се, до земље, поклањам.

Кад сам га за кума првенчету звао,
Он се томе кумству радовао много;
Кад је дете узо̂, па љубити стао,
Од радости силне није зборит' могô.

Е чудо, што воли то детенце моје —
Оставиће њему све имање своје!
Каква сласт!
Каква част!
Ја се пред њим Бог зна како склањам,
И ниско се, до земље, поклањам.

За столом се радо нашали и смије,
Ал' ја у том каткад претерујем много.
И сад ми никако још појмљиво није,
Како сам један пут пред њим рећи могô:
„Свет о нама прича свакојаке приче,
Ја то добро знадем, ал' ме се не тиче."
Каква сласт!
Каква част!
Ја се пред њим Бог зна како склањам,
И ниско се, до земље, поклањам.

МОЈА РЕПУБЛИКА

Од кад видех толико владара,
Од тог доба републику ценим,
И сада ми, баш, ум једну ствара —
Нов ћу закон на њу да применим.
Сву државу мој сто заузима;
Пресуде су све веселог рода;
Трговине само с пићем има —
Лозинка је: живела слобода!

Зато, браћо, сви у руке чашу,
Јер ће данас први савет бити,
Те ће, одмах, на заповест нашу,
Из државе чаму прогонити.
Но што да се о прогонству збори?
То би било срамота и шкода.
Нас досада неће ни да мори —
Јер ње нема, где год је слобода.

О раскоши не сме бити збора,
Ако прави нашој срећи вреда;
Шта ко мисли и зборити мора —
Тако увек бог Бах заповеда.
Њега сваки сме да обожава,
И да пије лозинога плода;
Служба му се никад не спречава:
Јер баш тако захтева слобода.

Господштине међу нама нема:
О прецима нека збора није.
Титула се ни за ког не спрема —
Ни за оног, што најбоље пије.
Усхтедне ли ко, жељан да влада,
Да се каже краљевскога рода —
Тај ће Цезар пићем да се свлада,
И биће нам спасена слобода.

Подигнимо, дакле, пуне чаше —
Нек држава буде дуга здравља!
Али, заман лепе наде наше,
Када јој се већ и душман јавља.
Ето Лизе, иде, па нас тражи,
Да нас својој моћној вољи пода,
А она је увек пуна дражи —
Нема ништа, пропаде слобода!

РАЗБИЈЕНА ВИОЛИНА

Ходи ми, ходи, јадно куче моје;
Ма да сам тужан, теби јести треба!
Ево колача, још од свеца стоје —
Сутра ће, опет, бити црна хлеба.

Јуче сам странце у долини срео,
И, кад крај лажних победника мину',
Рекоше: „Свирај!“ ал' ја нисам хтео,
Те један, на то, разби виолину.

А она беше сва свирка у селу,
Од сад ће за њом заман да се жуди,
Прошла је игра у хладу дебелу —
Нема ко од сад срца да узбуди!

Доста сам пута, по њезиној жици,
У дане свадбе, још док зора свита,
Јављао каквој лепој заручници,
Како јој војно са сватима хита.

Ни један поп се није никад гнушо,
Када се уз њу вито коло води —
Та да је од куд и краљ какав слушо,
Чак би и њему морало да годи.

А кад нам оно слава стала сјати,
Са ње се вила песма пуна нада —
Ох, ко је, Боже, онда мого знати,
Како ће некад с душмана да страда?!

Ходи ми, ходи, јадно куче моје,
Ма да сам тужан, теби јести треба!
Ево колача, још од свеца стоје —
Сутра ће, опет, бити црна хлеба.

Дуго ће бити сад недељом време,
И испод бреста и на гумну саму,
Па ће и бербе бити као неме —
Све ће без свирке осећати чаму.

Она је била лек од сваког јада,
Покрај ње трудник одморак ужива,
Нит' је се сећô порезе ни града —
Та она села увек разгаљива.

Она је знала и сузе да брише,
Она и мржњу свуда утишава;
Она је добра учинила више,
Него ма каква крунисана глава.

Но сад се ваља странцу одупрети —
Срце ми жели да његов бес мине.
С тога ћу пушку у руку узети,
У место своје јадне виолине.

А, ако паднем, знанци ће ми рећи:
„Пао је, јунак, храбро на бојишту —
Волô је мртав под ледину лећи,
Но да му душман игра на огњишту.“

О ходи, ходи, јадно куче моје,
Ма да сам тужан, теби јести треба!
Ево колача, још од свеца стоје —
Сутра ће, опет, бити црна хлеба.

ВАСПИТАЊЕ НЕКИХ ДЕВОЈАКА

Да лудога, Боже, Фенелона тога —
Све говори само о шву и иглама,
Па још̂те помиње и цркву и Бога,
Кô да и то нешто треба девојкама!
Балова, концертâ и нових комада —
Тог је, мамо, жељна сад девојка свака. —
О да грдна јада, што се чини сада!
Сачувај ме, Боже, таквих девојака!

Нек' се вêзу уче, другарице моје,
А ја, Богме, само о клавиру снивам, —
С учитељем желим да певам у двоје —
У томе ја само истински уживам.
Почесто ме чудно осећање свлада,
Те љубављу сине моја мисô свака. —
О да грдна јада, што се чини сада!
Сачувај ме, Боже, таквих девојака!

Нека кућни трошак когод други води —
Мени ће да дође учитељ играња,
Па морам да играм, то је сад у моди,
Треба час, два, дневно тога уживања.
Ал' хаљина дуга па ми ниско пада,
Морам да је дижем повише чланака. —
О да грдна јада, што се чини сада!
Сачувај ме, Боже, таквих девојака!

Нека моје сестре когод други гледи,
А ја сада морам ићи до салона;
Сад што цртам, мамо, е, то пара вреди —
Ја сад цртам слику гола Аполона,
Ох, како је тело пуно дивног склада!
Лепи су и уди и честица свака. —
О да грдна јада, што се чини сада!
Сачувај ме, Боже, таквих девојака!

Него чујеш, мамо, да ја теби кажем:
Удаји ти мене — нема друга лека;
Није тамо амо, не смем да те лажем,
Већ је крајње време — не сме да се чека!
То и целом свету већ у очи пада. —
Ал' је данас свака девојка једнака!
О да грдна јада, што се чини сада —
Сачувај ме, Боже, таквих девојака!

НЕМА ВИШЕ ПЕСАМА

Заман је љубав, нема песме више:
Дух ми се много око стиха мучи;
Сликове боље какав ђачић пише,
Који се стиху на прстима учи.

Кад ми се срце пред небом отвара,
Те се у каквом пустом лугу бавим,
Одјек из шуме прозом одговара.
Неће Бог више да стихове правим.

Неће Бог више! Кô, кад иде зима,
Што какав сељак по вотњаку зађе,
Те гледа жељно по дрвима свима,
Не би ли могô где плода да нађе.

Тако ја лутам, и надом се крепим,
Ал' дрво мртво, заман се њим бавим:
Не стекох корпе с плодовима лепим!
Неће Бог више да стихове правим.

Бог неће више! И опет, у души,
Чујем глас његов, где народу јавља:
Не бој се, устај, плашљивост угуши —
Круна се за те јединог приправља!

Весео пођох, наследниче мили,
Да те за благост новом песмом справим,
Да милост тражим; али Бог у сили,
Не даје више да стихове правим.

МЛАДА ПЕСНИКИЊА

Зар би ти збиља још за стихове
Презрела лепе младосне сласти!
Та моја муза, што теби гове,
Опева често љубавне страсти,
А ти си дете, шта би свет рекô?
Теби је истом дванаест лета —
А ја сам, до сад, већ четрест стекô,
Па ме и није зазор од света.

Нашто зборити о лавровима,
Што их и суза већ орошава.
Оним, што пишу у стиховима,
Слава то слабо и обећава.
Дика пролећа, пупољ од цвета —
То је награда наша једина.
Али је мени четрдесета,
А теби истом дванест година!

Буди полетне, слободне маште;
Весели, тиче, све око себе;
А ако ти је до славе таште —
Има времена још'те за тебе.
Биће велика за ме милина,
Ако ти духу дадем полета.
Али је теби дванест година —
А мени, мени четрдесета!

Ти нећеш моћи дуго желети,
Да ми се венац цветни извија ; —
Млађег ћеш кога можда волети
Да сматраш радо као генија.
Нек те не мори с мене таштина —
Нека се стиша твоја сујета !
Кад теби буде двааст година —
Мени ће бити већ педесета.

ПУТНИК

СТАРАЦ

О странче, момче милосно,
Што ти је срцу жалосно?

ПУТНИК

Тешко ми, добри старина,
Зла ми је клета судбина.

СТАРАЦ

Ако је усуд и зао,
Не мораш бити све сетан!
Бог ме сам теби послао,
Буди ми весô и сретан!

ПУТНИК

Силни ми мира не дају —
Ни двор им греху не гове,
Већ у свом бесу искају,
Да им још дижу храмове.

СТАРАЦ

Напусти тај пут и муку
— И ја сам тако лутао —
Не мори ноге, нâ руку!
Да Бог дâ срећан постао!

ПУТНИК

Кад год сам у злу, са стравом,
Тог Бога с неба призвао,
Мач ми се крвав над главом,
С именом Божјим, витлао.

СТАРАЦ

Ево мог дома и вина —
Немој да будеш све сетан!
И ја сам имô свог сина —
Де, био жив, здрав и сретан!

ПУТНИК

Није свет овај бескрајни
Насеље Бога једина!
Сав овај свемир очајни —
Све је то пуста таштина!

СТАРАЦ

Гле моје ћерке милене,
Уздише што си све сетан,
А она теши и мене —
Да си ми жив, здрав и сретан!

ПУТНИК

Да ли у овој злој ноћи
Помишља на нас Бог с неба?
Ако нам неће помоћи,
Онда нам ни он не треба!

СТАРАЦ

Ево ти меке постеље —
Не буди тужан и сетан!

Буди ми син мој од жеље —
Буди ми жив, здрав и сретан!

*

Странац код старца остаде,
Љубав га стаде да мори.
— Мужем и оцем постаде —
И сад сâм тужним говори:
„Ако је усуд и зао,
Не мораш бити све сретан!
Бог ме сам теби послао —
Буди ми весô и сретан!“

ГЛИЦЕРА

(Идила)

СТАРАЦ

О, девојко, лица насмејана!
Шта ти тражиш испод ових грана?

ДЕВОЈКА СА СТРАНЕ

Тражим цвеће, да косу искитим,
Дигла сам се до првога села —
Пролеће је, па на игру хитим.
Трава нова одавна приспела,
А пастири и младе пастирке
Жељни игре, љубави и свирке —
И Глицера за цело ће ићи!
Хвала јој се на далеко чује,
Ал' ја ћу је опет превазићи —
То ми ово цвеће предсказује.

СТАРАЦ

А је л' теби знано место ово?

ДЕВОЈКА СА СТРАНЕ

Није, старче, са свим ми је ново.

СТАРАЦ

Ту Глицера лежи сахрањена.
А то цвеће, што ти рука бере,
Да би била лепша од Глицере,
То је цвеће с хладна гроба њена.

МАЛА ВИЛА

Била, децо, једна вила
— Кô така је мала била —
Иргандом је људи зваше,
А с добра је свуда знаше.
Чим штапићем својим мане,
Одмах срећа на све стране.
Ох, кажи нам, вило мила,
Где си тај твој штапић скрила?

У шкољчици од сафира,
Тихо, као дах зефира,
Спуштало је с облакова
Осам лаких лептирова,
И, како је земљи снесу,
Грозд и усев свуд понесу.
Ох, кажи нам, вило мила,
Где си тај твој штапић скрила?

Краљевском се кумом звала —
Министре је постављала,
А то добри људи биште,
Те се послом заносиште.
Па гониште с тора вуке,
Без батине и без муке.
Ох, кажи нам, вило мила,
Где си тај твој штапић скрила?

Судије је све слушале,
А невиним, што се жале,
Никад није било криво.
Свак се лепо испитивб.
А ко грехе сам признава,
Том се казна олакшава.
О, кажи нам, вило мила,
Где си тај твој штапић скрила?

Да би кумче славом сјало,
Такнула му круну мало,
Те му народ веран био —
Волео га, узносио.
А до рата кад би дошло,
Све би слошки у бој пошло.
Ох, кажи нам, вило мила,
Где си тај твој прутић скрила?

Но сада се вила мила
У кристални двор склонила,
Те се јадом обавија
Америка и Азија.
Код нас јесте мало боље,
Ал' би били боље воље,
Да дознамо, где је вила
Свој чаробни штапић скрила.

ТАКО МОРА БИТИ!

Ја сам пророк, пријатељи моји,
Знам шта коме у напред предстоји —
Ја вам сада могу погодити,
Како мора бити!

Неће више ласкати песници,
Ласкаче ће мрзети власници,
Ни дворани неће подлачити —
Тако мора бити!

Неће више бити кајишара,
Ни коцкара, нити мамипара,
Нит ће млађи бити набусити —
Тако мора бити!

Пријатељство, што нам јаде лечи,
Неће више бити празне речи,
У несрећи неће охладнити —
Тако мора бити!

А девојке од петнест година
Биће још'те дечица невина,
Од осамнест тек ће ђаволити —
Тако мора бити!

Све ће жене презирати моду,
И мужеви, кад им гдегод оду,
Неће бриге о њима водити —
Тако мора бити!

Биће боље, што год се успише,
Генија ће бити много више,
Од ачења свак ће се клонити —
Тако мора бити!

Сви ће писци достојанством сјати,
Сви ће глумци своје роле знати,
Критика ће с грдњом раскрстити —
Тако мора бити!

Царске мане свак ће да исмева,
Подле душе свак ће да опева,
А власт никог неће затворити —
Тако мора бити!

Укус ће се поправити много,
А правда ће да се врши строго,
Истина се неће прогонити —
Тако мора бити!

Све ће бити и лепо и красно,
Али није дочекати ласно —
То ће бити тамо пред смак света,
Након тисућ' лета.

СУДБИНА

Куц! куц! — Ко је? Говори! —
Куц! куц! — Јеси л' ти, драга? —
Куц! куц! Судба! Отвори! —
Куц! куц! — Иди без трага!—

Соба ми је пуна среће,
Свима су нам пуне чаше.
Ми чекамо драге наше —
Тебе моје друштво неће.

Куц! куц! — Ко је? Говори! —
Куц! куц! — Јеси л' ти, драга? —
Куц! куц! Судба! Отвори! —
Куц! куц! — Иди без трага! —

Опет лупа, моли, пита,
Силно благо нуди свима . .
Та, шта ћеш нам? Вина има —
Има вина и кредита!

Куц! куц! — Ко је? Говори! —
Куц! куц! — Јеси л' ти, драга? —
Куц! куц! Судба! Отвори! —
Куц! куц! — Иди без трага! —

Нуди бисер и рубине
И златали рухо само,

А и ово већ скидамо —
Та, шта ће нам и хаљине?

Куц! куц! — Ко је? Говори! —
Куц! куц! — Јеси л' ти, драга? —
Куц! куц! Судба! Отвори! —
Куц! куц! — Иди без трага! —

Као да смо деца нека,
И славу нам обећава.
Та, шта ће нам пуста слава,
Кад је увек злоба чека?

Куц! куц! — Ко је? Говори! —
Куц! куц! — Јеси л' ти, драга? —
Куц! куц! Судба! Отвори! —
Куц! куц! — Иди без трага! —

Добро нам је овде сада —
Не тражимо друге среће.
Који хоће да полеће,
Тај најпосле ниско пада.

Куц! куц! — Ко је? Говори! —
Куц! куц! — Јеси л' ти, драга? —
Куц! куц! Судба! Отвори! —
Куц! куц! — Иди без трага! —

Ал' суседи дотрчаше,
Свак понизно судби хити —
Та, све ће их преварити,
Као и нас драге наше!

Куц! куц! — Ко је? Говори! —
Куц! куц! — Јеси л' ти, драга? —
Куц! куц! Судба! Отвори! —
Куц! куц! — Иди без трага! —

ЗИМСКА ПЕСМА

Добра зимо, суморна и стара,
Понекад те волим много више
Но младића, што му нема пара —
Премалеће, кад цвеће мирише!

Чим пролеће, сви Париз оставе —
Траже миљке, места од весеља;
Јест истина — ласте нам се јаве,
Ал' нестане наших пријатеља.

Јун мамљиви све их поотима,
Ал' јануар добри све их врати;
Тад, до душе, мање птица има —
Ал' се време с друштвом слађе крати.

У крај ватре опет сине срећа —
Другар другу опет руку даје:
И лист може пасти са дрвећа —
Ал' у срцу пријатељство траје!

ПРОЛЕЋЕ И ЈЕСЕН

За онога, који зна да живи,
Два времена уређују ствари:
С пролећа се свак ружама диви,
А у јесен вино лица жари.
Кад дан дужâ, срце се весели,
А, кад крача, вино му помаже.
С пролећа се чаши „због ом“ вели —
У јесен се с љубављу одлаже!

До душе би могло боље бити,
Да се вино са љубављу шљуби;
Али може здрављу наудити —
Кад се много и пије и љуби.
Тога ради мудрости умаштам,
Те се сада са поретком слажем:
С пролећа се са вином опраштам,
А у јесен с љубављу одлажем.

У мају сам дао срце Ружи,
Те се са свим поведох за њоме;
Најзад с њеног ћудања протужи' —
Шест месеци заповеда мноме!
Да јој жао за срамоту вратим,
Ја октобру своје јаде кажем.
У јесен се са вином наплатим —
А с ватреном љубављу одкажем.

Са Аделом, после, боље пође,
Но и с њом се, опет, лако раста,
Али она, опет, на траг дође,
Како цветно премалеће наста.
Ја баш певам под лозама својим —
А она се преда мном укаже.
У пролеће вином се не појим,
У јесен се с љубављу одлаже.

Но она је чинилица права —
Све ми жеље и уредбе квари,
Силама ме винским смалаксава —
Па по вољи и пали и жари.
С ње се, каткад, обичаја манем,
Те се с редом ни мало не слажем —
Нит се вина, с пролећа, оканем,
Нити љубав, у јесен, одлажем.

БРАЧНИ УГОВОР

„Стан'те, сире, окрен'те се мени!“
(Краљ је у том својој дами хитô)
„Допустите, да се светим жени —
Кад је узех, вас сам најпре питô.“
А краљ викну: „Та, што сте му дали..?
Камо слуге? Стан'те на пут томе!“
— „Та, ви сте се, сире, потписали
На брачноме уговору моме!“

Краљ се на то насмешио само:
„Остав'те га — нека му је просто!
Шта је, море? Ходи ближе амо!“
— „Стекао сам, племићем сам постô,
Сви су за грб на мом двору знали,
Возô сам се на интову своме —
И ви сте се, сире, потписали
На брачноме уговору моме.

Узех жену: врат јој диван, бео,
Руке, очи — да се занесете!
А отац јој племић, па је хтео,
Да уговор и ви потпишете.
Ал' кад сте се потписиват' стали
Кану перо при потезу томе —
Злослутно сте потпис замрљали
На брачноме уговору моме.

Ја сам имô парадно одело . . .
Ал' да не бих ту вас дан набрајô —
Ви ћете се сетити за цело,
Да је уз вас паж с дивитом стајô.
Њега жена од тада све хвали,
И — јуче га затекох са њоме . . .
А ви сте се сами потписали
На брачноме уговору моме."

Ал' краљ рече: „Ја шкрофуле видам —
То од руке мени добро иде,
Али овде све са себе скидам —
Ту се нокти ђаволови виде,
А за то су сви краљеви мали.
Ђаво игра пред кућом свакоме,
Ко се мојим потписом похвали
На брачноме уговору своме."

Ово дознах ја из једне књиге.
А за мужа у њој још̂те стоји,
Да мал' није свиснуо од бриге.
С тога сада изрека постоји
(Кад ко жењен стане уздисати,
Те дâ повод веселоме збору):
„Морô се је сам краљ потписати
На његовом брачном уговору!"

ЧОВЕК У СВОМ РЕДУ

Сродници ме стари коре,
Да поједем, што год стекнем,
Али ја им, на прекоре,
Могу само то да рекнем:
Да не жале добро моје —
Јер ја немам ништа своје.

Зар, код других брига триста,
Да се бринем с пуста трошка?
Кô џеп ми је савест чиста —
Па што да ме што год кошка?
Не пропада добро моје —
Јер и немам ништа своје.

Пред изешом, у чинији,
Прадедовско лежи благо —
Ја о пустој вересији
Живим, пијем, љубим драго.
Не пропада добро моје —
Јер и немам ништа своје.

Неком није злата жао,
Што му други коцком диже,
И ја бих се сам коцкао —
Ал' ми на то не достиже.

Не пропада благо моје —
Јер и немам ништа своје.

Богат често све изгуби
— На лепојке све утуче —
Мене Лиза заман љуби,
Па и за нос заман вуче.
Не пропада добро моје —
Ја и немам ништа своје.

ДОБРИЧИНА

Румен је, а мали,
Празнога је џепа,
Рухом се не хвали,
Ал' му нарав лепа.
Ни бриге га није —
Он се увек смије:
„Па шта... па ништа...
Па шта... па ништа...“
Њему је све равно —
Живи ти он славно!

Сву ноћ вино точи —
Пије, па се слави;
Љуби црне очи,
И дугове прави.
Кад ко дуг помене,
Он се тек осмене:
„Па шта... па ништа...
Па шта... па ништа...“
Њему је све равно —
Живи ти он славно!

Осетљив да свисне,
Кад без свеће леже,
Ил' кад соба кисне,
Ил' кад зима стеже,

Па се не огрева;
А он се осмева:
„Па шта... па ништа...
Па шта... па ништа...“
Њему је све равно —
Живи ти он славно!

Жена му се диже,
Па на моди живи —
Од некуд јој стиже;
Ал' он је не криви.
Ни бриге му није —
Он се само смије:
„Па шта... па ништа...
Па шта... па ништа...“
Њему је све равно —
Живи ти он славно!

Најзад болан паде —
Јектика га сруши.
Свештеник му стаде,
Да збори о души,
Па пакô спомене,
А он се осмене:
„Па шта... па ништа...
Па шта... па ништа...“
Њему је све равно —
Умро је он славно.

МАЧКА

Што маучеш, мачко мила?
Хоћеш госпу да пробудиш!
Јеси л' мише нањушила?
Ил' си гладна? За чим жудиш?
Што си ми се узвртела?
Нек престане твоја дрека!
Мау! мау! — Шта би хтела? —
Мау! мау! — Мачак чека!

Мани ме се, мачко, сада —
Не могу ти ја помоћи!
Та, и ја сам јадна млада —
И мени су дуге ноћи,
И ја чамим као сужна!
Нек' престане твоја дрека!
Мау! мау! — Шта ћу тужна? —
Мау! мау! — Мачак чека!

Е, ово је права беда!
Хоћеш ли ти једном стати?
И ја волим свог суседа,
Ал' га јадна не смем звати!
Ох, ала сам, Боже, луда!
Он је, опет, лола нека!
Мау! мау! — Куда, куда? —
Мау! мау! — Мачак чека!

Ох, та, мируј, мачко моја!
И мене си узбудила —
А можда је дрека твоја
И мог драгог пробудила!
Ала ми се дижу груди —
Подлази ме ватра нека!
Мау! мау! — Мирна буди! —
Мау! мау! — Мачак чека!

Ах, мој драги већ долази!
Морао је кришом стићи
Он кроз прозор све улази —
Сад бар можеш и ти ићи
Кад тај лола може бити
На ватреном срцу моме —

Мау! мау! — Иди и ти —
Мау! мау! — мачку своме!

ЈУЛСКИ ГРОБОВИ

Овамо цвећа, децо, чисте су руке ваше;
Овамо цвеће, свеће и палме дајте с њима!
Китите, децо, ово тродневно гробље наше —
И народ, кô краљеви, гробове своје има.

„Нек јули," рече Карло, „освети престо сада,
У борби с овом руљом, што хоће равност с нама.
Победа белом крину!" — Ал' Париз скочи тада,
Оружан, јурну с кликом: „Победа тробојкама!"

Да би нам дали страха и били страшна вида,
Чиме очима нашим мислите варку скрити?
Мислите на човека с мисирских пирамида:
У сенци тог човека све ће вам преци бити.

Зар једном картом само да нам се милост врши,
И да нам наш врат опет под срамно иго падне!
Та, знамо сви ми, знамо, како се престо крши.
О Боже! још краљ један, што хоће већ да падне.

Јер глас, што — мора бити — савише нама ходи,
И надно нашег срца: „Једнакост!" само збори,
Можда је једна стаза, што бедне срећи води,
Што може да и њима краљевство чврсто створи.

Хајдемо, браћо, хајд'мо! општина доће нама!
Па и обале речне и Лувр наш је постô!
Победни борци стижу и у збег краља сâма,
Да седну на трон стари, што је још тамо остô.

Славан је овај народ: сиромах, скроман, мио,
Господар, после крви и борбе где топ грува,
Прогони, уз смех, краља, који му мрзак био,
И сам државно благо са гладним срцем чува!

Овамо цвећа, децо, чисте су руке ваше;
Овамо цвеће, свеће и палме дајте с њима!
Китите, децо, ово тродневно гробље наше —
И народ, кô краљеви, гробове своје има.

Радници од заната, борци с Лоаре кобне,
И ђаци, крај топова, сви су јуначки пали.
Оста им слава вама и иза хумке гробне,
Али им никад нисмо за славно име знали.

Храм им јунаштву мора француска земља дићи,
Јер ће им, слава свуда велики страх да зада.
Краљеве, с ове згоде, све мора страх подићи,
Те ће да рекну с плашњом: „Па шта је и краљ сада?!“

И када, од куд, виде заставу са три дела,
Одмах се са ње сете негдашњег доба давна,
Па као да им, с места, на боре њихна чела,
Са те тробојке, падне некаква сенка тавна.

Када је мирно доба, облази земље само,
И на Јелени Светој најпосле смер свој стиже.
И сад, на томе пустом, мртвом, вулкану тамо,
Наполеонов кип се огроман дупке диже.

На гроб га његов сведе Божија рука сама.
„На тебе још'те чекам, на славу, на заставу.
„Слава ти!“ рече за тим, па бритки мач свој слама —
Њега у море баци, он оде небу плаву.

И то је задњи савет његова духа смела!
Краљевство с мачем сврши, с њиме му сила прође.
Оном, што земне скиптре осваја века цела,
У послед и у наслед слобода дична дође.

Овамо цвећа, децо, чисте су руке ваше;
Овамо цвеће, свеће и палме дајте с њима!
Китите, децо, ово тродневно гробље наше —
И народ, кô краљеви, гробове своје има.

Варљивци, што се диче именом од браника,
Узаман равним држе споменик овај ниски;
Заносној, бојној буни витешких осветника
Нису по племству жртвом ни равни нити блиски.

За вас се, децо, збори, да у сну, преко ноћи,
Слађани збор зборите с анђелским збором с неба,
Кажите какву хвалу из доба, што ће доћи,
Јер души тих јунака утехе какве треба.

Кажите: „Сам Бог гледа на ваше дично дело.
Немојте с наших греха стрепету срце дати.
С ударца, који зада јунаштво ваше смело,
Земља ће много пута и после задрхтати.

Кад се на нашу земљу Јевропа хтедне дићи,
Њу ће двадесет пука, са ревњом, натраг стући.
Слобода мора, опет, из оног праха ницћи,
Што дижу коњи њихни, кад лете натраг кући.

Свуда ће да засине једнакост плодовита,
А у трулеж ће прећи закони стари, давни;
Стари ће свет да сврши, а новом свету свита —
Краљица свим Француска, а Лувр Париз славни.“

За вас су, децо, за вас плодови од три дана,
Вама су ови овде крчили путе ходу.
Крви је нашој, децо, судбина Богом дана,
Да увек крчи стазу целоме људском роду.

Овамо цвећа, децо, чисте су руке ваше;
Овамо цвеће, свеће и палме дајте с њима!
Китите, децо, ово тродневно гробље наше —
И народ, кô краљеви, гробове своје има.

ЖИЛ ДЕ РЕСЕГИЈЕ

ТАЈНА

Кажи, душо: чим те харфа у самоћи разговара,
Кад се вече земљи јави?
Кад се срце у тајности и узбуди њој отвара,
Да л' уздане са љубави?
Да ли ти се тад у души каква тајна мисб крене
Ил' о страху ил' о нади?
Да л' осећаш под прстима кадгод жице оквашене?
Да л' не певаш плача ради?
Кажи: да л' ти какав акорд или каква нота мека
Нежним звуком срце пара?
Кажи: да л' си кадгод чула глас ненадни из
далека —
Кажи: да л' му одговара?
Ал' не, немој! Певај, плачи и уздиши — само ћути,
Сакри тајну срца млада;
Ако кажеш, могу лако пресвиснути, изданути —
Ил' од среће ил' од јада!

ЛАМАРТИН

ОСАМА

Почесто на брегу, испод раста стара,
При заласку сунца, невесео седим;
Пустим, те ми поглед по пољу тумара,
Па шарену слику, у долини, гледим.

Овде река шуми, вали јој се пене,
Она се вијуга, па у таму тече;
Језеро онамо ни да се покрене,
А вечерња звезда украсила вече.

Врх слемена горска, шумом крунисача,
Сумрачак већ баца своју задњу зраку,
А краљице сенке кола захуктана,
Те се брежни видик беласка у мраку.

А сеоско звоно с готске цркве звони,
Те му се глас свечан по ваздуху носи,
Па путника часом на молитву склони,
И у дневни жумор свети глас уноси.

Ал' спрам свих тих слика моја душа ћута —
Нит осећах дражи ни страсних прохтева;
Гледао сам на све кô душа, што лута;
Сунце живих више мртве не огрева.

Од брега до брега залуд живот водим,
С југа до севера, од зоре до ноћи,
По простору грдном свуд унакрст ходим,
Ал' до среће, видим, никад нећу доћи.

Нашто ми те доље, колибе и двори,
Све је то већ за ме изгубило дражи?
Луг, осама, стење, река, што шумори,
Пустош је без неког, ког ми срце тражи.

Нек се сунце диже, нек западу лета,
Немарно га гледам по његову кругу;
Нек по небу тамном или чистом шета,
Не марим за сунце, како знам за тугу.

Да идем за сунцем свуд, куд оно ходи,
Видео бих цигло пустолине саме:
Што год обасјава ништа ми не годи,
Васиона цела нема дражи за ме.

Али, може бити, ван границе њене,
Где, на другом небу, сија сунце право,
Можда ћу да нађем, где чека на мене
Оно, што сам дуго само дочаравô.

Опићу се, можда, са траженог врела,
Па ћу, опет, наћи и љубав и наду —

За тим баш и жуди моја душа цела,
Ал' томе на земљи ни име не знаду.

Ох, што ли не могу, на крилима зоре,
Да се винем теби, сврхо мојих жеља,
Зашто, у изгнанству, да ме тежње море?
На земљи сам увек туђин без весеља.

Као што лист с дрва на ливаду пада,
А вихар вечерњи дигне га из дола:
И ја сам, кô листак, увелак пун јада —
Однеси ме ветре са северног пола!

ПОВРАТАК У СВОЈУ ЗЕМЉУ

Слатко је, пријатељи, кад се свој ваздух дише,
Ваздух са свога неба, где мислиш, да се младиш,
Ваздух, који се још̀те од прве зоре сише,
Ваздух пун успомена, којима душу сладиш!
Слатко је, кад се гледа, како он лишћем влада,
Лишћем од круне храста, што некад дава хлада
Сновима испод грана;
Ил' као стара знанца, гласа ти добро знана,
Слушати шуштај траве присојем од брдина,
И ноћу, опет, чути, кроз пустош развалина,
Таман шум прошлих дана.

Слатко је, кад се човек на дом отаца враћа,
Да седне крај огњишта, врлином окруженог,
И рекне, крај седишта, одавно напуштеног:
Ту ми певаше сестра, ту ми мишљаху браћа;
Мати тишкаше красно мезимче првих дана,
А стари слуга прича за два кепеца мала,
Како их негде тама у шуми прогутала;
Ту удовичко дете по хлебац долажаше;
С прага, с две старе смокве на њему приковане,
Онда, кад беху овце, са поља, дотеране,
Просјачко псето увек руку ми лизукаше! . . .
Наша се душа диже у прве часе своје,
Снови се мили буде, реда им дође свима,
Па се с остатком ових станова драгих споје,
Ако их још̀те има.

БАДЕМОВА ГРАНА

Лепо цвеће с бадемове гране,
Твој ми живот кô лепота прође:
Цвет животни сврши своје дане,
И опадне, а лето не дође.

Ил' те манô ил' те когод брао,
Да те Амор око чела меће,
У те само: лист за листом пао,
Као дани наше кратке среће.

Уживајмо ове сласти кратке;
Не дајмо их зефиру однети:
Испијајмо све чашице слатке
Од мириса, што ће изумрети.

Лепота се често равна цвету,
Што из јутра пада, с мразна чела,
На свечаност позваноме свету,
Пре но што се свечаност почела.

Док дан пада, други се већ диже;
Пролеће ће пролетети, знајте;
Сваки цветак, што са ветром стиже
Виче: „Брзо, брзо уживајте!“

И кад руже морају да вену
— Када им се већ гинути мора —
Нека барем вену и увену
На устима самога Амора!

ЛЕПТИР

Родити се с пролећем, а с ружама умрети;
На криоцу зефира чистим небом пловити;
На прсима цветића тек цветала лебдети,
Па се сјајем, азуром и мирисом товити;
Прах са крила стресати још за доба нејака,
Па кô дах лак летети до вековних облака:
Ето то је дивотна лептирова судбина.
Личи жељи несталној, што се станка не сети,
Него само сваку ствар такне, дарне, облети,
Па се небу повраћа ради страсних милина.

ПОВРАТАК

Ево доље, где сам негда певô,
И потока, што га сузом мутих,
Ево шуме, ево жита жутих,
Ево птица, свега опет ево.

Ветрић овај пун је душе њене,
Стазом овом њена рука мила
Често ме је у хлад одводила —
Ево свега, а ево и мене.

Ал' ми сада ништа није мило!
Заман око, сузно око, тражи
Некадашње милине и дражи, —
Нема оног, што је негда било.

Околина она иста мила,
Небо ведро као и некада,
Ал' ње нема — ох, та, видим сада —
Она ј' узрок свој милини била.

БРАТСТВО

На што луда мржња међу народима?
На што неке међе мрске самом богу?
Да л' на небу међа и граница има?
Да л' се ту преграде опазити могу?
Народи! О, рёчи дична ал' варварска!
Да л' престаје љубав с вашим корацима?
Цепајте заставе и знамења царска!
Себичност са мржњом отаџбину има —
Али братство нема — свет је један свима!

Е. СКРИБ

СИНОВЉИ ГРОБ

Шта ли она жена ради
  Покрај оног цвећа сад?
Шта ће овде на ливади,
  Какав ли је мори јад?
Та, што плачеш, жено мила?
  — Оплакујем сваки дан:
Ту сам сина сахранила —
  Ето, ту је закопан!

Ова ружа, што је сама
  На брежуљку никла том,
Наликује красотама
  Покојноме сину мом:
Кб он свежа, кб он чиста,
  И мирисан дах јој дан,
Па и румен лица иста —
  Ето, ту је закопан!

Ходи, ружо, да уживам!
  Ал' камо му осмех благ?

Узалуд га јадна снивам —
Камо његов пољуб драг?
Но устима кô да леће
Неки ветрић, тих кô сан,
Та, он се то мајци креће —
Ето, ту је закопан!

Нек ти судба, странче млади,
Не покаже сав гнев свој!
Нек ти жена дане слади,
Нека живи пород твој!
Ја ћу ово цвеће само
Облазити сваки дан,
Та, и куд ћу него амо? —
Ето, ту је закопан!

Другог лета, кад обиђе
Познати му овај крај,
Путник хумку већу виђе —
Ал' увенô ружин бај.
Стаде одмах да разбира,
Где је мати, шта је с њом,
Па дознаде од пастира:
„Отишла је сину свом!“

КАЗИМИР ДЕЛАВИЊ

ОЧЕКИВАЊЕ

Испод азурног и рујног вела,
Прогнавши буру, зора већ блиста.
Нигде облачка дуж неба цела;
А вода тече к'о кристал чиста.

Међ' травом, што је росната још'те,
На први поглед сунцу огњену,
Ружа, у журби пуној милоште,
Отвара круну дивну, румену.

Зефир се уз њу слађе увија;
Слађа је песма још и птицама;
Па и лоза се јаче припија,
Уз мали брестић својим врвцама.

Ту ми се самом надом све краси:
Небо дивотно, у свој сјајноћи;
Траво росната, водо, таласи,
Знате ли да ће довече доћи?

БРИСЕ

ЈАКОВ ЗИДАР

Шта се оно на улици чује!
Неко виче и на помоћ чека.
Ко сад може да се не смилује
Брже сламе, јастука, душека!

Двојица су, а скела се клати,
Један би се и могао спасти . . .
Да се руком за штогод увати —
Ал' двојица, па морају пасти.

Сви кô неми у висину гледе;
Свак од чуда само руке диже;
Сви у страху уздрхтали бледе —
Док са скеле глас очајни стиже:

„Ја сам, Јашо, жењен, с деце троје!"
А Јаков му погледа у очи:
И прозбори: „јест, брате, тако је!"
Па с висине на калдрму скочи.

РАФАИЛО

При рођењу си своме добио дар лепоте;
Добио чело чисто и поглед пун оштроте,
Од куд муњевски изби, кô чист сјај плама жива,
Идеал од лепоте, што ти га душа скрива;
Деца, девојке чисте, анђели сама Бога,
Све, што се кад год и где видело пречистога,
Мртви без тебе навек с тебе се живи смију —
Њима ти рука мила прослави Италију:
Љубав и слава с тобом, сликаре с неба мила,
Анђеле дуга лика с именом Рафаила!

ЛЕОН ХАЛЕВИ

ПОЕЗИЈА

Беше млада, беше дивна, мила,
И кад сузе лије усред ваја,
И тада је чела ведра била:
Блисташе јој од цвећа и сјаја.
Глас њен слатки окове раскива,
Беше мелем од големих јада,
Она муке, жеље успављива —
Кћери неба, а где ли си сада?

Беше мила и слаткога збора,
Осмех њезин беше љупкост права,
Па, ил, пева ужасе вихора,
Или плаче испод неба плава.
Кадра беше осећај да мами,
Да нас ведри сред игре и рада,
Да прослави живот и гроб сами —
Кћери неба, а где ли си сада?

И вере је постојане била,
Те народи у њу вероваше;
А о нади кад је говорила,
Сва се тужна срца радоваше.
Слободна је и поносна била,
Дичила се што над светом влада,
Никад није лиром подлачила —
Кћери неба, а где ли си сада?

ВИКТОР ИГО

ОВАЈ ВЕК

Овај век је јак, велики; њим одличан нагон влада;
Свуд се види, где идеју неки важан посо̑ гони;
Глас се људски распознаје, у галами шумна рада,
Па се меша с божјом лармом, што долази од искони.

Свуд, у граду, у самоћи, човек, веран своме млеку,
Којим смо га задојили, док се дигао̑ из нејава;
Па, и кад се где гомиле безобличне, мрачне, стеку,
Мисо̑ иде, па народе, као камен, сатесава.

Ешафот се стари нагȏ, а пере се гревско место.
И побуна опет спава. Понајбоље време проће.
Народ има своју срџбу, вулкан баца лаву често.
Што с почетка пустош прави — за тим после
плодност доће.

А песници моћни, силни, главе богом означене,
Бацају нам сјајне зраке с надахнутих својих чела.

А уметност има доље, где јој душе наклоњене
Пију дивну поезију, с освећених неких врела.

Све кам по кам у мислима, о староме обичају,
А у друштву, што се вечно по свакоме ветру вије,
Оба ова света стуба мислиоци дићи знају:
То је љубав према деци и штовање за старије.

Наша дужност, синак права, испод крова кућа наши',
Обитава, кô домаћин, па, пун збиље, држи на се;
А просјаци, крај стубова, где и до њих сен домаши,
Мâњê мржњу у свом срцу, а очима пламен гасе.

А истине оштре врата не пречe нам улаз више.
Свака реч је објашњена, а дух нам се сваког дана
Чуди књизи о стварима, кад се види како пише,
Да се нашô у селени траг разума нечекана.

Кад сањате ви, песници, потреса се земља цела,
Из ње јури гвожђе с паром, пуни огња, пуни плама —
То је тежа стародревна, што привлачи свака тела,
Што, под осом тешком, прави ситан прах од тврда кама.

И од слепе материје човек неку корист има.
Мисли, тражи, ствара свуда, а, кад живим дахом дане,
И клице се разбацане по далеким крајевима
Устрепере као шума, кад је ветар вити стане.

Јест, све иде и све расте и час сваки, који бега,
Иза себе траг оставља. Један век се с котвом смири,
И гледећи из далека, с осветљена речна брега,
Човек види своју судбу, где се као река шири.

Али међу напрецима, дичним хвалом дана наши'
У свем овом силном сјају, једног века засењива,
Једна ствар ме, о Исусе, једна тајна још'те плаши —
Што нам одјек твога гласа све слабији уху бива.

ЕКСТАЗА

Био сам близу вала, а ноћ звездана, ведра,
На небу ни облачка, на мору нигде једра.
Очи пловљаху даље од овог света права,
И дрва и природа, с планином и са гором,
Питаше неким муклим шумором и мрмором
Огањ с небеса, таласе с мора плава.

И звезда златних безброј, огромни и бескрајни,
Гласом високим, ниским, с тисућу склада бајних,
Зборише, сагнув тихо огњене круне своје;
И вали плави бесни, за које нема силе,
Рекоше, пригнув своје пенасте ћубе миле:
— Господ Бог сâм, господ творац то је!

ОПШТА СРЕЋА

Бог што се смеје и што нам дели,
Што дође оном, коме је мио,
Кад би ви добри постати хтели —
Вољан би био.

Свет, у ком трепте саме светлице,
Али где није пламен избио,
Да сине твоје дивотно лице —
Занет би био.

Срце у сенци моје љубави,
Што га заноси око премило,
Само да ти се срећа појави —
Срећно би било.

ЗБОГОМ

Воли оног, што те воли и са њиме срећу твори!
Збогом! па му буди благо, кб што беше нама свима!
Иди, дете, с благословом, од свог рода и другима—
Носи срећу, а нас, после, нек досада пуста мори!

Овде су те устављали, а тамо си жељна свима.
Кћи, анђео, жена, дете нека двојну дужност свлада:
Нама можеш дати тугу, њима нек се даје нада.
Изилази и са сузом! ал' улази с осмесима.

ЈЕДНОЈ МЛАДОЈ ДЕВОЈЦИ

Ви не знате, дете моје, шта детињство вреди лепо
Немојте нам завидети за болесно доба наше,
Где се срце часом буни, а час ропски слуша слепо,
Где је осмех често гори него саме сузе ваше.

Безбрижно вам слатко доба у заборав време спушта!
Оно прође као ваздух на широким на пољима,
Као какав глас радости, кад одлази, па попушта.
Кô алцион на морима.

Не хитајте са мислима, не зрите их пре времена!
Уживајте јутро своје и пролеће лепо мило;
Часи су вам кô два цвета један с другим преплетена,
Не дајте им, да процвате, пре но што би време било.

Нек године саме дођу! Судбина вам већ нариче,
Кô и наша, јаде, беде, пријатељства преварљива,
И зла свака без надежде, што их понос све пориче,
И арајства сажаљива.

Смешите се, свакојако! Не познајте судбе злости;
Смешите се! Не тужите, нек вам чело драж облива,
Азур-око огледало тиха мира, невиности,
Подиже вам душу вашу, а спрам неба одсјајива.

ПОСЛЕДИЦА ЈЕДНЕ ЗАБАВЕ

Од петнаест умре лета лепа, часна, пуна среће!
При излазу с једног бала, што нам свима створи муку,
И из руку тужне мајке, што полуде од несреће.
Смрт је узе накићену, на хладне је руке меће,
Да успава у сандуку.

И ако је била спремна и за друге још забаве,
Смрт јој узе напрасито дивно лепо тело њено!
И те руже, што јој беху једног дана круна главе,
Цвеће, што се из вечери развијаше због прославе,
Вене земљом покривено.

Свака од вас, што је игре и забаве заволела,
Нек се сети Шпањолкиње, што животу због рече,
Она, кћери, пуна среће, дрхтавом је руком жела,
Па идући све је руже од живота свог пожела:
Радост, младост и лепоту, па и љубав сву сасече.

Шеташе се јадно дете, од забаве до посела,
Све ту красну цветну киту по бојама удешава;
Ал' је зато, несрећница, брзо живот свој провела!
Као оно Орфелија, што јој вода смрт нанела —
Цвеће бере, а живот сврша ва!

ГРОБ И РУЖА

Гроб једном ружи руменој рече:
„Од суза, што се од зоре стече,
Шта ти урадиш, цвете љубави?“
Ал' ружа гробу питање дадне:
„Шта буде с оним, што у те падне,
Што се у твоју чељуст остави?“

И ружа рече: „Гробе тамнени,
Од тих ја суза правим, у сени,
Мирис од амбре и меда бела.“
А гроб јој рече: „Ружо жалива,
Од сваке душе, што гроб добива,
Правим по једног Божјег анђела!“

МАТИ И ДЕТЕ

Дете пева; мајку ропац стиже.
Лепо чело лака сенка скрива,
Смрт се над њом у облаку диже;
А ја ропац с песмом ослушкива'.

Крај прозора чедо од пет лета,
Смехом, игром, чарљив шумор прави;
Али мајку, крај срећног детета,
Сву ноћ тешки кашаљ не остави.

Мати му се под гробни кам спусти;
Њему опет пуни песме дани. . .
Плод је бо́ља: те Бог не допусти,
Да порасте на слабачкој грани.

ПЕСМА

Где је женка? Њу је смрт узела.
Где је мужјак? Мачка га однела,
И појела кости.
А у гнездо, што трепти толико,
Ко ће доћи? — Неће доћи нико!
Тиће Бог да прости!

Пастир некуд нерасудно пошô!
Псето мртво! а вук је већ дошô,
Па се спрема за црни смер гадни.
А у обор нико не долази —
Нико нема на овце да пази.
Аох, мали јагањчићи јадни!

Муж у ропству, а мати у беди,
Тражи, проси, коју мрву гледи!
Кућа пуста, сама заостала,
Па се тресе, докле ветар дува,
А колевку нема ко да чува;
О сиротна, јадна децо мала!

ЈУТРЕЊА ПОСТОЈНИЦА

(Први превод, 1894)

Зора се рађа, врата затворена!
О, дивна моја, зашто спаваш сада?
Кад се већ буди ружица румена —
Ти да се још'те не пробудиш млада?

О почуј ме, лепа,
Како песму певам!
Ал' се срце цепа —
Па и сузе левам!

Све сад већ куца на вратима твојим;
Зора ти виче: „Ја сам дан — отвори!"
Тица ти виче: „Ја све песмом појим!"
Срце ми вели: „Љубав сам — изгори'!"

О почуј ме, лепа,
Како песму певам!
Ал' се срце цепа —
Па и сузе левам!

Женом те љубим, а анђелом штујем.
Бог ми те дао на попуну моју:

Љубав ми дао, да ти душу чујем,
Поглед — да гледам у лепоту твоју!

О почуј ме, лепа,
Како песму певам!
Ал' се срце цепа —
Па и сузе левам!

ЈУТРЕЊА ПОСТОЈНИЦА

(Други превод, 1888)

Зора руди, а ти се не будиш,
Твоја врата још су затворена,
Ох, зар можеш да се не пробудиш,
Кад се буди и ружа румена?

Ох, слушај само —
Песму ти певам;
Погледај амо —
Сузе пролевам!

Све сад куца на вратима твојим;
Зора виче: „Ја ти дан доносим!“
Птица иде са песмама својим,
А ја љубав у срцу ти носим.

Ох, слушај само —
Песму ти певам;
Погледај амо —
Сузе пролевам!

Бог те, душо, мени наменио;
Вид ми дао због твоје лепоте,

А љубав је моју распалио
Ради твоје анђелске доброте!

Ох, слушај само —
Песму ти певам;
Погледај амо —
Сузе пролевам!

НА ШТО ПЛАКАТИ?

Што сте, госпо, добра госпо, тако пуни тешка јада;
Зашто да вас плач тај мори?
Што сте мрачни као ноћца, кад на црну земљу пада,
Кад сте миљем равни зори?

Та, шта мари, што се овај живот клети, неједнаки,
И за људе и за жене,
Испод ногу наших креће и измиче часак сваки?
Нека вам се душа прене!

Душа, што ће, и онако, можда скоро да полети
У крајеве лепше, боље,
Где несреће црне нема, где не могу ни допрети
Наши јади и невоље.

Будите ви као птица, што на кртој стоји грани,
А грана се већ сломила,
Грана пуца, па се крши, она пева на тенани,
Не боји се — има крила!

НАДА НА БОГА

Надај се, чедо моје! Надај се данас, сутра!
Уздај се у будућност! Уздај се сваког јутра!
Кад год се зора јави, ти дижи к небу руке —
Творац је увек спреман, да може милост дати!
С грехова наших, чедо, дошле су наше муке —
Моли се, моли дуго, Бог ће се смиловати!
Чим спасе све невине и оне, што се кају,
Доћи ће крај и нашем.. и нашем горком вају.

А. ДИМА ОТАЦ

ДА СЕ СВРШИ НА ЛЕПО

Кад сам јуче крај мора ходио,
У јадима, што ме због вас снашли,
Ја сам своје срце изгубио,
Ал' ви сте га на обали нашли.

И ја не знам, шта да радим сада —
Парница се може да отегне . .
Крај све муке и крај свега јада,
Најбоље ће бити да ствар легне.

Ви сад, госпо, два срца имате —
Па, знате ли, шта сад да чините?
Најбоље је да ми ваше дате,
А да моје себи задржите.

ДЕ МИСЕ

ЖАЛОСТ

Нестало је снаге и живота мога,
Нестало другова, весеља, песама,
Нестало ми већем и поноса сама,
С којим сам веровô у генија свога.

Кад истину познах и њезине чари,
Испрва ми беше пријатна и драга,
Ал' кад ми се после показала нага,
А ја је омрзох, ја је однемари'.

И опет ће она вечито да живи,
А ко год је њојзи престô да се диви,
Тога је на земљи свак заборавио.

Бог вишњи налаже, и ја слушам њега.
На земљи ми оста једно добро свега:
Што сам на њој каткад горке сузе лио.

ПЕСМА

Кога, због туге и тешка јада,
Остави нада
И свлада ваj,
Тога јадника, меланхолика
Лечи музика
И женски баj.

Девојка млада, лепа и мила
Већа је сила,
Но војник сам;
А за глас сладак, што ми је био
Некада мио,
Све ћу да дам.

ШТА ЈЕ ТО ПОЕЗИЈА

Манути све сећање, па мисли сталност дати,
На лепој златној оси пустити да се клати,
Ма да је можда чудна, немирна, трома, тајна;
Па и сан једног трена створити века трајна;
Љубити право, лепо, па да још складу тежи;
Одјек генија чути, што му у срцу лежи;
Певати, у смех пасти, плакати сам, без страха;
Од смеха, једне речи, погледа и уздаха,
Створити диван посо̂, пун чари и чемера.
Од сузе сјај бисера,
То вам је, овде доле, сва страсност песникова,
То му је добро, живот, то слава сва његова.

МАРА

Као када се цвет, у пролеће,
У шуми, почне већ да развија,
А зефир стане да га повија,
Па га тајанствен осмех облеће;

А стабло вито, као од среће,
Што му се цвеће с круном развија,
До саме земље себе покреће,
Па чисто дрхти, па се повија.

Исто ми тако и слатка Мара
Уснице миле с песмом отвара,
Па очи плаве небу подиже.

А душа њена, у свој целости,
Кб да у складу и у светлости,
Дрхтећи само небо постиже.

ГОСПОЂИЦИ * * *

Јесте, жене, баш се може рећи:
Ви имате могућности клете —
Ви можете, просто се смешећи,
У сан и јад да нас доведете.

Јест, две речи, па и ћутња сама,
Поглед невешт, ил' пун смешљивости,
Може оном, што гине за вама,
Мач, ударом, у срце забости.

Јест, ваш понос мора грдан да је,
Особито са слабости наше,
Јер вам с моћи ништа не пристаје
Нит се равна — сем преваре ваше.

Ал' моћ свака, на овоме свету,
Мре, кад љубав буде претерана,
И, ко може да подноси сету,
Бежи од вас лица уплакана.

Ма колико да га јади тиште,
Најленша је улога му тужна.
Ја волијем све наше мучиште —
Но џелатство заната вам ружна.

ЗБОГОМ

Збогом! ја мислим, да ми нигда неће,
Овога света, пасти поглед на те.
Тебе Бог зове, крај мене пролеће,
И тек сад видим, како марих за те.

Нећу да плачем; на што пусте муке?
Умем ја, умем, будућност да штујем.
Долази једро, да идеш из луке —
Ја ћу да гледим, да се осмејкујем.

Ти ћеш да одеш, пуна сваке наде,
Па ћеш и натраг са поносом доћи;
Ал' оне, који с твог одсуства јаде,
Нећеш ти после ни познати моћи.

Збогом! ти идеш, да ти леп сан годи;
Да и довољство опасно уживаш;
Ал' путном звездом, што те с више води,
Дуго ћеш још̂те да се засењиваш.

И једног дана ти ћеш можда знати,
Шта вреди срце, што нас разумева,
Како је добро познатим га звати —
Како се трпи, кад нам оскудева.

СОНЕТ ЧИТАОЦУ

До сад, читаоче, по староме реду,
Називах ти Бога при првом погледу.
А сад ми се књига похладно свршава.
Јесте наш век овај нека беда права!

Нит' има повољства ни негдашња реда:
И краљу и Богу случај заповеда.
Сузон с Розалиндом паметни су доста,
Ал' Ламартин стари као дете поста.

Политика пуста — то је наша туга!
Душмани ми желе, да ми буде друга;
Зар час блед, час румен? не, тако ми света!

Хоћу, кад се читам, да ме опет траже.
Ако се где двапут једно име каже —
То ће бити само: Нинон и Нинета.

ВАН ХАСЕЛТ

БАЛАДА

Птицо жива, ластавице лака,
Што долећеш из белих облака,
Не виде ли где драгога мога?
— Не, за њега не чух ни од кога.

И ти шево, далеко си била,
И ти си се под облаке вила —
Е да ли си мог драгог видела?
— Не, нисам га, нисам, нигде срела.

А ти горо, са зеленим грањем,
Са жубором и слатким певањем,
Да у теби није драги био?
— Не, овуда није пролазио.

О литице, на високом брегу,
Где се орли уздижу и легу,

Да не виде каквог коњаника?
— Не, нит' видех коња ни коњика.

Бурна реко, препуна таласа,
Да ли од куд на те не набаса
Какав ратник: леп, коса му плава?
— Јест, овде је, на дну моме спава.

ОГИСТ БАРБЈЕ

МИКЕЛ-АНЂЕЛО

Ал' ти је лице тужно, ал' је чеоник спао!
Анђеле узвишени, стари кројачу кама,
Ти никад трепавице не виде у сузама,
Кô Данте, веле, никад ни за смеј ниси знао.

Ала ти снажно млеко од своје музе прими:
Све ти уметност беше — љубав и живот цео;
За шесет лета својих трипут си успех жео,
Али на нежном срцу умора свог не сними!

Јадни анђеле! за те сва срећа овог света
Бејаше каму дати дубљине и полета,
И, моћан као Бог сам, кô он страх да уливаш.

И кад си најзад дошô последњем своме добу,
Белогрив лав стар, сморен, полако пође гробу,
Пун славе и досаде, да вечне снове сниваш.

ОГИСТ ВАКЕРИ

ЉУБАВНА ПАТЊА

Кад у вече, шестог дана,
Творац спева готов био,
Сам се себи зачудио —
Што и љубав би саздана!

„Сувише је то већ“, рече.
„Шта ћу сада небу дати?
Шта ће за гроб заостати —
Ако земља и то стече?“

Готово је, дакле, хтео,
Да та љубав нема јава,
Јер сви плами неба плава
Беху спрам ње сен, пепео.

Ал’, кад стаде, па се сети,
Да ће јадне људске створе
Сто тисућа зла да море,
Док се пољуб не осети,

Он се, отац, смиловао,
Те остави љубав свету,
На велико зло и штету,
Јер и злости са њом дао.

Уз весеље тугу даде,
Да се уз смеј суза лије;
А, ко плаче, да се смије —
Од среће му створи јаде.

Зато, драга, двојба, мена;
Зато нам се срећа не да —
Будућност ми све изгледа,
Као врата затворена.

А о нади, кад мислимо,
Како у ноћ црну тоне,
Увијамо, душе боне,
Да с љубави све сносимо.

Е. АДАМ

ЈОВА БРАШНАР

Лепи Јова, брашнар млади, на прозор је давно стао—
Од јутрос се још, замишљен, у даљину загледао.
Прекрстио обе руке, па, ваљада, мотри, пази,
Како облак, на видику, небом ходи и пролази.

Из млина се тик-так чује, те све село оживљава,
Вода пада, као бисер, а сунце је обасјава,
Док се птица, у свом гнезду, међ' обалска дрва скрива,
А, крај жбуна, вредни косач, од умора, санак снива.

Све весело, с лепа дана, ни риба се чак не таји—
Крљушт јој се, као сребро, међ' локвањем жутим сјаји;
Па и бели лептирови, што их себи мами цвеће,
Воле јеку недалеку, па ни један стати неће.

На ливади чили врапци, па кљуцају трешње зреле,
Што су, усред зеленила, као рубин заруделе;
А млада се жетва вије, како ветрић тих осети,
И класје јој, кô вал чисти на језеру, тек полети.

Је ли Јова, лепи брашнар, какав песник заношљиви,
Кад се, већ два часа тако, као у сну, лету диви?
Узаман му млинско звонце својим јасним звуком вели:
„Хајде, хајде, млад брашнару, већ ти камен жита жели!“

Да ли се то Јове тиче лепа доља и равнина?
Не, не би се он с њих манô свога жита и свог млина!
Већ је доле угледао, како Магда путем слази —
Носи платно да га бели, па у воду боса гази.

СИЛИ ПРИДОМ

РАЗБИЈЕНА ВАЗА

Ове вазе, овог суда од стакла,
Где умире увенула врбена,
Лепеза се само мало дотакла,
Па је одмах у комаде сломљена,

Ал' трошење постепено, лагано,
Грискало је цели кристал по мало,
И ако је, с поља, било незнано,
И ако је невидљиво остало.

Од воде је све кап по кап слазило,
Те се цвећу сок морао губити,
Али то се тек доцније спазило —
Не дирајте, морала се разбити!

Тако бива и са срцем, кад воли,
Подгриза се, вређа, тишти и гине,

И најзад се само собом преполи,
Са љубави своје цветак угине.

Увек мирно пред људима, спрам ока,
Ал' га с тиха скроз прожима бол свега.
Рана му је нежна, тешка, дубока:
Сломљено је, не дирајте у њега!

ДАНАИДЕ

Носећи све амфору, с руком о бедру, ходе.
Теана, Амимона, Калидја и Агава,
Робиње једног посла, који се не свршава,
Трче с кладенца урни, која не прима воде.

Оштри им пешчар тишти њихово раме бело,
А рука слаба клецка, терет све тежи бива:
„У те се, грдо, вода у дан и у ноћ слива,
Шта хоћеш с нама, бездно, вечите ноћи ждрело?“

Падоше, са празнине, страх им на срце паде.
Али најмлађа певну, и ману тешке јаде,
Па им поврати снагу, па им поврати наду.

Такав је рад и судба заблудâ наших клетих,
Оне падају увек, ал' кликне нада млада:
„Зар не би, сестре, могле из нова започети?“

ОВДЕ ДОЛЕ

Овде, доле, сви кринови престају,
И песмама тичјим има препрека;
А ја тражим она лета, што трају
До века.

Овде, доле, рујне усне блеђају,
Не остаје лепе боје од лека;
А ја тражим, које стално остају
До века.

Овде, доле, људи сузе левају,
Са љубави и познанства далека;
А ја желим удружења, што трају
До века.

ФРАНСОА КОПЕ

МЕТЕОРИ

Кад у јесен ноћу тумарам од јада,
Поглед ми се жељан на небеса диже,
Јер веле, да тада, када звезда пада,
Што год се зажели, лако се постиже.

И жеље су моје увек једне исте.
Чим заблиста звезда, па се небом крене,
Ја, пун силних жуди и љубави чисте,
Желим, да ме љубиш, да мислиш на мене.

И верујем у то и тешим се тиме,
Јер се немам чиме да браним од сете —
Ал' сад мрачне ноћи у проклете зиме,
Па ни звездâ нема да по небу лете.

МЕНИЕТ

Да л' се, маркизо, сећате још'те,
Како менијет некад играсмо ?
Беше нем, отмен и пун милошт'е,
Као склад, којим срца спајасмо.

У шумарку се свирка извија,
Све по нотама чистим, смирљивим ;
Беше великог Рама арија,
А о Индима, часним, учтивим.

Занети славом, па и милином,
Изненадисте срца и пошт'е,
У ширном руху, са кринолином,
И силним шумом, пуним милошт'е,

У рукавици прсте принесте,
И, уз свиркине звуке лагане,
Хаљину своју с краја узесте,
Првим прстима руке мекане.

И многој лепој из Тријанона,
С покрета ваших лепих, уметних,

Бејаше душа злобна и бона,
Па и с папучâ ногу полетних.

И расејани, пуни поноса,
Кад се, по свирци, опет вратисте,
Ви, са потајна слатка пркоса,
И на сам поздрав заборависте.

БЛАНШКОТОВА

СУЗЕ

Ако ми јаде утишати знате;
Ако заборав на муку носите;
Ако ми ране благо испирате —
Падајте и лијте!

Теците сузе, нек вам мере није,
Клонулом духу тиха санка дајте,
Души је лакше, када сузе лије —
Ох, милост, падајте!

Ал' ако знате за повреде саме,
Па јадном срцу нов јад доносите,
Штедите очи, смилујте се на ме —
Милост, престаните!

Стан'те! Ви мени позледисте ране,
Због вас се давни снови пробудише,
Дајте ми души да мирно издане —
Не теците више!

АРМАНД Д' АРТОА

ПРОЛЕТЊА ПЕСМА

Април гони зиму свелу,
Те је сад баш, овог дана,
Прва ружа расцветана,
У зеленом свом оделу;
Свуд под небом сјај се свио,
Трава ниче, лист замеће.
Уживајмо живот мио,
Љубимо се у пролеће!

Цвет се своме стаблу нија,
Зефирев га дах додира,
А лептир се, од сафира,
Око њега летом свија.
Међу грањем, што се креће,
Мужјак с тицом гнездо свио.
Уживајмо живот мио,
Љубимо се у пролеће!

О ходи ми, драго моје,
Сад постају стазе уже,
Мирисне ће, снежне, руже
Приклонити круне своје.
Задремаћеш, пуна среће,
Прими руку, што сам свио.
Уживајмо живот мио,
Љубимо се у пролеће!

ДОДАТАК

ЈУЛИЈА ХАЖДЕУ

ЖЕЉА ЈЕДНЕ СЕЉАНКЕ

Кад бих од куд властелинком постала,
  Па имала дом отмени, крај двора,
Равници бих господарем остала —
  Владала бих с прне куле озгора.

У коси бих увијутке уплела
  И смарагде, што од сјаја севају,
Па бих онда и баладе волела,
  Што их нежни трубадури певају.

У оближњој цркви бих се молила,
  Клечећи бих себе Богу предала,
А крај злобних драгана бих ходила,
  Па бих на њих све с висине гледала.

Сред коњице своје славне и знане,
  На своме бих добру коњу јахала
На ловачке вежбе, хајке, мегдане —
  И уз хајку самог краља пристала.

На руци бих, са милином, носила
Свога сивог и поносног сокола;
А псе бих све напуждала, пустила
На медведе и на вепра охола.

Гледала бих своје младе пажеве,
Мени уз пут, ради пратње, праћене,
Где ми држе цветовите крајеве
Од хаљине моје борне, везене.

Па бих могла, са прозора, гледати
Где ми раде работници са села.
Уз то бих се још'те могла спремати,
Да постанем жена каквог властела,

Каквог мужа храбра, снажна и смела,
Ока смеђа, срца правог Романа,
Који љуби увек верно, без дела,
Ком је љубав чврста, стална, уздана.

Носио би панцир тврд на грудима;
Око себе силаја би пасао;
Смелост би му сјала и у очима —
Ратнички би израз лица имао.

Каква би ме тада слава красила,
Кад бих од куд на мегдану слушала,
Да се песма жонглерова гласила,
И у песми мом јунаку похвала!

Моје би му име било записка,
Исписана на застави тробојној,
Што се вије, кад је ветар потиска,
На бедемској грудобранци убојној.

И сред борбе страховите, очајне,
Кад пуцњава с картечима настане,
Служило би као поклич значајни,
Да се војска на збориштy састане.

Мој би јунак, што је виле занео,
И што су га даривале, без речи,
Све трофеје, па и душу, донео,
Да ми преда, па понизно да клечи.

Ал' ако би та победа донела,
Те би морô с њом заједно умрети,
Ја му не бих ту победу трпела —
Не бих могла после њега живети.

У старој би главној цркви лежали,
Исписани на плочнику од кама,
Обоје би ту заједно остали,
А сфинкс би се подизао над нама.

ЛЕПЕЗА

Играчка од мила из маркиских дана;
Стабљика јој златом и агатом сјаше,
А лист се, од вела дивно исликана,
На албастер — лепим грудма лелујаше.

А свирепи сликар ових нежних дражи,
На провидни азур баш Амора стави,
Где, крај две пастирке, час за удар тражи—
Но заман им ласка и стрелу приправи.

Ал' се дете с тулцем, стрелама свирепим,
Смеје, без бојазни од разоружања,
Па и косе нуди на миловај лепим,
Збуњеним од страха и ашиковања.

Све пастирке носе празнично одело:
Кринолин, пристојно поиздигнут горе;
Уске траке пале низ раме им бело,
А сукње, од свиле, с преливом, на боре.

Још их свезач стеже, по витоме струку;
У прашној се коси ружа осмехива;
Гиздав штап пастирски оружа им руку;
Обућа сатинска криве ноге скрива.

Да збори лепеза — ох, да прича мили',
Што би нам изнела лепеза издајна!
Соби, где су грофи и маркизи били,
Бејаше за љубав посредница тајна.

На забави често госпа се потресе,
Па се заборавља — случајно, ил' вољно—
И аријом каквом љубавном занесе,
А лепеза игра на груд'ма безвољно.

Ал' је тада дична та сиграчка лутке!
Изгледа кô лептир, кад се на цвет свије,
Кад лепа, занета, расејана, ћутке,
Да заклони румен, њоме лице крије.

Иза ње се може и смеју да преда,
Па, иза кулисе, да жмирка, без речи,
И, кроз танко платно, на опог да гледа,
Што пред њоме предан, у надежди, клечи.

С виолинског јека слатка мира неста,
Уз арију Рама, што свирати сташе,
Маркиз се с маркизом поздрави, док свира,
И с руком у руци „мениет" играше.

Лепеза је била на дивану пала,
А маркиза оде на колима дома.
Сутра јој се опет та лепеза дала —
Донео је маркиз, заљубљен сирома'.

Лепојка се, после, лицка и огледа,
А лепезу руком узбуђено стеза:

А како је била дивна спрам погледа!
Најзад се и говор љубавни развеза.

За тим дође клетва и ћаскање дуго,
Па пољупци тајни, па састанци мили;
Лепеза све виде: јед, љубав и друго —
И на њој се јади по некад излили.

Љубав тада беше забава од шале,
Не имаде више жестине ни страсти,
Ал' још би на цени, и то вреди хвале,
Јер, на жалост, данас већ није у части.

Но сад су у сенци гробне смрти бледе.
Собе су им пусте, виолине неме,
Јер њихове старе ариje не вреде,
Као оно некад у њихово време.

И лепеза с рухом, ружастим картоном,
Што на голим грудма лепојкиним спава,
У сну, кô и они, каткад, с душом боном,
Снива исповести, којим председава.

ЖЕНА

Ал' је чудно женско срце — тешко може да се схвата!
Час божанском ватром гори, час је опет пуно блата.
Дубоко је, незнано је, загонетка посред груди —
Час је гадно, час је хладно, а час бездна, пуна жуди.

Кажи, жено, шта се скрива испод твога лупког смеха:
Ил' се скрива срам и зазор или грижа с тешка греха?
У очима твојим јасним, у којима поглед снива,
Да ли кадгод беше туге, да л' у њима суза бива?

Ах, очи су твоје подле, та... лажно се већ и смијеш;
Под белилом лепог лица, можда, боре своје кријеш;
А под својим уресима кријеш мирно мане своје,
Па их тако још удесиш, да ти, чисто, лепо стоје!

Варак, злато, све на теби, све је пуно саме лажи,
Па и речи, па и лице и његове лупке дражи.
Ако штогод није лажно — тога си ти брзо сита—
Лаж је само, лаж једина, још на теби истинита.

Код тебе је све тек с поља: блеск и сјај ти само годе!
Па и знање, што га имаш, и оно је ради — моде.
Ако штогод и узучиш, то је само дике ради —
Хоћеш да нас твоје знање запрепасти, изненади.

Све, што чиниш, чиниш само не би ли се допадала—
Ох, та за ту луду жељу ти би радо жртвом пала.
Деце, части, добра свога — свега би се ти одрекла,
Да би само ту несретну и ту смешну срећу стекла.

Примама је још једино урођено својство твоје ;
Све сте жене пуне тога и матроне и госпоје,
И сељанке из народа, с образима пуним плама,
И остале кафиперке, без постида и без срама !
У томе је, јадне жене, сав ваш живот, ваша дика —
Душе су вам завезане у завеску од пантљика !

. . . . . .

НЕМИР

Не, никад ја још не љубих: то за мене није још̀те,
Смешан ми је љупки Амор, пун младости и милоште,
Са руменим образима, као каква ружа рујна,
Што га некад изумела песникова машта бујна.
Јер, кад год сам заљубљене мало боље промотрила—
У часу сам сваку вољу спрам љубави изгубила.
Лице им је часом бледо, час румено, грозничаво,
А поглед им само лута: час у тебе гледе право,
А часом им очи буду пуне гнева или јада —
Не, тај ми се њихов поглед ни најмање не допада.
А кад стану да црвене, у свом страху или вају,
Онда опет, до зла Бога, тупоглаво изгледају.
Само ћуте, да им не би каква глупост с уста пала—
Е, том сам се, доста пута, од свег срца насмејала.
Али ја сам још зелена — некад може друкче бити —
Можда ће ми њихов поглед, по времену, омилити,
Па ћу, можда, да заволим њихне ваје и баладе,
Које су ми сада чудне, пуне смеха и досаде.
Оно кажу, да ми Амор неће зато дужан бити —
Заман ћу се, вели, некад и ја сама жалостити,
Кад на каквом милом лицу, видим овај израз јада,
Што ми сада очи вређа, што ми тако тешко пада.
И тако ће можда бити, али опет, поред свега,
Ја се смејем том Амору — не бојим се ја од њега.

Чекам мирно да се јави, ал', да Бог да, да ће доћи—
Далеко је он од мене — још ја могу лепо проћи.
С тога сви ви, који знате, шта љубавна жудња чини,
Оставите мене младу у безбризи и милини!
Оставите мене младу, у пролећу мојих дана,
Да се играм и забављам чила, ведра, раздрагана!
Оставите, да уживам ово мало од времена,
У коме сам срцем дете, а по добу само жена!
Оставите, да још срећна и слободна пољем ходим.
Да на бригу не помишљам, да се никад не мргодим;
Да не мењам боју лица, као кривац, што зло твори,
Но да мирно берем цвеће, по планини и по гори,
Боље, да сам увек чиста, као што је душа моја,
Но да грешим, као друге, па да будем без покоја.
Могу бити дивна, мила и без знања и вештине,
Па да никад не истичем своје драже и милине.
Остав'те ме, да још, ћутке, у арајству слатком снивам,
Срца пуста, душе чисте, да још живим, да уживам!

БОЖЕ МОЈ!

Pensez à l' Espagnole éteinte sans retour,
Jeunes filles! . . .

Виктор Иго.

О мој Боже, опрости ми, желела бих већ умрети;
Још шеснаест лета немам, али врло горко живим.
Срце тужно, чело пало, па ми тежак живот клети,
Без знанаца и без среће непрестано срећу кривим.

Та боље је већ умрети — јер ни суза немам више!
А то ми је врло тешко, јер су сузе пуне дражи...
Па за чим се још̃те може да се тужи и уздише —
Кад ни суза нема више? Ту се само још смрт тражи!

УМОР

Куд ми се може о нади да снива —
Што идеш, музо, кад ти очи сузе?
Дрхтаво дижеш црн креп, што те скрива;
Од куд на показ мртво цвеће узе?

Не помињи ми љубави пропале!
Ма да сам млада, спава срце моје.
Чело облачно свуд боре попале,
Очи у пола заклопљене стоје.

Осећам старост, ломи ме тешкоћа!
Ни доба своје нисам кадра знати,
Ал' ће тек, видим, напад и леноћа
Узета чула моја искидати.

Кô Фауст желим, да упознам Бога,
Да познам силу, што је са мном жива:
Ал' заман вичем — неће гласа мога —
Ослабих вером, па сам за то крива.

Уморна, бледа, већ се уверавам,
Да ми се младост у неповрат креће,
А нисам кадра, да је задржавам —
Ништа јој више не може да смеће.

С тог, драга музо, што ти бејах мила,
Сад другу какву живљу душу тражи,
Да се с њом врати твоме пламу сила —
Њој сада певај о рају и дражи!

Сад су ти песме за ме без силине,
Која ми некад душу очарава,
Прошле су оне сласти и милине,
С којих о прошлом рају промишљава'.

Другом ти носи и лиру и цвеће:
Цвеће ти за ме нема миомира;
Моје баладе твоју лиру неће —
Све ми је пусто, ништа ме не дира.

Драж твоја више нада мном не влада —
Пусти ме једном да спокојно снивам,
Да ме ноћ санка летаргиског свлада,
Да смирим чула, па да отпочивам.

Некад ће, мож'да, час слободе доћи —
Бог ће се вишњи смиловати на ме,
Па ћу му, звана у свет наде поћи,
Те ће ми, с душе, нестанути чаме.

Тек, кад ме творац, отац, стане звати,
И моћним гласом, по имену, викне —
Онда ћу и ја већ на ноге стати,
Да ми се душа на небеса свикне.

ЛИСТ

O lös't mir das Räthsel des Lebens,
Das qualvoll uralte Räthsel!
Хајне.

Дрва се већ сва чине кô костур црне смрти.
Опало лишће ветар подиже, баца, врти —
Носи у незнан, у зрак, у небо са њим леће.
Затресе дично дрво, те се, с уздахом спушти,
А лишће, с грана лисних, откида, скида, љушти,
И носи, препун среће.

Бледа те, сува, гура — под ноге све обара,
Да после, јадан, гориш на огњу жива жара,
Што деци, од ђаволства, у први сумрак сија,
Далеко од свог дрва, где си, у тамном лугу,
Слушао како славуј опева своју тугу,
Кад слатки глас извија.

Чим видим свео листак, како на земљу пада,
Сетим се наше судбе, сетим се нашег јада.
Када се ко год роди, не зна, шта му је дано.
Шта смо? Не знамо сами. Куд ћемо? Тако исто.
Кад ко са земље пође, не зна куда је пристô —
То ником није знано.

А шта ће бити с листом, на бесној олујини?
Да л' он подлеже, кô ми, одредби и судбини?
Ништа губљиво није, на овом божјем свету.
Душе нам иду горе, на небо, до планета;
А тела, кад нам помру, Бог створи, од скелета,
Ливаду, сву у цвету.

И лист се тако мења, при паду свом са гране,
Када се бесни ветар играти са њим стане.
А шта ће с њиме бити — знано је Богу само —
Њему, што за све знаде; који је увек свуда;
Који прозире небо и сва небеска чуда —
Пред којим ми клецамо.

Велики Боже, бескрајности! О философи дични,
Да ли сте знањем својим бескрајном небу вични;
Да ли појмите свемир и дивски свет звездани?
Безброј се звезда врти — ко ће их да изброји —
А земља међу њима понизна, скромна, стоји,
Кô ситни прах пешчани!

И ви би хтели знати каква су срца наша!
Ви, што вам сила никад ван земље не домаша;
Ви, што вам поглед мртвачки дремеж свлада —
Ви се бакћете нешто са правим угловима,
Призмама, закључцима и лажним појмовима!
Жали Бог вашег рада!

Да ли је наша душа сложена или није;
Да ли је, осим тела, кô празан лист хартије;
Да ли за радњу духа помоћу чула знамо:

Све је то баш све једно, ма какво име дали
Ил' нешто душом, духом или чулима звали —
Све су то мртва слова, све пусте речи само!

Дух чисти, душа, срце, осећај, чулно стање —
Шта значе све те речи? Цело то ваше знање
Иде једино на то, да човек очај снива.
Нити ми штогод знамо, нити ви штогод знате —
Да ли човеку име духа ил' справе дате.
Све једно — зна да љуби и сузе да пролива.

Ето о чему мислим, кад видим, да лист слети.
Дух ми се тада, махом, у часу свега сети.
За ме је Бог бескрајан. Некад ми чудно бива,
Кад се крај мене смију ил' тужне зборе воде,
Као да чујем гласе ил' ромор од природе
И оно, што Бог збори, кад ветар подухива.

САМОЋА

Хајдемо, душо, на далеке путе,
У даљне крајe света невидљива,
Где нема даха људског створа жива,
Где никад нема људске муке љуте:
Хајдемо, душо, на далеке путе —
Нек се пред нама сав овај свет скрива!

Хајдемо, душо, до бесконачности,
Да идеалу врхунац сазнамо;
Да по високом небу пролутамо;
Да тамо мирни, склоњени од злости,
Дознамо тајне светске бескрајности,
И да у бездан више не гледамо!

О душо моја, племенити душе,
Опрости себе овог стварног света;
Раскини оков, што ти вечно смета;
Остави тело, становиште тмуше,
Хајде у етар, чисменити душе,
Где се по сјају купа и пролета!

О хајде, хајде, горе ћемо моћи
Пресрећни бити с потпуности своје,
И ако сметње на том путу стоје,

Опет се, најзад, може мети доћи.
После се тамо може добро проћи —
Тамо се муке смире и спокоје.

Ту ће нам брзо постанути јасно,
Оно, што бескрај од човека скрива,
Оно, што човек заман истражива,
Ма да се увек заузимо страсно.
Па ћемо, после, исмејати ласно,
Све, што се доле испод неба збива!

Умно ће око, после, јасно знати
Стварне и праве истинске изгледе;
И, кад се тисућ' промена изведе,
Сељена цела нама ће се дати,
А дух ће људски најзад прочитати
Тајну узрока и њине последе.

И лепо, добро и истина права
Неће те собом засенити моћи —
Биће у својој сопственој суштоћи:
Сјајем ће чистим, светим да засјава,
И тад ће срећа, што се збиља дава,
Из тог сазнања као извор поћи.

Ох, ал' ће бити радост и дивота,
Када се сазна та истина тајна,
Када се позна сва природа бајна
И њена дивна немарна лепота.
Ох, то ће бити највећа милота,
С које нам душа бејаше очајна!

О грдне муке — не да се изрећи, —
Душо, што знадеш да самрти немаш,
Рашири крила, да се у лет спремаш —
Треба ти своду небесном потећи —
Ал' тело бесно не да ти утећи —
Заман се крећеш, заман се опремаш!

Заман ти жеља у висину воли,
Да пусте снове у осами сниваш,
Па да у тешком задатку уживаш,
Као што тврдац благом боле толи,
Тело те твоје овде доле сколи —
И, преко воље, земљи се позиваш.

Само стрпљење! Једном ће дан доћи,
Кад душа неће заробљена бити,
Када ће, смело, ланце покршити,
Те ће на више са љубављу поћи
Седишту своме, ваздушној самоћи,
Па се у самом сјају утопити!

Нек нам је, душо, добра нада жива:
А суђен час се нама мора знати,
Јер вечност неће никада сварати:
Леп данак лепо вече изазива;
Нек наша нада само добра бива,
И, кад све прође, Бог ће заостати.

ОВОЈ ХАРТИЈИ

Toujours intact aux yeux du monde....
Сили Придом.

О хартице, јадна, на коју излажем
Што год пером умем најбоље да створим,
Ти ми не знаш боле, што не смем да кажем,
Кад ти што поверим, када с тобом зборим.

И теби сам знана, кô и другом свету,
Озбиљнога чела, смешљива погледа,
Ал' ни ти ми не знаш за рану и сету,
Што ме, на дну срца, полако наједа.

О сваком се јаду не може да пише,
Па ни тихим гласом казати не уме,
И то су баш јади, што боле највише,
Ал' њих свет, ох, никад нит' зна нит' разуме.

Можеш да ме жалиш, хартијо ми верна,
И нем друг да будеш мојих горких јада,
Јер, горе од самог бола неизмерна,
То је смех, што мора сузе да савлада.

НЕ СМЕМ. . .

Хтео бих нешто да ти искажем:
Ако пажљива узмогнеш бити!
Слушаш ме... али не смем да кажем,
Не, ја и не смем с тобом зборити.
Знадем те добру, пуну милине,
Ал' те се опет, безвољно, бојим.
Птица задрхти од маховине,
А ја пред тобом дрктећи стојим.

*

Много бих хтео, да ти беседим,
Али не могу, плашња ми не да. . .
А већ ти осмех на лицу гледим,
Па ми и нешто смешљив изгледа.
Кô ружа рујна твоја су уста. . .
И ти би хтела шалом подићи,
Ал' сам неспретан, са страха пуста,
Па не смем на те ни очи дићи.

Ти се понашаш као краљица,
А силно гледаш очима живим.
Ти већ разумеш лако, из лица,
Што се ја теби толико дивим,

Хтео бих, да ми будеш владаром,
А ја бих теби краљем постао.
Да пламтиш на ме мрзосним жаром,
Опет бих за те мртав остао.

Мамлаз сам, мож'да, ал', на љубави,
Умем ја добро да се покажем.
Никад ми срце не олабави —
Само не могу да се искажем.
Кад бих ти само могô казати,
Како ми срце са тебе вене,
Не би се могла више смејати —
Не би љубила никог до мене.

КАКО ЈЕ БИТИ ЉУБЉЕН

И ти умре, Беатриче, кад ти живот процветава;
Ал' те љубав песникова знаде опет да оживи;
Сузе су му и стихови избавили заборава
Лепу, слатку слику твоју. Данте ти се сами диви.

Теби живот, о Хелојзо, са љубави прође бедно:
Са љубави Абелара, с којим за те среће нема,
Затвори се у манастир... али опет, већ све једно,
Беатриче и Хелојзо, завидим вам ја обема!

Ти, Химено, оплакујеш свог Родрига. Дужност пуста.
Ради једног доброг срца најснажнији ланац клети,
То те спречи да свом Сиду, као љуба, љубиш уста;
Али он је тебе волô, па ти морам завидети.

Ох, слатко је љубљен бити! равне среће том не тражи!
И плаче се тада доста, ал' та слатка суза годи!
Бити љубљен, па умрети, смрт је увек пуна дражи!
Умре човек сав осунчан, да се сунцем препороди.

АНАКРЕОНСКА ПЕСМА

Једног дана плави Амор у цветало ушô цвеће,
Па се шали, па се игра, око ружа све облеће,
Мирисô их, гледао их, једној боја сјајна била....
Пружи руку радознао, а и плашљив мало био,
Ал' га ружин трнак убô — убô, па се заломио.
И он одмах, сузна ока, раширио своја крила.

Прст је после од убода заман сисô, и стискао —
Најпосле је до богиње, лепотице, отишао,
Па јој рече љут, напуђен: „Не волим ти цвеће више!“
А Венус му, смешећи се: „Гунђаш, дете!“ проговори.
„С тебе лепа, кô и с цвећа, многог тешка мука мори.—
И ти стрелом срце бодеш—ал' за тобом све уздише.“

СЕРЕНАДА

Да ли ти знадеш, лепа,
Када нам вече дође,
Шта ветар песмом тепа,
Кад нам кроз шуму прође?

И што ли оно шушти
Поточић, у свом ходу,
Кад чисте вале пушти,
Да иду куд год оду?

Или шта голуб, луче,
У слатком гласу носи,
Када на грани гуче,
Па се о росу роси?

А знаш ли, чедо красно,
Што звоно небу збори,
Кад му се јека јасно,
Свечано, зраком хори?

И зашто ветар јечи,
С језерске воде плаве?

Шта су анђелске речи,
Кад Бога песмом славе?

И сунце кад заходи
И зора кад плави —
Све шапће, у природи,
Песму о љубави.

ПЛАВЕ ПРИЧЕ

Gebt mir Mährchen und Rittergeschichten, da liegt doch der Stoff zu allem Grossen und Schönen
Шилер.

Питају ме, што ми срце тражи,
Кô детету, приповетке плаве —
Зато што су, за ме, пуне дражи,
Што ме својом басном позабаве.

Припознајем виле и духове
И кепеце, жуте и зелене,
Па им чујем загушне гласове,
Што концертски ћућоре за мене.

У вече ми, зими, мисô лета,
Па, кô тица путованка, ходи,
По краљевству фантастичног света,
Што смеј прави — а вас у страх води.

И тада ми дух мој, који лута,
Свуд налази бића пуста, чила,
У углима сваког светског кута
Види пуно кепеца и вила.

Све ту за ме реч и душу има.
Ум ми неки бољи свет дочара:
Ту се дрво тужи вихорима,
А са цветом лептир разговара.

Од крунице сваке правим дворе,
Све палате чудноватe мале,
Народ имам, кога зла не море,
Од тог роја бића пуних шале.

Без зазора хоћу да наведем —
Да то мене занима баш доста,
Па из тога и причу испредем —
Обично је чарљива и проста.

То су врло лепе књегињице,
С џиновима што воде беседу,
Људождери и њине женице,
Који радо лошу децу једу.

А после се чује јек од звука,
Духа земног звона се покрећу,
А силфе се нежне, вита струка,
Све у кругу по валима крећу.

Оберону на ливади прија,
У постељи цветној, пуној чара,
Испод неба, све од магнолија,
Титанији лепој се удвара.

После има и звери, што зборе,
Пуна их је шума и ледина,

Па и биљке и оне говоре,
Глас им жив, свеж, појетски — милина.

Још ми годе бајке о вилама,
Са безбројем алемних палата
И чаробним, чудним палицама,
Од сувога, жеженога, злата.

То је леп свет саме фантазије
— Јесте варљив, али је пун чара —
То је само песништво дечије,
Што нам кутић од неба отвара.

Ту доброте нема без награде,
А зло свако осуди подлеже.
Ту се још'те за невиност знаде —
Ту и срца права љубав веже.

Ох, тих чуда сада више нема —
Још о њима заношљивост снива.
У напрасном наступу промена
Наше доба више не ужива.

Још и сами морал од те приче
Неће данас важности да има —
Нити му се кога збиља тиче,
Нити може кога да занима.

Куд би љубав сад истина била,
Кад се с њоме свуда јади чине,
Када пада, кô тица без крила?
Ко верује данас у врлине?

Ко верује, ко их награђује,
Кад све само за новцима жуди,
Где се благо грехом зарађује,
Па свем свету налаже и суди?

Нек се мени сада сав свет смије,
Због тих прича, о којим ја снивам.
Тешко оном, за кога то није!
А ја, Богме, у њима уживам!

ОТАЏБИНА

Почесто се своја земља куди —
Налазе јој којекакве мане;
Ал', крај свију будаластих, луди',
Свак је грли, опет, на све стране.

Почесто се и осуда оспе,
Много јој се што шта замерава,
Ал' се, уз то, и хвалама поспе —
Свак је брани, свак је обожава.

Особито, кад ко изгнан буде,
Па проживи судбином чемерном,
Том се плами љубавни пробуде,
У грудима и срцу неверном.

Кад јој пород, у незахвалности,
За нежности неће ни да чује —
Она шири руке, у љупкости,
Те га, срећна, срцу притискује.

Зато, опет, поред свију зала,
Што их неки у свом крају тражи,
Поред свију луда и будала —
Отаџбина, увек, има дражи.

БЕЛЕШКЕ

О

ПЕСНИЦИМА У ОВОЈ ЗБИРЦИ

Пјер Жан де Беранже.

(1780 — 1857)

„Песма је корисно оружје!“ вели Беранже. И то је доказао многим својим песмама.

Дуго се ћутало у Француској. Стотинама је година народ француски био без свог народног песника.

Пред смак осамнаестог, у очи деветнаестог века, 17 августа 1780, јави се на небу француског песништва нова звезда, у коју упре очи цео народ француски, у чијем сјају, блеску и лепоти ужива неколико милиона срца. А с неба, на коме беше та звезда, разли се глас милогласан, као да га пева хор анђелски, и тај глас прихватише и својим устима певајући пренеше они занесени милиони, те се почетак деветнаестог века у Француској, а и на страни, блистао од нове звезде „Беранжеа“, а свод небески, над Француском и око ње, одјекивао је од јеке песама, што се око звезде разлегаху.

Француски народ беше добио принову на пољу песништва ; био је добио песника, који му је сваку жицу у срцу осећао и разумео ; који му је у сваку ту жицу ударио, па му песму дао, да њоме после и сам јаде своје блажи и милини даје исказа. Он је знао за стару чаробну палицу „Мале виле“, о којој није пропустио и песму испевати, и којом се могло назвати све, што се желело. Стару француску народну песму „Chanson“, оружје против свега злога и неправеднога, Беранже уздиже на висину, до које дотле никад није допирала. Уздиже је до оде (il l'éleva au rang de l' ode).

Рођен у Паризу, у оскудној породици, и ако је био племићског порекла, није се дизао у аристократску висину ни „кад су му другови постали министри“, него је, до века, остао народни човек. Тога ради је и Наполеона волео, а Бурбоне мрзио, особито после пада Наполеонова. Тугу за ојађеном отаџбином излевао је или у елегичним песмама или у оштрим сатирама. Мрзећи напету аристократију навлаш се спуштао у народ.

У Паризу пуном и злата и беде,
Кад су ми се, једном, малом сузе лиле
Код старог кројача, мог сиротног деде,
Нашао ме деда у наручју виле.
Питô је за судбу и доцније дане —
Рекла: „Писар, штампар, момак из механе.“

Тако сам Беранже прича о себи. Са очиног оскудног стања највише је био код деде. Био је врло немиран. Слабо се учио. Мешао се са гаменима (париском уличном дечурлијом), те није из њих изостао ни кад се у време револуције, 1789, ударало на Бастиљу. Од деде је отишао некој тетки у Перону у Пикардији, покрајини око реке Соме на каналу Ла Маншу. Тетка му је била крчмарица. Ту је ишао у неку републиканску школу, коју је по Русовљевим основама, основао неки републиканац Бали де Белангли. У тој се школи, поред науке, учило и беседништво. Беранже је међу друговима био најречитији. Кад му је било 14 година, даду га у штампарију неком рођаку. Ту се учио правопису и граматици. Слажући песмарице читао је и песме Андрије Шенија, и видео, како се песме пишу. Том приликом је и сам стао састављати песме, и у томе је, после, далеко дотерао. 1798 врати се оцу, коме се стање беше поправило, те је могао живети по вољи. Проучавајући Молијера, изради и сам комедију „Les hermaphrodites“, али је уништи, јер није успео да је изнесе на позорницу. После је смерао да пише еп „Clovis“. Писао је химне потопу, страшном суду и обнови католичке цркве, оде, баладе, идиле

али се од свега тога није ништа одржало. Међу тим, са сумње на његовог оца да је рођалист, породица му опет имовно поклизне. Одлучи се, да иде, с војском, у Мисир, али се врати, и после је живео доста ограничено, али и задовољно. Најзад се 1803, обрати Луспјану Бонапарти, заштитнику наука и уметности, који је и сам важио као песник, и пошље му неке своје песме, међу којима није било ни једне праве песме „Chanson-a“. Бонапарта, брат Наполеонов, изненађен и раздраган даром младога поете, похвали га, само му саветује, да буде умеренији, а укуснији, и, особито, да пази на сликове. Том приликом, а знајући у каком је оскудном стању, уступи му свој мали доходак, који је он примао као члан Академије. Тако је Беранже неких 9 година, од 1803 до 1812, живео од тога дохотка од Академије, у коју доцније никако није хтео. Најзад 1809 добије при университету неко скромно место. Био је као неки писар или секретар, и ту је остао до 1821 године, те је могао о мирном хлебу да живи за своју музу. У то је време био члан песничке заједнице „Caveau“ („подрумче“), којој је председник био његов пријатељ Дезожјер, и која је, као приватна Академија, правим талентима надмашавала званичну Академију. Песма „Иветотски краљ“ из године 1813, показује докле се с политичком сатиром могло терати под Наполеоном I. Сматрало се да је дрско према слици једног војног силника стављати слику мирног грађанског баснословног краља. Политичка песма Беранжеова изишла је на видик, управо, тек после пада Наполеонова, под ресторацијом. Дотле је се он ограничавао поглавито на веселе, доста фриволне друштвене песме. Како су те песме певане за познате арије, одмах су, чим су спеване и штампане, примљене и певане. Испод натписа сваке песме Беранжеове и данас стоји на коју се арију пева. Многе се певају на арију других песама његових, према размеру. Било је повике због неких мало раскалашних песама. Беранже је рекао: „Ово није књига о васпитању девојака.“ Кад се узме на ум, да су Французи јужњаци и да су код њих и

књиге и слике одмах на први мах дражљиве, онда се Беранжеу не може много ни замерати.

Но с политичких песама Беранже није остао на миру. Дирајући бурбонску владу, цензуру, свештенство, штампу и остало, што се, за време владе Лудвика XVIII и Карла X, могло нападати, Беранже је набацивао на се парницу за парницом. Најзад буде кажњен са 9 месеци затвора и 10.000 динара глобе. Но свет се порезао, те је глобу за њега платио. А у затвору њему није било рђаво. И ко га је знао и ко га није знао, свак му је слао понуда и слаткиша, а вина је добивао толико, да већ није знао шта ће с њим. Пио је и певао, певао и пио и, опет, није могао попити. Вино му је само давало већег полета, те је и из затвора писао најжешће нападе против зле управе бурбонске. Песме је издавао у пет пута: прво 1815; због другог издања напустио је положај 1821; треће је издање било 1825, и тада је Лафит купио за њега прилоге да му се исплати казна: четврто је издање изишло 1828. На две године после тога пали су и Бурбони. Беранжеова се биста јави увенчана по свима позориштима, али он није хтео да после победе тражи за себе шта од плена, није хтео да прими висока звања, што су му нудили, рекавши:

Загрљај драги, то је мени доста,
Сам сам ја себи срећу скројио,
За раскош не зна кућица ми проста.
Ти не буди ништа!
Бог ми је рекô, кад ме створио.

(З. Ј. Ј.)

Тада је и отишао из Париза.

Тада је одбио и почаст. да се отвори упис за прикупљање прилогâ којим би му се после смрти подигао споменик. Пето је издање песама издао 1833. Од тог се је доба повукао и живео осамљеније. Није хтео да улази ни у Академију ни у Скупштину. Држао се верно онога што је рекао у песми „Мој позив“:

Кад ме друштво весели
А вино ме запали,
Добри Бог ми тад вели:
„Певај, јадни мој мали!“

Међу најлепше му песме долазе „Le Senateur“ (Кућни пријатељ), „Опроштај Марије Стуартове“; „Света алијанција народа“; „Навукодоносор“ (страшна сатира: псмевање Лудвика XVIII); Маркиз Караба (сатира на понете бегунце, што су се враћали). Нежна му је песма „Дојкиња“; весела „Моја република“; ђаволаста „Стари самац“; тужна „Разбијена виолина“, а родољубивог поноса, пуна песма: „Јулијски гробови.“ Песма „Ласте“, у којој тугује алгирски заточеник постала је најмилија песма француских војника у Алгиру. Чувене су му и песме о Наполеону, али му се за њих замера да су много допринеле уздизању наполеонског престола. У последњим годинама живота Беранже није ништа штампао. Друго му је царство одузело веселу творну радост песничку. Умро је 16 јула 1857 у Паризу.

Беранжеове се песме деле на три врсте: прве су *политичке*, у којима је горким и оштрим речима дан израз народу, у тешким приликама. Те су га песме прославиле, али су данас изгубиле од свога интереса. Пролазе са својим временом. Друге су *оде* и *химне*. Оне су пуне узвишеног лирског полета и уздижу песника међу прве француске лирике. Треће су песме анакреонске: *винске* и *љубавне*. Лаке су, у народном духу, и с тога се највише и певају. Он сам признаје, да их је, уза своје политичке песме, слао као неко пријатно друштво, уз које ће се са светом упознати.

Из Беранжеове посмртнине изнети су на јавност ови рукописи: „Моја биографија“ (1857); „Последње песме“ (1857); „Кореспонденција“ (1859—60).

И дан-данас су Беранжеове бисте веома обичан украс по столовима француских породица, особито оних, што станују по вишим спратовима, јер се он у њихову кругу највише и кретао и песмом јављао.

Леон Халеви.

(1802 — 1862)

Певао је и он, а и жена му је певала. Она има врло лепу песму, којом детету даје поуку:

Када велиш, да ћеш мудар бити,
Моја љубави,
Ти не мораш село оставити —
Још дан пробави. . . .

Ал' не иди далеко од села,
Речној обали —
Јуче река сељаче однела,
Те отац жали. . . .

А кад ноћца са велом наиђе
— Мајка те воли —
Па и јато звезда с њом изиђе,
Богу се моли!

Муж јој је био одличан књижевник. Историско дело његово, с поља грчке литературе: „La Grèce tragique“ („Трагична Грчка“), награђено је француском Академијом.

Осим тога чувен је и са превода песничких производа: „Poésies européennes“ (Јевропска Поезија, 1837). А познат је и са прераде страних драма за француско позориште. Удесио је: Вернерова „Лутера“, Шекспирова „Мегбета,“ Гетова „Клавига“, Софоклову „Електру“. Осим тога издао је и биографију свога брата композиста Жака Фроментала.

Халеви је рођен у Паризу 14 јануара 1802. Учио је права и био је неко време у министарству просвете, али се најпосле, са свим, преселио на поље књижевности и на њему је провео цео живот. Умро је 1862.

Јулије де Ресегије.

(1789 — 1862)

Le comte Jules de Rességuier пореклом је од грофовске породице и рођен је 1789 године. Писао је озбиљне песме, пуне дубоких мисли, описа, порећења и философије. Многе му се песме, као одабране, вићају по разним збиркама и антологијама. Једна је од тих његових песама и „Тајна“ (Le Secret).

Алфонзо де Ламартин.

(1790 — 1869)

Нити има Игова полета, нити има Мисеове смелости и особености, и опет се сматра као песничка величина свога века. Има неке привлачне занимљивости у песмама, и ако су обично подугачке. Пева о ономе, што човека може занимати и што га мора да дарне. Хода по свету, као човек пун неког заноса, као човек, који носи нешто на срцу, кога нешто жижи па, чим га штогод изазове, он одмах удари у песму. Ту се он и с гором и долом и разговара и договара. Чисто је тек у отвореној природи слободан. Од туда његове песме могу многима да се свиде. Згодан је и за побожне људе и за родољубе; подесан је за тужне и заљубљене; пријатан је и за космополите; а женама је тако добро дошао, као да је за њих створен. С тога га неки немачки литерарни историци називају женским песником, а његову поезију „Damenpoesie“. И његовим најпознатијим песмама „Méditations“ (Размишљања) и „Политичким и религиозним хармонијама,“ („Harmonies politiques et religieuses“) надевају то име. Шта више веле, да су

њега жене и изнеле на глас. Да је код жена имао среће, и да је заиста био неки женски пријатник, сведочи његова женидба, која му је, потекавши из ранијег познанства, у Флоренцији дала руку једне веома богате „хладне“ Енглескиње. Кад му је после тога умро и неки богати ујак, он је и имање приновио и нову титулу добио. По себи се звао de Prat, а по ујаку се тек стао звати de Lamartine.

Кад се у Флоренцији оженио, био је посланик француски, а до посланства је дошао захваљујући наклоности двора, коме је, као легитимист, толико нагињао, да је једно време ступао и у војску Лудвика XVIII, из које је изишао, кад се Наполеон вратио са острова Елбе. После је, захваљујући своме богатству, непрестано сијао као представник Француске час у Лондону, час у Напољу, час, опет у Флоренцији итд. Ту је био тешко рањен, у двобоју с пуковником Пином због неког места у његовој песми „Dernier chant du Child Harold“, која је рађена према песми енглеског песника Бајрона, чији је „светски бол“ и Ламартин ширио. Кад су пали Бурбони, он се са женом и ћерком крене да путује, и оде на Исток. Но тамо му, у Бејруту, умре ћерка, те се, с тешком тугом у ојађеном срцу очинском, врати натраг, 1832 године. На том путу, идући и у Јерусалим на хаџилук, прелазио је и преко Србије. После се у свом, пуном поезије спису. „Souvenirs, impressions, pensées et paysages pendant un voyage en Orient“ (1835), дотакао и кобне Ћеле Куле код Ниша. Од историских дело особито му је чувена „Историја жирондинаца“ а „Histoire des Girondins“ (1847). Њом је стекао лепа гласа и као прозаист; њом је он и доста допринео избијању фебруарског устанка 1848. Опис онога доба у ово време, кад је неморална влада Лудвика Филипа била дошла до вршка, учинио је своје. Кад се саставила привремена влада, он је био члан владе. Историја га је његова дигла до тог врхунца власти. Али се показало, да песник није за државника и да је Беранже имао право, што није хтео да напушта своје музе. Нити је имао искуства ни извежбаних

погледа. Но догађаје, у којима је играо велику улогу, описао је веома театрално у „Histoire de la révolution de 1848“, не заборављајући да и о себи рекне коју лепу реч. После се повукао у приватан књижевнички живот. Поред омањих песама, које могу да задовоље и сањалицу и штоваоца природе, кад му чита „Осаму“, и родољуба, кад му чита „Повратак у своју земљу“: има их које могу усхитити и човекољупца, кад му кликне:

Наштo луда мржња међу народима?
Наштo неке међе мрске самом Богу?
Да л' на небу међа и граница има?
Да л' се ту преграде опазити могу?...
Себичност са мржњом отаџбину има —
Али братство нема — свет је један свима!

Омање су песме већином сабране у „Размишљања“ (1820) и „Нова Размишљања“ (1823). Од већих спевова познати су му ови: „Jocelyn“ (1835), „La chute d' un ange“ (1838), „Dernier chant du pélerinage de „Childe Harold“ (1825), „Chant du Sacre“.

„Жослен“ је трагичан еп у 9 епока, у александриском стиху. У облику је дневника. Жослен, сељачки син, за љубав сестри, да би јој мираз увећао, још се од шеснаест година одриче наслеђа и хоће да се преда цркви на службу. Устанак га нагони, да бежи у гору. Тамо, у „Орловској Пећини,“ нађе на младу девојку, Лаврensу, у мушким хаљинама. Најпре је заволи као пријатеља, али после види да то није пријатељ него врло лепа пријатељица, али је морадне напустити по последњем завету владичином на смрти. Морао се попити. Лавренса га је донекле чекала. Најзад, кад дозна шта је, отумари некуд, те ни Жослен није знао за њу. Најзад је нађе при умору. Тумарала је које куд, водила пуст живот, и најпосле се по дугим годинама вратила опет у планину. Ту је прво снивала о правој љубави, па онда умрла на његовим рукама. Гроб јој је он ископао високо у планини на осамљеном месту. По-

једина су места у овом спеву, особито с погледом на језик, тако лепа, да се могу рачунати међу нешто, што је најлепше у целој француској литератури.

У „Паду једног анђела“, опет епском спеву, описује се како се анђео Седар (Cedar) заљубио у лепо људско чедо Даиду (Daidha), па у свом арајству заборавио да у одређено време оде на небо. С тога буде прогнан на земљу, и Кајиновим потомцима у руке предан. Ту подноси муке горе него у паклу. Ова је песма нанесена на Бајронову песму „Heaven and Earth“ (Небо и земља).

Песма „Chant du Sacre“, ода о крунисању краља Карла X, донела је песнику крст почасне легије.

Још вреди поменути чарљиву епизоду „Грацијелу“ из дела „Confidences“. У том је делу, како се мисли, узимао податке и из свог живота.

У старости му дани нису били сјајни као дани у младости

Рођен у Макону 21 октобра 1790 од племићске породице и васпитан под оштрим материним надзором у једној језуитској школи, брзо се у осамнаестој години пустио на весела путовања и ашиковања по Италији, и на аристократско живовање по високим круговима у Француској, и доцније је, богатећи се и славећи се, летео све више, док се најзад, славан и моћан, није попео на врхунац државне владавине.

Последње дане провео је повучено, пишући историска дела. Писао је и романе: „Rafaël“ и „Geneviève“, а написао је и драму: „Toussaint l' Ouverture“. Посрнувши и здрављем и имањем, умро је 28 фебруара 1869 у Паризу.

Огистен Јевђеније Скриб.

(1792 — 1860)

Ретки су књижевници, којима се исплати труд. Скриб се наплатио и за се и за друге. Он је са сво-

јим друштвом држао у власти француско позориште неких четрдесет година. Писао је и драме и водвиље и мелодраме и салонске игре, па и текстове за опере и новеле; писао је и зарадио је — на милионе. Тешко је којој књижевној радњи ишло све за руком тако, као радњи „Скриб и дружина". Међу небројеним његовим комадима најбољи су: „Un verre d'eau" („Чаша Воде"), „La camaraderie" („Дружина") и „Une chaîne" („Ланац"). За време од јулске револуције до у само доба друге царевине изређало се на француској бини, поред тих главних комада, још 400. Али није радио сам — имало их у дружини, осим њега, још 48. Кад је 1836 ушао у Академију, један га је академичар дарнуо, да њему неће бити довољна столица, него ће му требати клупа, да би и његових 48 сарадника могли сести уз њега. Што је био за роман Дима старији, то је за драму био Скриб. Дима је набављао романе за забаву, а Скриб је био на велико набављач драма за сва париска позоришта. Кад није могао сам да изврши, што је хтео, он је одмах тражио још кога другог, да му помогне.

Главни му је успех у томе, што је умео да утиче на гледаоце. Ретко је ко познавао укус публике као Скриб. Он за свакога спреми по нешто: и осећаје и дирљивост и морал и запетост, и идеалне, врле, људе и умерене и страсне, и досетке и свакојаке положаје, добре и ружне, па и клопке. Све је то било заједно у некој мешавини. Није то било никакво вештачко дело, али је било забавно. Имао је оштро око, па је све износио као што је. Умео је да изнесе људе и у добру и у злу. До врло високе и врло дубоке трагедије и комедије није долазио: било је све олако, површно, али — забавно. Према малим јадима и зачкољицама, на бини, нестајало је великих јада из правог, стварног живота. А на крају сваког комада увек је сваки заплет расплетен и свако зло кажњено, а добро награђено. Морал му није силан, то је морал обичнога грађанскога живота, који се задовољава казненим законом, јавном бруком и личним материјалним добром. Циља код њега нема, него —

забава и забава. Ње има и онда, кад су му комади пуни невероватности. Он то тако удеси да изгледа као да може бити. С њим је највише заједнички радио Ернест Легуве, који на драми није сам ништа особито израдио.

Скриб је рођен 24 децембра 1791, а умро је 20 фебруара 1861, у Паризу. Био је син једног трговца, који је радио с помодном робом. Васпитан је у Наполеонову Лицеју. Тамо се упознао и спријатељио са Жерменом Делавњем, па је с њим заједно писао водвиље. За тим је учио и права, али, после материне смрти, опет се с тим пријатељем преда драми. Напишу два комада, али оба пропадну. Он се онда удружи са другим, и пође му боље. Тада навале на њега сарадници, те је, до смрти, делио с њима славу и добит.

Жан Франсоа Казимир Делавињ.

(1793 — 1843)

Броје га у писце романа, и ако је писао и лирске песме и драме. У једној збирци лирских песама, у којој је опевао несрећу, што је Француску снашла од савезничке војске (1814—15), под натписом „Messéniennes,“* и које је писао после напада, 1816—1818, има доста лепих реторских стихова, али мало праве поезије. У једној збирци „Месењана“ опевао је грчки устанак за слободу. Особите су му песме „Народне химне.“ За време јулске револуције писао је песму „Parisienne,“ која се у своје време много певала и ценила, као и друге његове песме: О Јованци Орлеанци, Бајрону, талијанском устанку, Колумбу и смрти

* Тим је именом хтео да упореди пораз Француске са овладом Месењана Шпартанцима.

Наполеона I. Певао је и о Пољској и спевао два спева: „Kosciusko“ и „La Varsovienne.“ Писао је и драме с површним карактерима, но свет их је и волео, јер се у њима, као и у лирским песмама, износио јаук против силништва. Међу те драме долази, на прво место, трагедија: „Les Vêpres siciliennes“ („Сицилијанско Вечерње“); „Le Paria,“ са полетним местима хорским и силном реториком. „Марин Фалијери“, подражавање Бајроновој драми, и „Les enfants d' Edouard.“ * Најлепши му је комад: „Louis XI.“ Од комедија му се и данас понекад представља „L'école des viellards“ („Школа старања“). Јака је по изради карактера.

Делавињ је стајао између класичара и романтика, и гледао је да посредује између њих, али није успео. Доцнији му спевови нису примани као први.

Пореклом је Делавињ син једног трговца који је радио с порцуланом. Рођен је у Хавру 4 априла 1793. Школован је у Наполеонову Лицеју. Ту је написао химну о рођењу краља римског. Доцније је, препоруком војводе Орлеанског, добио место библиотекара у Пале-Ројалу. 1825 постане члан Академије, а под Лудвиком Филипом инспектор консерваторијума. Умро је у Лијону 10 децембра 1843. ** Одломци из његових драма и песама и данас се штампају по разним збиркама и антологијама. Некад, кад му се представљао комад „Les Vêpres siciliennes“, који је пре тога у једном позоришту био одбијен, такав је успех био, да се је после непрестано представљао 300 пута. Од саме прве стотине представа пало је у позоришну благајну више од 400.000 динара.

---

* Едуарда III, краља енглеског

** О овом дану, као дану смрти, и слажу се биографи; али се не слажу о дану рођења. Једни веле да је рођен 1792, други 1793, а трећи 1794. Ми смо узели 1793, јер се та година налази и у класичном целокупном издању његових дела.

Огист Брисе.

(1806 — 1858)

Овај се песник јавио 1831 године у Бретањи елегијом и идилом. Описујући природне особине и живот у својој постојбини, он је био далеко од Париза и његова укуса. Изишавши, са циклусом идиличних песама под именом „Марија“ (1831), прочуо се тако, да се после увек звао по тој песми. И данас у понеким збиркама одабраних француских песама не стоји име Брисеово, него: „Писац Марије“. Тако га је исто изнео на глас други циклус песама „Харфа арморичка“ („Harpe d' Armorique“). Арморика је предео бретањски, покрај мора, на каналу Ла Маншу, и отуд, што се налази на мору (ar mor), и долази јој име Арморика. Она је добила име од мора, а он је добио име од харфе арморичке, те је прозван „Бардом арморичким.“ Докле су га те две збирке прославиле по свету, дотле му је трећа збирка „Les Bretons“ („Бретанци“) добила похвалу од Академије (1845).

У „Харфи арморичкој“ има једна бретањска песма Јасмину, гаскоњском песнику, у којој се, с погледом на Французе, кличе:

Треба ли нам, драги певче, одбране,
Рећи ћемо Голоама, рђама:
Кад се пољем Бог прославља песмама.
Свака тица својим гласом одане!

Осим тих збирака познате су му и друге: „Primel et Nola (1852); елегичне песме: „Ternaires“ („Тројкаши“, 1841), пуне патриотског одушева.

Осим својих песама, прикупио је и умотворине свога народа: бретонске пословице и песме народне, под именом „Sagesse de Bretagne,“ па их је штампао упоредо с француским преводом. И провансалска му је поезија била на срцу. Управо, само се у новој

провансалској поезији налазе одјеци тако страсне љубави према завичају, као што се налазе у многим песмама Брисеовим.

Право је име Брисеово: Brizeuk и значи келтиски „Бретон".

Брисе је рођен 12 септембра 1806 у Лорјану у Бретањи, а умро је месеца маја 1858 у Монпелију.

Виктор Марија Иго.

(1802—1885)

У животу је прво био страстан бурбоновац, па онда одушевљен бонапартиста, па, за време јулске револуције, либерал, а за време Луја Филипа и сам пер француски; после фебруарског устанка ватрен републиканац и, најзад, 1870, занесен социјалиста.

У песмама је оптимиста: у свему види лепшу, светлију страну; у романима и драмама тежи песимизму и нагиње тамној страни. У „Одама" је бујан, огњевит; у „Баладама" му одјекују гласови средњевековне романтике; у „Источним Песмама" је пун блеска опис страних предела, људи и обичаја, а у „Јесењем лишћу", „Песмама о помрчини", „Унутрашњим гласовима", „Зрацима и сенци" и „Проматрањима" са свим је повучен у се и занет осећајима, час тихим и благим, час бујним, ватреним.

Геније, песник скроз и скроз, али човек веома несталан и страстан, као и обично сви велики и необични људи; а био је глава романтичне школе и највећи француски песник деветнаестог века.

Пореклом је с војничког огњишта. Отац му је прво био официр, а доцније је постао ђенералом и грофом. Звао се Сигизберт. Мати му је била Вандејка, роајалисткиња, а ћерка једног имаоца бродова из Нанта, по имену Софија Требишес. Рођен је у Безансону, 26 фебруара 1802. Ставши за рана на снагу,

ишао је са оцем, куд год је он ишао: на Елбу, у Италију, у Шпанију и друге крајеве. Беше се посветио војинству, те, 1812, ступи у политехничку школу у Паризу. За математику је показивао особити дар, али се видело да има дара и за песму. Већ у петнаестој години добије академску награду за песму „Sur les avantages de l' étude“ („Користи од науке“). А кад му је било 17 година, добије за три године (1819—1821) 3 награде од једног песничког друштва у Тулузи, које се, по празнику богиње Флоре, звало „Jeux floraux“ („Цветне игре“). Једна је ода била о девојкама у Вердену („Vierges de Verdun“) које су, у доба „ужаса“, гиљотиниране, што су у време најезде пруских официра с њима играле; друга је била о обнови статуе Хенрика IV („Rétablissement de la statue de Henri IV“) и трећа о Мојсију на Нилу („Moïse sur le Nil“). Поводом тога Шатобријан га у свом журналу („Le conservateur“) назове: „enfant sublime“ („узвишено дете“) и препоручи га појалистама, као појалисту. А кад је (1822—26) издао две свеске „Ода и балада“ (Odes et ballades), одмах се видело да ће то бити неки песнички револуционар. Полет слика и језика задивио је све. Тако чувен обрати на се пажњу и самог краља, Лудвика XVIII, те му одреди издржање од 1500 динара. После је удвојено на 3000.

Где је срећа, ту је и несрећа: 1821 године умре му мати, и он оста сиротан. Но где је несрећа, ту и среће има: он се ожени и узме петнаестогодишњу вереницу Аделу Фушерову. Тада је био председник „Светог Батаљона“ („Bataillon sacré“), дружине младих романтичара, који су се борили против верске невере и против класичне сујевере. Отуда у Ига има доста побожних песама, као што су „Нада на Бога“ и „Екстаза.“ У исти мах ово је друштво било и поборник за повратак природи и истини. Обезбедивши се у друштву, одржавао је с друговима и друштво „Француска Муза“ („Muse française“). У том његов пријатељ Шатобријан поквари љубав с владом, друштво се растури, и многи чланови пређу либералима. Оснује

се ново друштво „Cénacle“ („Трпезарија“) и журнал „Le Globe“ (1824). Од тада Иго беше глава романтичне школе. Пре тога (1823) беше издао роман „Han d' Islande“, који са својом пустом маштом и претераним страхотама, које су после биле Игова особина, није био ништа друго него сатира на класицизам. Такав је био и други роман „Bug Jargal“ (1826). Такве су му после биле и драме. И ако је тежио за реалношћу, опет је увек било у њима нечега чудноватога и неприроднога. Често се у једном лицу налазе по две противности. Воли да износи демонизам и грозе, које не одговарају ни реалности на естетици. У историским драмама не гледа много на историју, али се разуме у сценерији, у уредби и току рада, у заплету трагичног чвора и у ефекту, а и језик му је силан и пун високог трагичног патоса. Прва му је трагедија „Cromwell“ (1827) остала непредстављана а друга, „Amy Robsart“, нештампана. Нису дали класичари. У предговору уз „Кромвела“ Иго је разлагао своје естетичке разлоге и борио се за слободу драмског песника, тражећи да се ослободи свију других правила, осим правила природе и лепоте. Али комад „Hernani“ (1829) не само што лако изиђе на бину, него изиђе и на глас. Исте се године (1829) јавила и драма „Marion de Lorme.“ И потоњих је година писао с променљивом срећом неколике драме: „Le roi s' amuse“ („Краљ се забавља“), 1832, један пут представљано, па забрањено; „Marie Tudor“ и „Lucrèce Borgia“, 1833, „Angelo“, 1835, „Ruy Blas“, 1838, а 1838 трилогију „Le Bourgraves“ с којом је тако прошао, да се после за дуго није окретао позоришту. Тада, кад се водила борба између старог и новог правца, није он могао са свим успевати. Прави је успех наступио тек доцније, 1867, и под трећом републиком, кад су се из нова стали представљати „Хернани“ и „Руј Блаз“, комади, које му Французи цене највише. У осталом на свима се његовим драмама, па и осталим спевовима, опажа утицај његовог политичког колебања. Нема унутрашњег мира ни склада. Трагедије су му

поезија противности. „Иго," вели Сен-Марко-Жирарден, „показује своје карактере само с једне стране". Тај профил место фасаде, прочеља, има дејства, али је лажан и опасан. Њим се вештини даје више израза, али се спречава и ограничава. У драми „Краљ се забавља" једини се најчистија очинска љубав с карактером једног бедног, злог дворског будале; у „Лукрецији Борџији" јавља се чиста љубав материнска са злочиначким тровањем. Такве се противности јављају и у „Марији Тудоровој," и у „Руј-Блазу," и у „Анжелу" и у опери „Есмералди" (1836), Исте те супротности, што долазе у драмама, долазе и у романима: „Les Misérables" („Јадници", 1862), „Les travailleurs de la mer," („Работници на мору", 1866), „L' homme qui rit" („Човек, који се смеје", 1869), и „Quatre-vingt-treize" („Деведесет трећа") 1879. У свима њима тера он тежњу француског социјалног демократе. Најдирљивији је Игов роман: „Le dernier jour d' un condamné" („На белом хлебу" 1829), а најпотпунији му је роман: „Notre-Dame de Paris" (1831), веома шарена слика Париза у 15 веку. О самој цркви, као средишту романа, Иго је тако причао, да је постала као неки јунак у роману.

Док се Иго тако дизао, поред свих својих настраности, дотле га је Академија, 1841, изабрала за члана, а месеца априла, 1845, Лудвик Филип за пера од Француске. Он се дотле већ био отресао од назадних идеја ресторационе периоде, па се приволео модерном либерализму, па је још био постао и бонапартиста, те је Наполеона славио не само као славног војводу него и као човека, који је са својим орлом плодове француске револуције пронео кроз целу Јевропу. Заман га је Филип себи приближавао, он је остајао уз опозицију. Као члан скупштине од 1848 заузме из прва место на десници и бројао се у партију од реда, па онда се, у један мах, обре у табору крајње левице, те стане да грми против свију назадних мера. После државног удара од 2 децембра 1851 био је протеран међу првима. Уклонивши се, с породицом, најпре је био у Белгији, па онда на острву

Џерсеју, и најзад се склонио на острво Гернсеј. Одатле стане пуштати оштре стреле противу непријатеља свога и народнога, Луја Бонапарте. 1852 пусти памфлет у прози под именом „Napoléon le petit“ („Мали Наполеон“), а 1853 пусти јувеналским пером написане у стиховима „Казне“ („Châtiments“). Међу силним песмама, којим нештедимице напада „Малога Наполеона“ — особито се истиче једна песмица, писана на острву Џерсеју месеца фебруара 1853. У њој се, у слици, описује судба нејачи, која су остала иза побијених картечима или у Кајену послaних. Песмици је натпис прост: „Chanson“ (Песма), налази се у збирци, међу Иговим песмама, и прва јој строфа гласи:

Где је женка? Њу је смрт узела:
Где је мужјак? Мачка га однела.
И појела кости.

А у гнездо, што трепти толико,
Ко ће доћи? Неће доћи нико!
Тиће Бог да прости!

Узаман је најоштријом царском заповешћу било забрањено да се песме „Les Châtiments“ растурају, опет су се оне у безброју ширилe по целој Француској и песника прослављале све више и више. За прогонства је Игова лира јечала и неким философским и пантеистичким звуцима. Ту су постале 1856: „Les Contemplations“ („Посматрања“), најчистије лирске песме Игове, красна облика и пуне неке топлине и истинитости, јер их је махом из свог живота узимао; ту су, 1866, написане: „Chansons des rues et des bois“ („Песме с улице и из шуме“); ту је, 1869—1877, створена „La légende des siècles“ („Легенда векова“), у којој се културна историја износи у поетским сликама; ту је 1878 израђен „Le pape,“ критика папства, па, 1879, „Religions et religion“ и, 1880, „L' âne“, („Магарац“), за кога веле да није прави магарац. Поред ових философских ствари бавио се, у ово вре-

ме, и друштвеним питањем и написао романе: „Јадници," „Работници на мору," и „Човек, који се смеје." Према приликама, у којим се налазио, и осећајима, које је осећао, и дела је изводио. А одуживши се политичком уверењу, најзад се, 1864, сетио и свог правог задатка, поезије, па је написао и књигу о Шекспиру: „William Shakespeare." Не мирећи се с царством никако, вратио је се тек по пропасти његовој у Париз. Као бордовски посланик седео је месеца фебруара 1871 у народној скупштини, где је устајао против закључка мира, па и брзо иступио. Као париски кандидат, 1872, није изабран, али су га 1876 заступници престонице изабрали у савет. Од дела, што је писао после повратка из прогонства, особито се истичу ова: „L'année terrible" („Страшна година" 1872), пуна освете и гнева против Немаца; „Деведесет треће" (1874), роман из Вандеје; „Avant l'exil; pendant l' exil; depuis l'exil" („Пре прогонства; за време прогонства; после прогонства", 1875-76); „L' histoire d' un crime" („Историја једног злочина"), опис државног удара од 2 децембра, по личном доживљају (1877); „L'art d' être grand-père" („Вештина бити деда," (1878), најмилосније дело Виктора Ига, који, као сед песник, с децом дете постаје, па с њима прави хиљаде којекаквих лудорија. Тој књизи не уступа збирка нежних песама под именом „Les enfants, le livre de mères". У тој су му збирци дирљиве песме: „Espoir en Dieu" („Нада на Бога"), „Chanson" (Песма), „Мати и дете" („L'enfant chantait"...) и песма: „Једној младој девојци" („A une jeune fille").

Радећи на свима гранама литературе, Иго је нарадио толико, колико ни један други песник француски. Над свима га диже снага. Јак је у опису људских страсти; јак у опису природних појава; јак у народном језику — познавао га је, — јак у стиху, који је силним разноликостима обогатио. Хумора и досетке није имао. У својој сили највећа му је моћ и жилавост лежала у лирици. Романтичне „Orientales" („Источанке") су га, још 1828, истакле као једног међу првим лиричарима француским. Те су

песме биле по омиљености једине утакмице Ламартиновим „Размишљањима“ („Meditations“). Тако што лепо нису могли класичари никад да даду. У њима он светкује узвишење Грчке и сјајним бојама слика дражи Истока. У лирици су му „Унутрашњи Гласи,“ у којима су песме: „Овај век је велики“ и „Гроб и Ружа;“ у лирици су му и „Зраци и сенке,“ међу којима му сија песма: „Бог што се смеје“...

Иго је умро 1885 године, 22 маја у $12\frac{1}{2}$ часова после подне. Живео је 83 године и 3 месеца, мање 4 дана. Живот му је описала и спомен му подигла сама његова жена 1863 године у књизи: „Victor Hugo raconté par un témoin de sa vie“ („В. Иго по причању једног сведока његовог живота“).

Од синова Игових један му је, Карло Виктор, (рођен 1826) радио на књизи, као отац, и писао неке већ заборављене романе. Он је умро 15 марта 1871 у Бордоу. Други му је син (рођен 1828) дивно превео на француски сва Шекспирова дела. Он је умро у Паризу 25 децембра 1873. Обојицу је отац надживео.

Александар Дима отац (старији).

(1803 — 1870)

Тешко да коме није позната књига „Гроф од Монте Христа“ („Le comte de Monte Cristo“). Ту књигу и још многе друге романе и драме написао је Alexandre Dumas (le „père“). Што је за драму био Скриб, то је Дима био за роман, па и за драму, јер је тежио да сваки роман удеси и за позориште. Да се испишу сва имена његових дела, требало би више од две стране велике осмине Волтерова се дела цене на 100 свезака, а за Диму се рачуна, да је написао три пута толико. Сам „Гроф од Монте Христа“ има 12 свезака; „Виконт де Бражлон“ има 12; „Дваде-

сет година после" имају 10; „Три мускетира" имају 8; „Краљица Марго" има 6 свезака итд.

Књижевну је каријеру отпочео драмама. Кад се у Паризу 1827 представљао „Хамлет," њему се отвори воља за драмску уметност, те напише нешто према Шилеровом „Фијеску;" али од тога не буде ништа. Тек му романтична драма „Хенри III" (1829) отвори врата на позоришту, те после, у брзо за тим, напише: „Карла VIII," „Терезу," „Ришарда Дарлингтона" и „Кулу у Нелу," и већ отпочне да ради у друштву на много. Толико је желео да пише, а толико је трошио и расипао, да му сама његова радна снага није била довољна. С тога поред драма удари и у романе, те их је радио по шест у један пут, и сваке недеље по један у штампу давао и подлиске пунио. Тако је брзо дошао у додир с целим читалачким светом у Јевропи. Фебруарска му је револуција за неко време прекинула посао, али за мало, јер нити је могао да опстане као политички писац, нити је с кандидатуром могао да продре у скупштину. Био је основао историско позориште, „Théâtre historique;" али на празно. Издавши (1852—54) своје „Мемоаре" у 22 свеске, дигне се те, као дописник, пође с Гарибалдијем у Сицилију и у Напољ, те напише после спис: „Les garibaldiens" (1861). У том, 1860, буде постављен за управника музеја у Напољу. Али он у том положају не остане дуго, него се врати натраг у Париз, да се опет ода свом књижевном послу. Ну звезда му већ беше побледела. Нит' су му пролазиле приповетке, што их је писао, нити је успео са оснивањем позоришта, ни с неком фабриком што је хтео да подигне, па ни с предавањима, која је 1865 држао и по страним земљама: у Бечу, Пешти и Млеткама. Најзад, и телом и духом сморен и сломљен, премину у Паризу за време опсаде. Тако умре књижевни милионар, коме је било мало оно, што би сувише било многима, оставивши иза себе нови правац реалистички, противан правцу романтичном. Романи су му преци данашњим сензационим романима, који се пишу једино ради забаве. Зато су веома

други. Вештачке уредбе у њима нема, али има епизода које би могле поднети као засебна дела. Праве карактеристике и логичности нема, али има радње, богате радње. О досади се код његових романа никад није могло говорити. Увек су пуни били нових, свежих података. Било их је и сувише. Фантазији, измишљивости, Димовој тешко је наћи равне. Отуда су му и заплети вешти. И у драми је јак у бинској техници. Узвишенијег укуса и врлијег осећаја нема, голица ниже страсти. Студије нема ни при историским личностима. Но заман се све особине Димових романа приписују самом њему; он је имао толико сарадника, да све списе није могао ни да прегледа. Вели да је једном приликом, за једно дело под својим именом, рекао: „Потписао сам га, али нисам читао." Од драма су му се на бини и до сад задржале: „Antony," „Kean" и „Mademoiselle de Belle Isle" („Госпођица с Лепог Острва").

Колико је Дима свакојак у делима, која је радио заједно с другим, и за која су говорили, да су из „Фабрике романа фирме Дима и дружине" („Fabrique de romans, Maison Dumas et Compagnie"), толико је чувен својим самосталним делима. Историска су му дела пола историје пола романи; а та су му дела: „Les Médicis," „Louis XIV et son siècle" („Људвик XIV и његов век"), „La vie de Louis Philippe" („Живот Луја Филипа"). Али путописи његови, који га не коштају мало, могу се и данас слатко читати. Особито ови његови путописи: „Au midi de la France" („На југу Француске"), „L' Espagne" и „L' Afrique". Занимљиво је знати и то, да је он написао веома употребљиву књигу „О кувању", јер је и у тој свакодневној вештини био вештак прве врсте.

Тај многострани радник рођен је у Пикардији, 24 јуна или јула 1803. Деда му је за време царства био дивизиони ђенерал, маркиз од Пањтери; баба му је била доминшка црница, а отац мулат и ђенерал. Отац му је умро за рана 1806, те је Дима слабо васпитан. Кад му је било око 20 година, добије у Паризу неко секретарско место, а после стекне место библио-

текара код војводе Орлеанског (Лудвика Филипа), захваљујући успеху своје романтичне драме у прози „Хенри III и његов двор“ (1829). После је написао сам још неколико драма: „Штокхолм, Фонтенебло и Рим“ (1830), „Наполеон Бонапарта“ (1831) и још неке, па је онда ударио у мобу, које се држао целог века. Умро је 5 децембра 1870.

Алфред де Мисе.

(1810 — 1857)

Натуштено је било политичко небо француско. После борбе за слободу замрачило га је било својом назадношћу свештенство с владом Карла X. Цензура није дала говорити. А све је било жељно речи и слободе. Узаман је Лудвик Филип, да загради зло, свакоме љубазно руку пружао, свет је био навикао на Бонапартин понос. Али, поред свију виших жеља, новац је владао, те се, све више и више купила мржња против буржоазије. Требало је дати одисаја. Омладина је била најбурнија. Скупљала се, договарала се. Најмилија јој је била улица Notre-Dame-des-champs, у којој је становао Виктор Иго, а најмилије су јој биле песме погубљеног песника, по матери пореклом Грка, који је слободне Јелине прослављао, који је слободи певао, Андрије Шенјеа. Он јој беше идеал. Углед јој беше велики и истинити Шекспир, а ишло се за романтичном школом. Романтизам тада означаваше истинито и природно проучавање и описивање свога доба.

У то доба политичке оморине на натуштеном небу француском јави се нова звезда са знаком лире. Сину нови сјај из једне светле породице — кликну песник, Алфред де Мисе, и народ француски доби одаха и одисаја, јер народ кроз песнике говори.

За њега један оцењивач, Луиза Акерман, вели: „Срце, које један пут узбуде његови продирни па-

гласци, остаје жељно, тражи много; није више подобно, да се отвори првој појезији, што дође."

И заиста. У оно тужно и огорчено време, кад је сваком родољубу француском дошло било да пада у очајање, он је испевао песму јадованку „Жалост", али кад стане туговати због оголићене истине, па се сети:

Да ће она, опет, вечито да живи,
А ко год је њојзи престô да се диви,
Тога је на земљи свак заборавно...

— он кликне дивним полетним стиховима:

Кога због туге и тешка јада
Остави нада,
И свлада ваj,
Тога јадника, меланхолика,
Лечи музика
И женски баj.

И онда узме па пише песму својој Мари, и уста јој упоређује с цвећем, што се развија, па признаје:

Јесте, жене, баш се може рећи,
Ви имате могућности клете,
Ви можете, просто се смешећи,
У сан и јад да нас доведете.

А при растанку, кад тек, губећи је, увиђа како је љуби, он, без срџбе и слабости, говори:

Нећу да плачем — нашто пусте муке?
Умем ја, умем будућност да штујем!
Ти ћеш отићи, пуна сваке наде,
Ал' оне, који с твог одсуства јаде,
Нећеш ти више ни познати моћи.
И једног дана ти ћеш можда знати,
Шта вреди срце, што нас зна и љуби,
Како је добро познатим га звати, —
Како је тешко, ако се изгуби.

Свакоме, ко је кадгод љубавне јаде осећао, морала је мелем бити његова љубавна песма; зато су је и волели, зато је његова поезија била упорна. А ево шта он сам говори о поезији:

Певати, у смех пасти, плакати сам, без страха,
Од смеха једне речи, погледа и уздаха,
Створити диван посо̂, пун чари и чемера —
Од сузе, сјај бисера.

А о политици кад му говоре, он, борећи се својом песмом, вели тужно и искрено:

Политика пуста то је наша туга!
Душмани ми желе да ми буде друга!
З ·р час блед, час румен? — не тако ми света!
Хоћу, кад се читам, да ме опет траже!

И тражили су га, и данас га траже.

Алфред де Мисе, рођен је 11 новембра 1810. Пореклом је из једне старе племићске породице, којој је завичај био близу Вандоме. У школи је био друг с младим војводом Орлеанским, с којим је и после лепо живео до саме његове смрти 1842. Млађи и од Ламартина и од Ига, јавио се после Ламартина на 7 година, а после Ига на 10 година, и опет се, у брзо, с њима уравнио, ставши одмах са својом првом збирком упоред с њима, као песник првог реда, као најоригиналнији и најсветлији лиричар француски у XIX веку. Име му се прочуло с деветнаестом годином, кад су му 1829 године изашле „Contes d' Espagne et d' Italie“ („Приче из Шпаније и Италије“). Те су га приповетке истакле на висину, с које после пе само што није слазио, него се још све више и више уздизао. Његов двадесетогодишњи рад блиста као цветно доба нове лирике француске. Међу најлепше му комаде долази „Le lever“ (Исток) и „Ballade à la lune“, у којој једна строфа овако гласи:

Мрка ноћ бијаше,
А, на жутој кули,
Месец сијаше,
Кô тачка на *и* (i).

Језик му је особито леп. Лепши обично него и сама садржина. Кратак је, збијен је. Али зато Мисе увек не искаже све, што мисли. То често мора читалац да допуни.

Неке му песме подсећају на Виктора Ига и Бајрона, особито прве. Он се брани па вели:

Рекоше да сам, лане, Бајрону подражавô;
Ви, што ме знате, знате, да нису рекли право.
Као смрт крађу мрзим — па да се њоме ружим?
Мала је чаша моја, али се њоме служим!

Бранећи се, он још баца сумњу на самог Бајрона, па каже:

„Бајрон ми је," велите, „као углед служио".
А не знате да и он од Пулчија узима*. —
Ништа није ничије, све припада и свима.

Алфред је с правом могао то да рекне, јер му се признаје, да се, у неким својим песмама, с Бајроном једначио, и Бајрону се мора признати првенство само зато, што му је претходио.

Неким се песмама, опет, такмачи с Виктором Игом. Има песама, које му се могу читати, па опет читати; баш као што он жели и вели: „Хоћу, кад се читам, да ме опет траже". Међу такве песме долази збирка „Poésies diverses" („Разне песме"), 1831, у којој на једном месту овако са срцем разговара:

Морах срце, слабо срце, да корим:
Докле ћемо ми мењати драгане?
Зар не треба да се једном престане —
Зар у дане среће жељом да горим?

* Пулчи, талијански песник 15 века.

Оно вели: неће још да додија —
Не престајмо још љубити драгане;
И, докле год то мењање остане,
Прошлост ће нам слатка увек да прија.

Опет срцу, слабом срцу, говори':
Зар не беше доста јада с драгане?
И, ако се с њима већ не престане,
Свуда ће нас само бољa да мори.

Оно рече: није доста ни злости —
Можемо ми још љубити драгане;
Докле год се с њима мало остане,
Волећемо своје прошле жалости.

На две године после те збирке изиђе неколико песничких радова под једним именом: „Le spectacle dans un fauteuil". Ту беше, поред подуже песме посвећене пријатељу песниковом Алфреду Татету, још и драмских радова: „La coupe et les lèvres" („Од усана до подгрла") и „A quoi rêvent les jeunes filles" („О чему сањају младе девојке") и „Namouna," приповетка у стиховима. То је врло леп, мали, комичан еп из источног живота. С њим је Мисе достигао врхунац у појетској приповеци.

После је Мисе радио на часопису „Revue de Deux Mondes." У 1833 години изиђе му велика поетска приповетка „Rolla". Одмах, после штампања „Роле", учинио је једно познанство, које је имало великог утицаја на његов живот. Познао се са Ororom Дидвановом, која се у књижевности звала Жорж Санд, и која се, баш пре годину дана, 1832, била изненада изнела на видик својом „Индијаном", којом је задатке овог доба била подигла у круг уметности. Она је била сиромашна жена, одвојена од мужа и деце, која је радила на журналу „Фигаро," па се хранила. Она је била дигла глас у корист потиштеног женскиња, свога пола, а писала је стилом, каким се после Русоа није писало. Из прва је писала заједно са својим пријатељем Сандом, те се по његову имену и у књижев-

ности звала. Мисе јој није био једини познаник и пријатељ књижевни. Осим Санда познавала се и са социјалистом Пјером Лером, кога зове пријатељем и братом по годинама, и оцем и учитељем по врлини и науци, а знала се и с Ламнејем, чувеним религиозним демократом.

Рођена је у Паризу 5 јула 1804, а умрла је 8 јуна 1876. А Мисе је рођен 11 новембра 1810. Млађи је дакле од ње 6 година. Познали су се, састали и, најпосле, — растали. Шта је било међу њима — не зна се на чисто, али се може колико толико видети из њихових дела у којима су то наговештавали. Она га је се, као Стенија, сетила у својој „Лелији," па га се онда још дотицала у „Писмима једног путника" и у књизи „Она и он." Он се, пак, ње дотицао у својим песмама. А и брат је његов писао о њиховим односима књигу: „Он и она", као одговор на „Она и он". Из прва су се лепо живели. Он као да је њу страсно волео, јер се опажа, да му је било тешко, кад су прекинули пријатељство. Он је њу у јесен 1833 пратио у Италију; провели су заједно шест месеца, али су већ у Млецима покварили присност. Он је био пун жеље за уживањем, а она је била, као распуштеница, пуна горчине. Он је био написао трп књиге и већ је у својој 24 години морао да доживи и један истинити роман са самим собом. На његовим песмама од 1834 опажа се много већа невеселост, него што је била у пређашњим његовим песмама. За време пријатељства са Сандовом није готово ништа писао, а 1835—37 напише „Ноћи" („Nuits"): мај, децембар, август и октобар. Октобарска је ноћ најлепша. Ту има и туге и љубави, и срџбе и благе жалбе и оштра прекора. Овако јој опоро говори:

Срам те било — ти си сама
Издаји ме научила.
Па ми разум, на мукама,
Мржњом, гневом разносила!

Срам те било, с тебе, клета
Тамноока жено, страда' —

Пролетња ми драж однета,
С љубави ти и са јада!

С твог осмеха, с гласа твога,
С твог погледа, лажна, на ме
Сада кунем све до Бога
И до сјајне среће саме.

Младошћу ми дражном узе
Све милине душе моје,
И сад сумњам у све сузе —
Како видех сузе твоје. — —

Срам те било! Ти си мати
Првих јада, које доби' —
С тебе почех и плакати,
С тебе извор суза проби!

Теку сузе, горче дане,
А тећи ће цела века,
Јер из оне теку ране,
Којој никад нема лека.

На том ћу се горком врелу
Моћи, барем, и умити —
Спраћу твоју прошлост целу,
И ту ћу је оставити!

По растанку са Сандовом написао је 1834—1836 роман „Confessions d' un enfant du siècle" („Исповести једнога савременика"). То је, у неколико, као неки дневник из његова живота. Кад се прочита, оставља веома тужан утисак.

Осим романа писао је и новеле, међу којима су понајлепше: „Les deux maîtresses" („Две милоснице"), „Frédéric et Bernerette," „Le fils du Titien" („Тицијанов син"), „Margot," „Emmeline".

Радио је и на драми, и ако није тежио да се представљају, те их је назвао „Les comédies injouables" (1833), хтевши тиме да каже да их није баш нарочито за представе писао. Ну опет су оне представ-

љане. Прво је представљала, у Русији у Петрограду, једна Францускиња његов комад „Caprice“ („Ћуд“), и он се тамо веома допао. Тек доцније му је тај комад представљан у Паризу, 1847. Писао је особите драмске „пословице“ и издао је 1856 збирку под натписом: „Comédies et proverbes.“ И данас му се цене и представљају ове драме: „Врата треба да буду или отворена или затворена“, „Светњак“ и „Ћуд“ и „Не треба се никад зарицати у напред.“

И ако је Мисе од давна био познат; и ако су његове песме у велико певали и ђаци и несташне гризете — опет за њега нису знали сви, особито виши кругови. Академија га је 1848 тек мало похвалила и охрабрила, као неког почетника, и ако је дотле радио већ 20 година. Истом 1852 изабран је за академика.

Мисе сам вели за своје песме ово:

Први су ми стихови кô детета, кô тића;
Други су ми стихови кô весела младића;
Тек су трећи, с по века, кô у зрела човека.

Алфред де Мисе није умео да се користи својим књижевним радом као Скриб и Дима. После 1836, био је имовно много посрнуо, али га прихвате пријатељи. На заузимање школског му друга, војводе Орлеанског, добије за библиотекара у министарству унутрашњих послова. Доцније је то место изгубио, за време републике, али га је после опет добио, кад се царство повратило. Изнурен песничким животом, престао је на десетак година пред смрт готово и певати некадашње силне песме своје суморношћу зачињене. Умро је 1 маја 1857 у својој 47 години.

У својим најгорчим данима после растанка са Сандовом, написао је песму „Lucie,“ из које су пријатељи узели и на гробни камен урезали ову строфу:

Кад, драги моји, свршим своје дане,
Садите врбу више гроба мога!

Волим је с њена лишћа жалоснога
— Бледост ми њена слатка и милена —
Биће ми лака тамна сенка њена,
Када ме под њом у земљу сахране....

Ван Хаселт.

(1806 — 1874)

Андрија Ханри Констан ван Хаселт, белгиски песник и историк, рођен је 5 јануара 1806 у Мааштрихту. Школовао је се у Гану (Генту) и Литиху, те се још за рана побелгијанио, па је гледао, како би својој новој домовини својим богатим духом што више користио. Поред осталих дела на пољу књижевне историје највише му се истичу ови списи: „Историја француске поезије у Белгији“ (1838); „Историја (сликара) Рубенса“ (1840); „Белгијани у доба крсташке војне“ (1846); „Историја белгијанска“ (1848); „Сјај белгиске уметности“ (1848); „Питореска (сликарска) Белгија“ (1858). Поред чистих историских дела надахнута су родољубљем: „Славни Белгијани“, „Монумептална Белгија“ и „Народна Библиотека“. Радио је и на народној и на школској књижевности, те је писао новеле, приповетке са села и читанке за школе и куће. Песме су му изишле 1852 — 63 у свескама под натписом: „Poésies“. У њима се огледа најдаровитији песник белгиски. Чувени су му и метрички акцентовани стихови „Etudes rythmique“ (1856). Најчувенији му је спев „Quatre incarnations (очовечења) du Christ.“ То је епопеја у 4 песме. Радивши на историји и школској књижевности, Хаселт је награђен положајима, у којима му је могућно на својој струци радити. Из прва је био чувар краљевске књижнице у Брислу, а после је постављен за надзорника основне наставе и основних школа. 1837 године је изабран и за члана белгиске академије. Умро је месеца декембра 1874.

Огист Барбје.

(1805 — 1882)

Таман се беше свршио јулски устанак, кад се 1831, појави збирка песама од неког непознатог песника, под именом „Јамби“ („Jambes“). Језик се чињаше да је жешћи него и у Беранжеа. Никад се, дотле, у Француској не беше чуо тако оштар и гневан језик песнички, с тако поразним патосом и тако звучним стиховима, као што беше у овим казненим песмама, које за јулску владу беху, од прилике, оно што за време римског царства беху Јувеналове сатире. И прозваше их Јувеналовим сатирама, а младог, двадесет-шестогодишњег творца њихова, Огиста Барбја, „француским Јувеналом.“

И после је он писао песме, али никад није могао онако кликнути, како је умео да кликне за време изазивне владе Луја Филипа. Ни сам Виктор Иго у својим сатирама „Châtiments“ није га могао да надмаши простотом и једнинством.

После тих јаких песама све његове песме, које су се јављале, чиниле су се слабе. Да „Јамби“ нису били тако силни, можда би се оне чиниле јаче. А, као што је писао о јаду своје домовине, тако је, у збирци „Il Pianto“ („Плач“), певао о политичкој несрећи Италије, и у делу „Lazare“ о јаду енглеских и ирских радника. Туђе га земље и нису могле дарнути, као његова отаџбина.

У „Јамбима“ има 19 песама. Најбоље су: „La curée“ („Јагма“) у којој шиба користољубивце, ловце места, који су француски народ за исход јулског устанка преварили, па, у скупоценим рукавицама, с прозора на покољ гледали, а после политичку плаћку делили.

Знатна му је и „Мелпомена“, против крваве и блатне књижевности, што се тада по Француској јављала у књизи и позоришту.

О Паризу у време Луја Филипа говорио је у песми „La cuve“ с највећом погрдом: да је то пржаво место, у коме се гуше ниткови без храбрости, безобразне салонске трчилаже, које иду од врата до врата, и од спрата до спрата, просјачећи који комад свилене пантљике; циничка дворница безочних лармација, у којој сваки гледа, како ће оцепити какав жалостан комад крвавог хаљетка власти, што је издахнула.

Барбје је свима у очи истину говорио: и победиоцима и побеђеним. Докле је Беранже, из мржње према Бурбонима, дизао Наполеона, као неког Бога, или полубога, дотле је он, поводом подизања Наполеонове вандомске статуе, у својој песми „L' Idole“, узвикнуо:

И опет он, Наполеон, са ликом великим!
А шта нас кошта тај ратник опори, суровн?
Шта кошта крви, срама, са плачем толиким?
И то тек за неколико гранчица лаврови'!

Henri Auguste Barbier рођен је 28 априла 1805 у Паризу. Из прва је учио права, а после се посветио литератури. Умро је 1882.

Огист Вакри.

Родио се у Нормандији 1818, а у књижевности се јавио и прославио 1840, својим песмама „L' Enfer de l' esprit“ („Пакао духа“), а 1845 другом збирком песама: „Demi-teintes“ („Полубоје“). Песме су му пуне осећаја, по садржини, а пуне лепоте, по облику. Доцније, 1848, изиђе са неком врло романтичном драмом „Tragaldabas,“ али с њом само подиже велику ларму, али не успе. Тек после тридесет година кад ју је, 1878, штампао, поздравили су је као бисер песничког хумора. Имао је и један комад од седам

чинова „Les funéraills de l' honneur“ („Погреб части“), који је представљан 1862; а писао је и комедије, које се нису рђаво примале: „Souvent homme varie“ („Човек је променљив“), „Jean Baudry“ и „Le fils“ („Син“). Осим тога написао је још и ова прозна дела: „Les drames de la Grève“, „Mes premières années de Paris“ („Моје прве године у Паризу“). Писао је и оштре чланке: „Profils et grimaces“, „Les miettes de l' histoire“ („Историске мрве“), „Aujourd'hui et demain“ („Данас и сутра“) и „Futura“.

Вакри је радио и на новинама. Био је свестран дар. Радови су му пуни књижевног укуса и критичког духа.

По неком брату, који је Виктору Игу падао зет, и који се, заједно са женом, утопио, при вожњи на води, Вакри је приман у Игову кућу као својак, те није готово ни излазио из куће великог песника, чији је ватрен поштовалац. Са Иговим је синовима 1848 покренуо републикански лист „L' Événement“ („Догађај“), а 1869 опет са двојицом Игових синова и са својим пријатељем Павлом Мерисом, који је пре с њима радио и доцније Игова дела издавао, покрене лист „Rappel“, у коме је, после, сваки дан писао уводне чланке и разне белешке полемичне, литерарне и месне. Духовитост и дубљина мисли песникових огледа се већ и у самој песми о љубавној патњи. — С Мерисом Вакри је удесио за француску бину Софоклову Антигону.

Требало је да он од давно буде у Академији, али нити хоће да прави походе ради изборне препоруке, нити хоће да се бакће око избора да буде посланик.

Франсоа Етјен Адам.

Пореклом је од спромашних родитеља. Колевка му је била у Комбрежи (на Мени и Лоари). Рођен је 1836. Одавши се на науку, слушао је предавања на лицеју у Бресту.

Песме су му расуте по листовима и часописима. По свом песничком правцу Адам припада веристичкој школи, што се баш лепо види и из његове песме „Јова Брашнар.“

Издао је у друштву с А. Шаппом и једно илустровано живописно дело, „Paris pittoresque.“

Сили Придом.

Уздигао се као веома даровит песник са леполиком песмом, а некад му је претила опасност да не буде песник. Кад је био свршио Бонапартин Лицеј и ступио на политехнику, родбини се учини да ће боље бити ако се ода на индустрију, те су га давали да буде при чувеној ливници крезотској. Ну он не могне бити тополивац, него се дигне у Париз, па се упише у права, радећи као писар код адвоката. Али тај неговалац појезије, којој није било страно ништа што је човечанско: ни нежност срца ни духовита радозналост, не беше више за тих живот по кућицама, где се чује само лупа чекића. Јавивши се скромно са „Разбијеном вазом“, он се „Идеалом“ и „Уметношћу“ диже до узвишености „Великога Медведа“ и „Зенита.“ У 1872 је издао „Осаме,“ „Огледе“ (сонете), „Талијанске цртице“ и „Утиске ратне.“ Особито су му полетне и узвишене „Правда“ и „Површина,“ а још, осим тога вреди поменути и „Узалудне нежности“ и „Устанак цвећа“. Песме су му у опште надахнуте философијом и психологијом, те се понекад с тога и хладне чине.

Рођен је у Паризу 1839. Песничку је каријеру почео преводом прве књиге Лукрецијеве (Lucretius Carus, De rerum natura), па је онда, 1865 изишао и с оригиналима у збирци „Станце и поеме“, те њима одмах обратио пажњу на се.

После су га већ песме дигле и до Академије.

Франсоа Копе.

François Édouard Joachim Francis Coppée, најмилији и најзнатнији сувремени песник француски, и на лирици и на епу и на драми, родио се у Паризу, како једни веле, 12 јануара 1846, а, како други веле, 26 јануара 1843. Још као млад се изнео на глас својим песмама у којима се, подражавајући романтици, најзад јавио самосталан, те се брзо уздигао међу најодабраније чланове нове песничке школе: „Parnassiens“ („Парнасовци“). Кад му је дар већ био правац ухватио и на видело изишао, он је радио у министарству војном, и живео у Монмартру, сеоцу код Париза, с матером и сестром. Кад му је мати умрла, сестра га није остављала, него је и даље живела с њим. Кад је изишао први „Parnasse contemporain“ („Сувремени Парнас“) у издању Лемера 1866, онда је ту било неколико његових песама, које су, као песме једног новајлије, задивљавале читаоце новим укусом, те му име изиђе на видик у књижевном свету. Исте године изда му опет тај издавач збирку „Le Reliquaire“ („Ковчег са светињом“), ну то не би виђено. Две године доцније штампа опет код Лемера, који му је после и остала дела издавао, свеску песама „Intimités“ („Присне песме“). У 1869 години изда под општим натписом „Poèmes modernes“: „Angelus“, „Le Banc“ („Спруд“), „Le défilé“ („Кланац“), „La Bénédiction“ („Благослов“) и др.; та последња свеска и, за декламовање удешена, „La Grève des Forgerons“ („Побуна ковачка“) особито су омилеле читалачкој публици. Али први велики успех постигао је Копе тек једном стихованом комедијом „Le passant“ („Путник“), у једном акту, која се давала 1869 у „Odéon“-у. За њом је 1870 с приличним успехом дана стихована драма „Deux douleurs“ („Два јада“). За време рата и комуне написао је родољубиву песму: „Plus de sang“ („Доста је крви“). Оставивши министарство, прешао је у луксенбуршку библиотеку, али је и њу напустио, па отишао да буде књижни-

чар „Француског Позоришта“. Доцније, 21 фебруара 1884, буде постављен за члана француске Академије, на место песника Виктора Лапрада. Копе је радио и на новинама и уређивао драмски подлистак за „La Patrie“ („Отаџбина“). Осим свега тога издао је још од 1872 до 1887, и ова дела: „Les Humbles“ („Сиромашци“); „Le Cahier Rouge“ („Црвена свеска“); „Olivier“ („Оливер“), поема; „Une Idylle pendant le siège“ („Идила за време опсаде“), роман; „Mois“ („Месеци“), кратке поеме, које су служиле за текст заносним композицијама Ђакомелијевим; „Récits et élégies“ („Приче и елегије“), збирка поема; „Contes en vers et poésies diverses“ („Стиховане приче и разне песме“); „Contes en prose“ („Прозне приче“); „Vingt contes nouveaux“ („Двадесет нових прича“); „Poèmes et récits“ („Песме и приче“); „Arrière-saison“ („Задња сезона“). За позориште је написао „L Abandonnée“ („Остављена“, „Распуштена“), драма у два чина; „Fais ce que dois“ („Чини што си дужан“), драмска епизода у једном акту, са родољубиве тежње и лепих стихова прослављена по целој Француској. С истом тежњом „Les Bijoux de délivrance“ („Дике ослобођења“), сцена у стиховима; „Le Luthier de Crémone“ драма у једном чину, по успеху налик на „Путника;“ „Le Petit Marquis“ („Мали Маркиз“) драма у четири чина и у прози. Њу је радио у друштву с песником Арманом д' Артоа. С њим је радио и још једну стиховану драму у пет чинова „Le Guerre de cent ans“ („Рат од сто година“). „Le trésor“ („Благо“), стихована комедија у једном чину (та је комедица удешена и као комична опера са Лефевровом музиком); „Madame de Maintenon“, стихована драма у пет чинова; „Le Korrigane“ фантастични балет у два чина с музиком; „Severo Torelli“ стихована драма у пет чинова; „L' Homme et la fortune“ („Човек и судбина“), комедија у три чина, која је играна у ужем кругу „Cercle des arts intimes,“ а није штампана; „Les Jacobites“ (секта јакобитска у Азији религиозна, у Енглеској политичка), стихована драма у пет чинова. Целокупна су му дела издана у 6 свезака. Као главна

му се дела цене: „Les Humbles“, „Intérieurs et promenades“ и „Contes en prose.“

Бланшкотова.

Она је обична радница, која живи од својих руку, уз тиху песму тугованку, пуну истине и осећаја, који може да олакша колико њој толико и свакој њеној друзи у тузи. Зато јој се песма и пренела у свет и у књигу. Прави осећај увек налази одзива.

Арман д' Артоа.

Као песник Armand d' Artois је познат особито по радовима, које је радио заједно с чувеним Копеом. Један му је од тих радова драма „Le petit Marquis“ („Мали Маркиз“), која је представљана у Одеону, али није штампана. Та је драма у четири чина и писана је у прози. Друга му је заједничка драма „La Guerre de cent ans“ („Рат од сто година),“ тај је комад у пет чинова и у стиховима. Песничка нежност осећаја огледа му се у „Пролетњој песми“ („Chanson de Printemps“).

Јулија Хаждеу.

(1869 — 1888)

Кад је умрла француска песникиња, Румунка Јулија Хаждеова, учиниле су јој, преко својих књижевника, помен три романске државе: Румунија, Фран-

карству, јер је имала велики дар за цртање, а и певању, јер је имала величанствен глас mezzo soprano. Узгред је изводила и композиције, те је удешавала арије за своје песме. Имајући и беседнички дар, држала је на Сорбони два разлагања: једно из логике а друго о другој књизи Херодотовој. Тако о Хаждеовој пише Губернатис у првој свесци „Bourgeons d' avril“ („Априлски пупољци“), коју је Хаждеова најволела, под натписом „Julie Hasdeu, femme-poète de la Roumanie;“ а сад да видимо, како о њој пише, у другој свесци „Chevalerie“ („Витештво“), под натписом „Un poète français en Roumanie“, Луји Леже.

„Међу ученицима, који су слушали последњу годину на Сорбони, падаше у очи нека млада Румунка, врло скромна по изгледу, пријатних црта и очију дубоких и благих. Она је била положила свој испит „baccalauréat ès lettres“ још месеца јула 1887, па се спремала за „licence“ из филозофије Сваког дана и лети и зими палила је своју лампу у 4 часа у јутру, проводећи до школских часова време у раду око уметности и науке. Једног дана она преста долазити на часове, на којима је и професорима и друговима била још од давна пала у очи њена примерна ревност. Као да је први међу свима опазио њену генијалност Морис Албер, њен професор на колежу Севиње и син славног литерарног историка и сарадника „Temps“-а, Павла Албера. Он се сам нудио, да је поучава из литературе и грчког. Говорило се да је тешко болесна. Лекари саветоваше, да иде најпре у Монтре, а после на Мадеру. Швајцарске климе није могла подносити. Ојађена је мати, најзад, одведе у завичај.“

По спољашњем изгледу она се чинила пуна и здрава, али је то било привидно. Колико је волела Париз, толико је опет чезнула за домовином. „Препевајући „Разбијену вазу,“ песму Силпја Придома, спевала је песму „Ружа у вази“. У тој песми, она, ређајући јаде ружине, упоређује и себе с ружом и вели:

Таква сам и ја, цвете увели,
Нисам у својој земљи рођеној —
Не може ништа да ме весели:
Кô тебе у тој чаши стакленој.

Међу песмама има доста песама из румунскога живота. Таква је песма „Жеља једне сељанке," а има и родољубивих, као што је „Отаџбина." Али није остала само у том уском кругу. Читајући све чувеније светске песнике у оригиналу, она је веома била раширила круг својих мисли. Има сваковрсних песама. Има наивних, као што су „Бајке" („Le contes bleus," „Плаве приче") има несташних, као што је „Анакреонска песма" и романтична „Лепеза;" има и сатиричних, међу којима се особито истиче јетка и истинита „Жена"; па има и љубавних, и то лепих, љубавних песама: „Серенада", „Како је бити љубљен," „Не смем...." Веома драматичан опис једног кобног љубавног састанка налази се у величанственој легенди „Витез и смрт." Гроф Ед путује по мрачној ноћи. Он је храбар ратник. Тридесет је година, како он пуни свет виком о себи, али није никад љубио, нема осећаја према љубави. Коњ га занесе у мрачну ноћ, и он заспа на њему. У један пут се коњ уплаши од нечега, зазре и пропне се, а гроф се већ приправи за борбу, док му нека привид не рече, да хоће да се бори са смрћу. Он пристаје, али му смрт каже, да би можда могао бити поштеђен, да је љубио, и пусти га те малко види лепоту, која му је била намењена, да се пре смрти покајао, што није никад љубио. Ја каква је, јад је не убио:

Бела и чиста, кô анђео сјајни,
Благост јој сија из очију бајни',
А дивно тело лагано узлеће,
Као крин бели, кад га ветар креће,
Те гроФа Еда проже узбуђење,
Како је згледô ово привиђење.
Очи му беху сјајних суза пуне —
Први пут стаде судбину да куне.

Рашири руке, па понизно клече,
И неким нежним, тужним гласом рече:
„Ох, ти ми беше припала у део!
Па кад те губим, нашто ми свет цео?“
Ал' ње, у часу, испред њега неста,
А он се смрти љут окрете с места:
„О, ходи,“ рече, „па ме у гроб хити —
Страшно је, грешно, без љубави бити!“
Па панцир скрши, па и копље преби,
А смрт му прпђе, па га узе себи.
Њих у дну гробне помрчине неста,
А коњ, у мраку, рзати не преста.

Тако Хаждеова уме љубав да опише. На једном месту у песми „Како је бити љубљен“ с усхитом узвикује:

Бити љубљен, па умрети, то је самрт пуна драже —
Умре човек сав осунчан, да се сунцем препороди.

А говорећи о љубави Дантове Беатриче и Абеларове Хелојзе, и ако су биле несрећне, вели им: „Завидим вам ја обема.“

Но опет се, при свем том, најпосле отреса љубави и пева:

„Не, никад ја још не љубих — то за мене није још'те.
Смешан ми је љупки Амор, пун младости и милоште,
Јер, кад год сам заљубљене мало боље промотрила,
У часу сам сваку вољу спрам љубави изгубила.
Лице им је часом бледо, час румено, грозничаво,
А поглед им само лута: час у тебе гледе право,
А часом им очи буду пуне гнева или јада —
Не, тај ми се њихов поглед ни најмање не допада.
Ја се смејем том Амору — не бојим се ја од њега.
С тога сви ви, који знате пта љубавна жудња чини,
Оставите мене младу у безбризи и милини.“

Али, поред све лепоте свих њених песама, и нехотице јој се највише истичу тужне песме. Оне су јој најистинитије и најдирљивије. Све јој песме иду

из срца, али те потичу из највеће дубине. Свесна своје судбине, она моли Бога, да је прими:

О мој Боже! опрости ми, желела бих већ умрети!
Још шеснаест лета немам, али врло горко живим:
Срце тужно, чело пало, па ми тежак живот клети —
Без знанаца и без среће непрестано судбу кривим.

Како види свео листак јесењи, она га одмах упоређује с човеком и пише:

Чим видим свео листак, како на земљу пада,
Сетим се наше судбе, сетим се нашег јада.
Када се когод роди, не зна шта му је дано.
Шта смо? Не знамо сами. Куд ћемо? Тако исто.
Кад ко са земље пође, не зна куда је пристô —
То ником није знано.

А шта ће бити с листом, на бесној олујини?
Да л' он подлеже, кô ми, одредби и судбини?
Ништа губљиво није на овом Божјем свету.
Душе нам иду горе на небо, до планета;
А тела кад нам помру, Бог створи од скелета
Ливаду сву у цвету.

И лист се тако мења, при паду свом са гране,
Када се бесни ветар играти с њиме стане.
А шта ће с њиме бити? Знано је Богу само—
Њему, што за све знаде, који је увек свуда,
Који прозире небо и сва небеска чуда —
Пред којим ми клецамо.

Па онда у песми „Умор" говори са свим предано:

Уморна, бледа, већ се уверавам,
Да ми се младост у неповрат креће,
А нисам кадра да је задржавам —
Ништа јој више не може да смеће.

С тог, драга музо, што ти бејах мила,
Сад другу какву, живљу душу тражи,
Да се с њом врати твојој ватри сила —
Њој сада певај о рају и дражи.

У свом јаду, нехотећи ником да се потужи, она се јада немој хартији:

О хартице јадна, на коју излажем
Што најбоље умем на перу да створим,
Ти и не знаш боле, што не смем да кажем,
Кад ти што поверим, када с тобом зборим.

И теби сам знана, кô и другом свету:
Озбиљнога чела, смешљива погледа,
Ал' ни ти ми не знаш за рану и сету,
Што ме на дну срца толико наједа —

У колико је била уверенија, да јој на земљи нема скраса, толико је више обраћала поглед на небо. Бавећи се материјалистичком философијом, она је веровала у двоје: у Бога и у бесмртност душе. Тога ради она, раскрштајући са земљом, кличе:

Хајдемо, душо, на далеке путе,
У даљне краје света невидљива,
Где нема даха људског створа жива,
Где никад нема људске нужде љуте!
Хајдемо, душо, на далеке путе —
Нек се пред нама сав овај свет скрива!
Хајдемо, душо, до бесконачности,
Да идеалу врхунац сазнамо,
Да по високом небу пролутамо,
Да тамо мирни, склоњени од злости,
Дознамо тајне светске бескрајности,
И да у бездне више не гледамо!
О душо моја, племенити душе,
Опрости себе овог тварног света,
Покидај оков, што ти вечно смета,

Остави тело, становиште тмуше.
Хајде у етар, чисмениги душе,
Где се по сјају купа и пролета!
О хајде, хајде, горе ћемо моћи
Пресрећни бити, с потпуности своје,
И ако сметње на том путу стоје,
Опет се, најзад, може мети дођи.
После се тамо може добро проћи:
Тамо се муке смире и спокоје,
Ту ће нам брзо постанути јасно
Оно, што бескрај од човека скрива,
Оно, што човек заман истражива,
Ма да се увек заузима страсно.
Па ћемо, после, исмејати ласно
Све, што се, доле, испод неба, збива.
. . . . . .

Ох, ал' ће бити радост и дивота,
Када се сазна сва истина тајна,
Када се позна сва природа бајна
И њена дивна, немарна лепота!
Ох, то ће бити највећа милота,
С које нам душа бејаше очајнэ!

То је писала на пет месеца пред смрт.

Узносећи се тако мислима на онај лепши свет, она се, као религиозни занесењаци који верују у рај, преносила на онај свет с радошћу. О смрти је, прича њен отац, говорила с неком насладом. Она је певала о продужењу живота:

Ја нит' мрзим живот, нит' се смрти бојим,
Јер је и смрт плодна и светлости врело.
Није то сан вечни . . . . . .
Душа иде даље из тела у тело.

У таком заносу, она се, по очеву причању, пренела у небо с осмехом, пуним неког обожавања, 29 септембра 1888, у деветнаестој години.

Тек су после њене смрти нашли све што је писала, а, као да јој се предсказивало да неће дуго живети, све је записивала, као да се са собом разгова-

рала. Али што год је писала, било је под псевдонимом „Camille Armand.“ А писала је брзо, с јарким надахнућем, и, само онда, кад јој дође осећај.

Међу њеним хартијама нађене су белешке, из којих се види много штошта. Од свијуфр анцуских великана највише је ценила Наполеона I, Фердинанда Лесепса и Виктора Ига. Звала их је „тројицом великих песника у веку.“ Кад је Иго умр̀о, пшла је с мајком над њега мртва, и забележила тачно, кад је умр̀о и колико је живео. По тој смо белешци и ми означили податке о Иговој смрти.

Поред бележака о Виктору Игу оставила је бележака и о смрти краља Лудвика Баварског. И њега је жалила. „Имао је,“ вели, „тај краљ нешто добро у себи. Имао је поезије у души. Зато га је наш век прогласио лудим. Поезија! Као Венера Флоберова, с прстом на устима, она је скупила своја крила, па се пустила у пропаст, са својим последњим представником, духом старих балада, који се вулаше, при сјају месечине, по заспалим водама својих језера, уз звуке удаљених мелодија Вагнерових, или који је јурио на четири коња, у оделу средњевековног витеза, кроз стародревне шуме баварске. Иди, спавај мирно, јадни млади принче! Можда си у свету, у коме си сад, нашао идеал, који ти је мучно срце за живота! Нико те не жали, нико не оставља сузе на твом гробу: исмевају те, јер те не разумеју. Ја те само оплакујем, јер ја појмим твоје јаде тајне и дубоке.“

Поред тих људи, које је ценила, мило су јој друштво били и сплни песници разних народа и времена. То се види по појединим њиховим стиховима, које је, као мото, узимала. Од француских песника, који су на њу највише утицали као угледи, као да су били, осим Ига, и Ламартин, Мисе, Сили Прудом и Копе. Но свака је песма њена опет прекаљена њеном особеношћу. Најпохвалнија им је страна искреност. Само је имала две отаџбине: по роду Румунпју, по књижевности Француску. Рођењем је била Румункиња, а срцем Францускиња.

Напомене уз песме.

Страна 7 — 9: *Иветотски Краљ* (Le roi d' Yvetot). Ивето је варош на доњој Сени, близу канала Ла Манша. Ивето је некада био престоница неког властеоства, чији су се поглавари звали: «иветотски краљеви.» Изгледа, да су се они тако стали звати око половине четрнаестог века. Ту су им титулу признавали и ондашњи француски краљеви. У шеснаестом веку иветотска се господштина ороди с кућом дн Белеј. Од тада се титула «краљ» промени у назив «врховни кнез.» Доцније је та државица припала маркизима де Сен-Форже од куће д' Албона, и појам о њој се изгубио временом у тој заједници. У половини овог века у иветотској је покрајини било 150.000 становника.

Страна 55—8: *Јулски Гробови.* У песми о јулским гробовима Беранже је, с родољубивим жаром, опевао три страшна дана месеца јула: 27, 28 и 29 у години 1830. Тај су устанак изазвале наредбе Карла X, које је он издао на дан пре, 26 јула, хотећи њима да поништи уставно право и да укине «карту» која је то право ујемчавала. Првом се наредбом (ordonnance) укидала слободна штампа. Без краљева, или префектова, тромесечног допуштења ни један се лист није смео појавити. После се допуштење морало обнављати свака три месеца. И растурање је књига било ограничено. Другом се наредбом ниште избори и распушта скупштина. Трећом се смањује број посланика и право избора. Четвртом се сазиваше обласни изборници и скупштинари. Потом се маршал Мармон, војвода од Дубровника, постављао за врховног војводу париске војске. Све се убезекнуло. Свака се мисао бунила. Војска се јављала. Влада се спремала. За новинаре то беше смртни ударац. Скупише се, написаше изјаву и потписаше је њих 44. Међу њима и оба историчара револуције: Миње и Тјер. Берза клону. Хартије попадаше. Свет се искупљаше особито око орлеанског двора Пале-Ројала. Читаху наредбе и псоваху. С вечери се бацаше камењем на кола министра председника Полињака. Гонили су га до куће. Искупе се посланици, који су били у Паризу, код другога, Александра де ла Борда. Саветоваше се, али не одлучише ништа. Казимир Перје не хтеде ништа силом. Сутра, 27, свет је једва чекао, да изађу новине. Неке не изиђоше, неке изиђоше с изјавом протеста на челу. Носише их, читаше их, и улице се већ разлегаху од ђачких узвика: «Живела карта!... Доле с министрима.» Око 11 часова појави

се чета позорника на коњма и стави се пред уредништво „Тана" („Temps"). Отворе се врата од улице, полициски комесар дође, да, по наредби, запечати штампарију. Уредник не да. Дође бравар. Запечатише и многе друге штампарије. Радници осташе без рада, и гомила се светине увећа. Око подне беше их пуно око Пале-Ројала. Растера их војска бајонетима. Жандарме коњанике посуше каменьем; они осуше ватру, и руља се расу вичући: „освета" и „на оружје!" Стадоше и калдрму кварити, кола обарати, оружнице пљачкати. У вече лампе[1] лупаше.

Код Казимира Перје-а беху се искупили посланици. Једни су били против силе, други за силу. У том већ под прозорима наста туча између војске и народа. Напље руља. Перје је врати: „Нема, рече, победе на улици! Владине су силе кадре угушити сваку узбуну." Карло је био у лову. Мармон тек у уторак доби заповест да иде у Париз. И он оде и одседе у Тиљеријама (владалачким дворима које је подигла Катарина Медичи). Министри се у вече састаше код Полињака и одлучише: ако немири не престану, да се Париз стави у опсадно стање. Са стране дође Паризу и помоћ. Долазила је гарда и швајцарска чета. — — У среду, 28, из прва беше мирно, па онда наста вика: „Доле с Бурбонима!" У гомили беху махом радници, ђаци и стари војници Наполеонови, а за вођу се истицаше сваки ђак и боље обучен млад човек с пушком, сабљом и храбривим речима. Ако је још имао и јуначког држања, гомила га је и сама одмах извикала за вођу. Око 10 часова бише истерани сви ђаци с политехнике; брзо се измешаше њихне униформе с радничким блузама. Око 11 часова угледа се на Отелу де-ла-Вил (варошка кућа или општински суд) тробојна застава, која се употребљавала пре, у време револуције и Наполеонове владе. Њега беше светина заузела. Са нотрдамске цркве се зачу велико звоно, и у брзо му одговорише и звона с других цркава. Све обузе узбуђење. Борба се почињала. Не беше више само мала побуна него права револуција. Дође и маршал. Несрећан му и незахвалан задатак беше. Мрзео је наредбе краљевске, а морао је да их брани. А како су га кривили за издају Париза 1814, чуло се како прете: „Сад ћемо се с маршалом Мармоном наплатити." Он јави краљу за озбиљност борбе. Одговор беше, да се Париз стави у опсадно стање. Око подне маршал стане наређивати, да се устанак осами и ограничи. Међу тим се беху скупили посланици поздрављени усклицима. Међу њима беху чувени ратник Лафајет и чувени банкар Лафит. Опет нису могли да се сложе. Најзад се одреди депутација, да моли Мармона, да не пролива крви. Код њега је дотле већ био и за то молио чувени астроном Араго. Мармон није знао шта друго да ради, него да јави краљу, да би, по изјави посланика, свет стукнуо, кад би се ордонансе тргле и министри отпустили. У том се чује да је Полињак у Тиљеријама. Војвода оде њему; али се одмах врати: од споразума не би ништа. Посланици се врате. Стану се опет договарати, али заман. Најзад рече Лафајет: „Сутра ћемо развити славну тробојну заставу, па са својим сугрђанима заједно умрети." Међу тим се борба водила. Где је била отворена борба, побеђи-

вала је војска, али где се тукло из кућа кроз прозоре, где се пуцало из заседе, и бацало камење, ту је народ био јачи. Летела је киша од камења, па и од разних ствари: бацали су столице, столове, гвоздено и друго посуђе — што год би дохватили. Најзад војска стукне: једно је била изнемогла у непрестаној борби на силној врућини, а друго није имала ни џебане. Народ се одмах за њом тискао, прикупљао и једнио. По нека су се одељења војске према народу и братски понашала. У вече се врате у Тиљерије. Мармон је хтео да све искупи. Ништа се није било добило. Отел де-ла-Вил је био напуштен, и, ако још од краља не дође на време наредба или се војска не појача, онда се могло надати свачем. Краљ је, међу тим, био у лову. Он свој начин живота није мењао. Кад је од Мармона добио депешу: да није више узбуна него револуција, и да треба да тргне ордонансе, он је само наредио да се огласи опсадно стање и да се с војском у велико ради.... Међу тим краљ није знао, да је на сву множину светине министар војни одредио само 12.000. Неки говорише краљу да тргне наредбе натраг, али он рече: «Анархија ће ми Париз пред ноге бацити,» и оде да игра виста, али је чешће устајао и са балкона гледао на пут од Париза. — — Кад би у вече, борба се стиша, и рањени се склонише по кућама. По вароши, у близини самог Лувра и Тиљерија, стаде народ дизати барикаде. — Освану судни дан четвртак, 29. Чим свану, борба поче. Кад виде народ да по вароши нема војске, он живну, па полете у густим гомилама. Лувр брањаху Швајцарци и гардисти. Покуша се споразум. Мармон издаде заповест, да се не пуца, где се не напада. И ватра у неколико преста. Али узбуђеност, забуна, непролаз поремети примирје, и пуцање опет отпоче. У том два пера: маркиз Семонвиљ и гроф д' Аргу, оду у Тиљерије и затраже од министра, да одступи и да тргне ордонансе. Он их упути краљу. У том наиђе Пејроне, те их и он позове, да одмах иду краљу, да му опишу стање. Они оду, и Полињак с министрима, али нико краља није могао уверити. Семонвиљ рече, да може бити доцкан, ако се наредбе не тргну кроз један час. Краљ зовне министре на договор. Сви се колебају, само краљ и Полињак остају упорни. У један мах буде пријављен веома поверљив човек краљев, Витрољ. Он донесе ђаве гласове: војска се повукла; тробојна је застава развијена; Лафајет је, човек из 1789 године, све и сва у Паризу. Само би се брзом помоћу могло нешто учинити. Сви министри на то дадоше оставку. Краљ постави војводу од Мортемара за министра спољних послова и за председника савета. Мислило се да ће глас о овом постављању умирити духове. Али већ беше доцкан. За време борбе, која се целог јутра водила, највише око Лувра, старешина швајцарског батаљона Салис, криво разумев једну наредбу, изађе са својима из Лувра, а устаници улуче ту прилику, те продру у Лувр и угнезде се у њему. То је било пред подне. Док се радозналa светина разлазила по собама Лувра, Мармон се уклонио преко тиљериске баште са својом јадном, сунцем испеченом, жедном војском. Народ је без правих вођа био скршио круну краља Карла X. У тој неприлици, кад је народ вође тражио,

један се, некадашњи царски официр Дибур, начини ђенералом, узме из позоришне гардеробе ђенералску униформу, и свет га прими за вођу. С неколико стотина људи заузме он варошку кућу. За њим је у униформи капетана народне гарде пшао издавач једног листа, Еарист Димулен. Уз њих се, том приликом, прибио и Бод, издавач „Temps"-а, као неки секретар привремене владе. Издавали су и прокламације. Најзад Димулен прогласи Дибура за команданта заузете куће. Он онда сам именује себи и једног префекта. Последње је време било, да се нађе права управа. Посланици су били још најправнија законска власт, али они нису никако могли да се сложе ни да управу револуције узму у своје руке. Најзад се скупи у четвртак, у 12 часова, њих 30—40 у кући банкара Лафита. Ту дође и Лафајет, те њега изаберу за заповедника над народном гардом; ђенерала Герарда за осталу војску. За општинску управу изаберу неки општински одбор с Казимиром Перје-ом на првом месту. Онда се сви са старим Лафајетом крену с усклицима општинској кући, китећи шешире тробојкама, што су им бацили с једног прозора. Чланови привремене владе одступише, кад се Лафајет појави, и псевдођенерал се Дибур, пун поштовања, стави на расположај Лафајету, а своју ђенералску униформу врати тамо одакле је и узео.

Међу тим се краљ непрестано варао, да ће се половним либералом Мортемаром све поправити. Војвода се ваљкао: те, вели, болестан је, те одучен од посла; али му није помогло. — Карло га силом постави за министра. Тада се реши, да се скупштина опет у брзо сазове, и око 5 часова после подне, краљ позва Семонвиља, те он с Витролем и грофом д' Аргу похита у Париз, да однесу добре гласе, како је краљ попустио.

„Ордонансе су тргнуте, министри су отишли до ђавола!" викао је маркиз из кола људима, који су пролазили. Понекоме је било мило, кад је чуо. Но у варошн је мишљење било друкчије. Приспели су око 8 часова у вече. Уведу их у салу, где је радила општинска комисија. Семонвиљ испоручи поруку. Упитају га, има ли писмено пуномоћство. Рече да нема. Посланици нису били још напустили мисао о краљевој капитулацији, али се са улице непрестано викало: „Нећемо више Бурбоне!" „Светина је," вели Луји Блан, „за проливену крв захтевала штогод боље, а не штогод ново." Гроф д' Аргу и Витрољ се врате празних руку, али нису били без наде. Ту се с Мортемаром споразумеју, те се саставе 4 ордонансе: обустава Полињакових ордонанаса; сазивање скупштине 3 августа; успостава народне гарде; постављање Перје-а за министра финансија и Герарда за војног министра. Но једва су ушли те пробудили краља, да то потпише; он је, са свим свестан своје моћи, после партије виста, био отишао да спава. Сад се министар и гроф д' Аргу дигну у Париз. Већ је свитао петак, 30 јула Код булоњске их шуме заустави стража, те морадну оставити кола и наставити пут пешке. Идући сретну око десет часова посланика Берара, који им каже, да ће посланици око подне бити у бурбонској палати. Више се ништа није могло чинити. Мортмар, мртав уморан, оде својој кући, где је дуго немоћан лежао. У 12 часова

сé дигне те иђе Семонвиља с неким перима, па пошље грофа де Сусп, с цедуљом на Казимира Перје-а и новим ордонансама, у бурбонску палату. Међу тим још од беле зоре беху по зидовима прилепљене објаве, у којима се јављало, да није могућно да се врати у Париз Карло X, који је пролио крв народну, па се истиче војвода Орлеански, који је тробојну заставу узео, а карту увек хтео. Тако на француски престо дође најстарији од најмлађе линије дома француског, од куће Орлеанске, војвода Лудвик Филип Орлеански.

Страна 60—62: *Осама* (L'isolement). Ову прву размишљанку (méditation) писао је Ламартин, како сам прича, једно вече суморног месеца септембра 1819, о заласку сунца. Писао ју је на брду изнад куће очеве у Милију, месту с лепим готским дворцем, на рекама Сени и Оази, недалеко од Париза. Био је већ од неколико месеци у тој самоћи. Читао је, заносио се, покушавао да пише, али није могао погодити правог израза осећају. Зато подере што је био написао и разбаца по ветру. Био је изгубио мило и драго, па му није било ни до чега. Прва грдна рана још није била зарасла. Више је, вели, тада живео с мртвим него са живим. И разговарао је с небом. Читајући Петраркине сонете, које је био понео, заносио се светом, о коме је и сам мислио. Последњи су му стихови пријатно звонили у уху, али не и у срцу. Ту је осећај постао духом. А дух је њему увек неутралисао генија. То је хладан ветар, који суши сузе на очима. Међу тим Петрарка му се допадао, као год и слика Лаурина, па му се и поneко место које је Петрарка овековечио, чинило да је налик на његово Мили. Па и идеална смрт Петраркина, с главом на странама од књиге, а уснама с припојеним именом Лауриним — и то му се допадало. Волео је Петрарку као првог песника талијанског. Кад је ноћ стала падати, јавише му се опет у памети стихови, и он, као музичар који је нашао мотив, што полако певуши пре него што засвира, хита с утиском, да га преда срцу неколиких осетљивих пријатеља. После, у Паризу, штампа двадесет примерака на лепој хартији и с лепим словима. Кад је читао песму у том дивотном издању, чинило му се, као да у неком мађиском огледалу гледа слику своје душе. Раздаде све пријатељима. Они рекоше, да су му стихови складни и меланхолични. Претурајући доцније Петраркине сонете, наиђе на ту своју прву размишљанку у рукопису, па му је и тада и од тада увек било мило око срца, кад види њене стихове, јер су пали с његовог пера као капља вечерње росе на побрђу његове колевке, и као звучна суза срца његова на страну сонета Петраркиних, кад није хтео писати него плакати. Ретко је која збирка француских песама без ове песме Ламартинове.

Страна 64: *Бадемова грана* (La branche d'amandier). О постанку ове песме Ламартин овако прича. «Враћајући се једног дана из Терачине, на Тиренском Мору, у Рим, задржим се у Албану. Беше фебруарско доба: брежуљци су се руменели од цве-

това брескве и бадема. Млада девојка из Ларичије, села код Албана, пролазећи поред мене скиде с главе венац од бадемовог цвећа, који јој друштво беше оплело, па ми га баци, желећи ми срећу. А лепша је та девојка била него пролеће, и рујнија него њено цвеће. Узех грану, узех са осмехом, па насмејан у кола улетех. Те сам вечери писаљком написао ове строфе.»

Страна 72: *Рафаило.* Рафаило Санцио, што се у песми помиње, цени се као најславнији сликар у свету. Рођен је 1483 у Урбину. Ту га је отац први учио сликарству. Доцније је ишао у Перуџију, те се учио код Перуџина, кога је најпосле и надмашио. Глас је задобио у седамнаестој години, једном сликом за цркву. Око 1503 године добије поруку, да у сијенској саборној цркви изнесе главна дела из живота Пија II, папе, те упаде у утакмицу с првим вештацима свога доба (Леонардом да Винчи, Масачијем, Бартоломејем ди Сан Марко), па брзо подели славу с њима. У 1508 години позва га у Рим ујак Брамант, архитекта папе Јулија II, те му папа наручи, да декорише фрескованим сликама (на свежем лепу) ватиканске сале. Више је година радио тај огромни посао. У исти мах Микел-Анђело доврши велики свод у сикстинској капели, те се између ова два велика уметника распири суревњивост, која их је држала целог живота. Рафаило није био мањи од свог супарника величином идеје и састава, а претицаше га пријатношћу и љупкошћу слика. Доцније (1514) папа Лав X узе Рафаила за настојника готово свију великих радова, које је у Риму имао. Уметан и у архитектури, као и у сликарству, он изведе особити двор у Ватикану, и начини величанствен план за цркву св. Петра, али га на жалост није остварио. Франсоа I, краљ француски, шта није чинио да га одведе у Француску, и кад виде да га не може приволети, он зажели да бар има неколико радова од његове руке, те му је том приликом Рафаило израдио слику «Како свети Михаило обара анђела мрака» и «Свету породицу.» Последња му је слика узнесење Христово, најлепше дело сликарско, које се сад чува у Ватикану. Рафаило је основао римску школу и образовао гомилу сликара првог реда, а међу осталим и Јулија Романа. Ови су се ученици угледали на њега, и много су штошта израдили на његове очи. Рафаило је умро у 1520 години, кад му је било тек 37 година. Умро је од претераног рада и силних наслада. Назван је, по савршенству, Омиром сликарства. Има свега што треба за савршенство: и састав и пртеж и боју и милину и узвишеност и дух и природност и идеалност. Међу најлепшим сликама, осим побројаних, има врло много дивних и разних слика богородичиних, па онда се истичу ове: «Атинска школа», «Сибиле» (грчке и римске пророчице), «Пророци», «Анђео ослобођава светог Петра,» «Света Цецилија,» «Галатеја и Хелиодор,» великаш сирски из доба Селеука Филопатора, насликан како га нека рука гони из јерусалимског храма, који је хтео да опљачка.

Страна 75: *Овај век.* Гревско место, о коме се у песми говори, било је у време револуције губилиште осуђеника.

Страна 82: *Последице једне забаве.* На ову Шпањолкињу, чију несрећну судбину Виктор Иго у овој песми описује, помишља Јулија Хаждеова, у својој песми „Боже мој."

Страна 102: *Микел-Анђело Буонароти.* Сликар, вајар и архитекта првога реда, рођен је 1474 у замку Капрезу у Тоскани. Пореклом је био племић и још дететом је показивао ванредну наклоност уметности. С тога буде дат на науку најчувенијим тадашњим уметницима Доминику и Давиду Гирландају, ну он их напусти кад му је било 15 година, јер је већ био бољи од својих учитеља. Лаврентије Медичи, звани „Величанствени", даде му, после кратког времена, стан у своме двору и понашао се према њему као према сину. Смрт му у брзо одузе тога добротвора, али се он већ бејаше прочуо. Поред осталих његових вајарских радова чудније се у Мантуји „Заспалом Купидону" (богу љубави, сину Марса и Венере), у Риму „Бахусу" (богу вина) који се доцније са свог савршенства приписивао Рафаилу, Фидију и Праксителу, и славној групи „Тужној богородици". Међу сликама се истицала „Света породица" и „Рат у Пизи". Папа Јулије II задржа Микела Анђела у Риму. Он је ту вајао гробницу за овог првосвештеника, величанствен споменик, и ако није довршен. Осим тога сликао је у фрескама велики свод сикстинске капеле, чему се човек мора дивити, као и гробници. Све су га папе подједнако пазиле: и Лав X и Павле III и Јулије III. На архитектуру се одао тек у четрдесетој години, и опет је и тада претекао све своје супарнике, радећи најлепше дело архитектонско, кубе на Светом Петру. Радио га је до смрти 1563. Важност генију Микелу Анђелу нико није побијао. Сви су му одавали првенство и на пољу сликарства и на пољу вајарства и на пољу архитектуре. Не може се човек начудити лепој фресци „Страшни суд," у сикстинској капели, и статуји Мојсијевој, што је израдио за гробницу Јулија II, и најзад, дивном кубету на цркви светог Петра. У његовим делима има лепоте од сваке руке. Нарочито пада у очи: величанственост, збиља, чврстина и одличност. Микел-Анђело је писао и песме: станце и сонете.

Страна 109: *Данаиде.* Како прича митологија, Данај, краљ од Арга, имао је 50 кћери, које су се по његову имену звале Данаиде. Египат, краљ мисирски, њихов ујак, имао је опет 50 синова, па је хтео, да тих 50 својих сестричина узме за својих 50 синова. Данаиде нису пристајале на такву грешну и нечисту удају. Египат пошље синове с великом војском у Арг, да их приморају. Данај, немајући куд, морадне пристати на свадбу, али се тајно договори с ћеркама, да оне, прву ноћ после свадбе, поубијају мужеве. И оне то заиста и учине, само Хипермнестра не могне од жалости убити свога мужа, Линдеја. Јупитер, да би казнио те сверепе кћери, баци их у Тартар (пакао), и осуди да, отпаштајући за свој грех, раде непрестано узалуд. Морају једнако да сипају воду у бездане судове, те с тугом гледају, како им је сав труд узаман.

Страна 112: *Менијет.* Менијет (Menuet) беше потешка, али величанствена, игра у прошлом веку. Водила се лаким корацима, те је морала бити налик на наше коло. Тим се именом звала и арија за игру. Музика је била у $^3/_4$ такта. — *Стих 7: Беше великог Рамоа арија.* Рамо (Rameau), чувени француски композитор XVIII века. Отишао из места рођења од 18 година, путовао је по Италији и јужној Француској. Тешко му је било, док није нашао песника, који би му могао израдити текст за оперу, коју би он компоновао. Најзад добије Волтерову оперу „Самсона" и Пелегринову „Хиполита и Арицију", те успе. Тридесет је година радио и није попустио. Од силних опера његових истичу се: Кастор и Полукс, Дардан, Пигмалион. Био је почаствован звањем краљевског композитора, добио орден св. Михаила с пенсијом и уведен у племство. Писао је доста и о теорији музике. Некад је с тим био на гласу. — *Стих 17: И многој лепој из Тријанона.* Тријанон (Trianon) је био дворац у дивном Версалу, у коме су неко време живели краљеви француски, па се надметали, који ће га боље украсити. Била су два Тријанона: „Велики" и „Мали Тријанон." Уза сваки је од њих била дивна башта.

Страна 141: *Како је бити љубљен. Стих 1 и 4: Данте и Беатрича.* Беатрича је родом од флорентинске породице Портинара. Са Дантових песама је постала славна жена. Он ју је волео још од детињства и није ни у једном песничком делу пропустио, а да је не спомене. Рођена је 1266, а умрла је 1290, у двадесет четвртој години. — *Стих 5 и 6: Хелојза и Абелар.* Абелар је био схоластички филозоф у средњем веку. Живео је од 1079—1142. Био је племић. Свршивши ондашње науке, био је после и сам чувен наставник, и имао је у Паризу преко 3000 слушалаца. Хелојза му је била ученица. Дао је стриц архимандрит Филбер Абелару, да је учи науци, а он је научи и љубави, те побегну у Бретању, где се венчају добивши сина Астролабија. Ну стриц га нађе и једне га ноћи изненада нападне, и доведе дотле, да је морао брак напустити и отићи у калуђере. И она се после за њим покалуђерила Тужна су писма после једно другом писали. Леже у једном гробу. — *Стих 9: Родриго и Химена.* Родриго Руј Дијац де Бивар, назван Кампеадор и Сид, јунак кастилијански, рођен је у Бургосу око 1040, а умро је у Валенсији 1099. Прославивши се јуначким делима под владом краљева од Леона и Кастилије, он пристане уз Санха II краља кастилског, који је био у рату са Алфонзом VI краљем леонским, братом. Санхо погине, Алфонзо га замени. Сид падне у немилост и оде из двора. Тада скупи васале и пријатеље, па удари на Мавре и потуче их у неколико сукоба. Заузме Толедо и Валенсију и својим јунаштвом тако се прочује, да краљ морадне на ново да га зове и да му поклони поверење. Пошто је био победио пет маварских краљева, они пошљу посланике, који га поздраве називом сид, што значи „господар". Кампеадором или борцем назвали су га његови земљаци. О Сиду се пева да је у младости морао да се бије у двобоју са дон-Гормацом, оцем лепе Химене, коју је волео. Поводом тога писали су трагедије

шпански драмиста Виљем Кастро и француски песник Корнељ, а и иначе је о Сиду много писано.

Страна 142: *Анакреонска песма.* Амор или Купидон био је бог љубави. Слика се као дете голо и слепо или повезаних очију, лика пакосна, са стрелом и тулцем, пуним стрела. Имао је и крила, као знак љубавне несталности. Родитељи су му били Марс, бог рата, и Венера богиња лепоте. Њега је волела Психа, богиња душе.

Страна 145: *Плаве приче. Стих 37—40: Оберон, Титанија, магнолија.* Магнолија лепо дрво пореклом из Америке. Цветови су јој дивни. Оберон је краљ ваздушних генија у скандинавској митологији. Жена му је била Титанија. Неки веле, да му је жена била и вила Меб, за коју се држи, да је важила као вилинска краљица, као вила песама и као бабица других богиња. Према предањима из средњег века, Оберона су опевали Шекспир у Енглеској и Виланд у Немачкој. И о краљици Меб писали су Чосер (Chaucer) и Шекспир (у Ромеу и Јулији, чин I сцена 4). Поред ње описан је веома појетски и њен двор. Енглески песник Шелије написао је спев „Краљица Меб" (Queen Mab).

БИБЛИОГРАФИЈА

Béranger P. J. de : Chansons anciennes et posthumes. Nouvelle édition populaire ornée de 161 dessins inédits et de vignettes nombreuses par. M. M. Andrieux, Bayard, Crépon, Claverie, Darjou, Riou etc. Paris.

Borel Eugène : Album lyrique de la France moderne par — Sixième édition. Revue et augmentée par *C Villatte*. Avec 12 gravures sur bois. Stuttgart.

— Le Parnasse français du dix-neuvième siècle. Oeuvres poétiques d' Alphonse de Lamartine, Casimir Delavigne et P. J. de Béranger. Leipzig. 1832.

Bornhak Dr. G. : Lexikon der allgemeinen Literaturgeschichte. Meyers Fach-Lexika. Leipzig 1882.

Bornmüller Franz : Biographisches Schriftsteller-Lexikon der Gegenwart. Meyers Fach-Lexika. Leipzig 1882.

Bouillet M. N. : Dictionnaire universel d' histoire et de géographie. Ouvrage autorisé par le conseil royal de l' instruction publique. Quatrième édition. Paris — Alger 1847.

Delavigne Casimir. : Oeuvres complètes de — de l' Académie Française. Seule édition avouée par l'auteur. Paris 1836.

Engel Eduard : Geschichte der französichen Litteratur. Geschichte der Weltlitteratur in Einzeldarstellungen. Leipzig 1893.

Gazie A. : Le livre d'or des Annales politiques et littéraires. Paris 1893.

— Nouveau dictionnaire classique illustré. Treisième édition. Paris 1887.

Gropp Ernst und Hausknecht Emil : Auswahl französischer Gedichte für den Schulgebrauch zusammengestellt von — Zweite Auflage. Leipzig 1887.

Gubernatis A. de : Dictionnaire international des écrivains du jour. Florence. Paris. London. Leipzig. 1888—1891.

Hasdeu Julie B. P. : Oeuvres posthumes. Tome, I : Bourgeons d'avril, Rêves et Fantaisies ; II : Chevalerie, Confidences et Canevas ; III : Théâtre, Légendes et contes ; IV : Paralipomènes : Etuds — Pensées — Récits — Impressions — Fragments. Paris 1889—1890.

Hugo Victor : Les enfants (le livre des mères). Nouvelle édition. Paris.

— Les voix intérieures. — Les rayons. — Les ombres. Paris 1844.
— Odes et ballades. Nouvelle édition. Paris. 1878.

Lamartine: Nouvelles méditations poétiques avec commentaires. Le dernier chant du pèlerinage d' Harold. Chant du sacre. Paris 1876.

— Oevres de —. Premièrs Méditations poetiques. La mort de Socrate. Paris. 1878.
— Raphaël. Houvelle édition. Paris. 1878.
— La chute d'un ange. Épisode. Paris. 1870.

Laveaux J. Ch.: Dictionnaire raisonné des difficultés grammaticales et littéraires de la langue française. Troisiéme édition. Paris 1846.

Musset Alfred de: Poésies nouvelles 1836—1852. Nouvelle édition. Rolla. Les nuits. Poésies nouvelles. Contes en vers. Paris.

Roosmalen (de Paris), membre de l' Institut, égyptien et de plusieurs Académies impériales etc.: Art de la parole. Littérature, histoire et morale. 6. édition. Exemples en prose et en vers. Paris. 1864.

Шер Јован: Општа историја књижевности, с четвртог немачког издања превео Стојан Новаковић. Београд 1872—1874.

Schlosser Fr. Chr.: Weltgeschichte. Dritte Ausgabe. Neunzehnte Sterotyp. Ausgabe. Berlin 1882.

ДОБРОТВОРИ

СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

Његово Величанство Краљ Србије Александар I.

Његова Светлост Књаз Наследник Црне Горе Данило

† Ђен. Коста Протић, краљевски намесник — Београд	150	дин.
Г. Милош Валожић, књижар — Београд	150	«
Г. Јован Ристић, краљевски намесник — Београд	150	«
Г. Андра Николић, министар просвете — Београд	150	«
Г. архимандрит Нићифор Дучић — Београд	150	«
† др. Лаза Докић, председник Државног Савета — Београд	150	«
Г-ђа Мица Косте Протића — Београд	150	«
Г. Сава М. Поваковић, трговац — В. Најштат	75	фор.
Г. Филип Вујић, писар Среза Врачарског — Београд	150	дин.
Г. Живојин Симић, професор — Београд	150	«
Г. др. Лаза Илић, лекар — Зајечар	150	«
Г. Милутин Марковић, судија Касационог Суда — Београд	150	«
Главни Школски Одбор — Београд	150	«
Г. пук. Јов. Мишковић, гувер. Њ. В. — Београд	150	«
Г. Драгутин Плајел, дирек. Краљ. Срп Реалке — Београд	150	«
Г. др. Вл. Ђорђевић, изв. посл. и пун. мин. — Атина	150	«
Г. Јосиф Чечелски, апотекар — Пожаревац	150	«
Г. Вељко Ђ. Рајковић, пред. окр. суда у пенсији — Крагујевац	150	«
Његово Преосв. епископ жички г. Сава — Краљево	150	«
Г. Г. Кнежевић и Радовановић, трг. — Краљево	150	«
Г. Сава Ж. Обрадовић, трг. — Градиште	150	«
Г. Јевта М. Павловић и комп. трг. — Београд	150	«

Г. др. Љуб. Радивојевић — Нови Сад — Каменица	100	фор.
Срез Јадрански Окр. Подринског	150	дин.
Срез Ресавски Окр. Моравскога	150	«
Г. Ђен. Сава Грујић, изв. посл. и пун. мин. — Цариград	150	«
Њ. В. Преосв. г. Хаџи-Сава Косановић, сарај. митроп. у оставци	150	«
Срез Јасенички Окр. Подунавског	150	«
Г. др. Тоша Недељковић, адвокат — Земун	75	фор.
Г. Г. Браћа Малићи, трг. — Бос. Градишка	75	«
Г. Никола Пашић, пред. минист. савета — Београд	150	дин.
Г. Сима Р. Обрадовић, трг. — Београд	150	«
Г. Драгомир Петр. Арамбашић, трг. — Београд	150	«
Г. др. Илија Вучетић, адвокат — Нови Сад	75	фор.
Г. др. Мика Кондорош, суд. бележ — Нови Сад	75	«
Г. Мирослав Спајић, трг. — Митровица	150	дин.
„Немања" ложа слобод. зидара — Ниш	150	«
Г. Илија Радовић, трг. — Крагујевац	150	«
Г. др. М. В. Вујић, државни саветник — Београд	150	«
Задруга за Потпомагање и Штедњу — Приг	75	фор.
Г. др. Веса Николајевић, адвокат — Приг	75	«
Г. Ђорђе Симуновић — Шид	75	«
Главни Одбор Учитељског Удружења — Београд	150	дин.
Г. др. Коста Николић, апотекар — Шабац	150	«
Г. Милан Петровић, велетржац — Вуковар	75	фор.
Г. Стеван Тубић, свр. ш. учен. трг. акад. — Шид	75	«
Г. др. Иван Лазаревић, срески лекар — Аранђеловац	150	дин.
Г. Перовић Јово Лучин — Дубровник	75	фор.
Г-ђа Бошковић Теодора за ж. школу Божа Бошковића — Дубровник	75	«
Г. Бошковић Нико — Дубровник	75	«
Српска Правосл. Црквн. Школ. Општ. — Осек	75	«
Г. Илија Маргетић, министар у пенсији — Београд	150	дин.
Г. Ђорђе Красојевић, адвокат — Карловци	75	фор.
Г. Светозар Адамовић, трг. — Беч	150	дин.
Г. Милан Ђ. Милићевић, библиотекар — Београд	150	«
Г. Арса Поповић за кћер Јелену — Вел. Бечкерек	75	фор.
Г. Владислав Алин, трг. — Земун	150	дин.
Г. С. Минх, индустријалац — Параћин	150	«
Г. П. Веселиновић, управ. „Пар. Задруге" — Карлов.	75	фор.
Сремска Карловачка Задруга за Потпом. и Штедњу — Карловци	75	«
Г. Стеван Јевтовић, златар — Београд	150	дин.
Г. Милан Јанковић, трг. — Велики Поповић	150	«

Г. Лаза Дунђерски, велики трг. и економ — Нови Сад	75	фор
Г. Коста Б Недељковић, трговац — Београд	150	дин.
Г. Владимир Матијевић, трговац — Загреб	75	фор.
Г. Петар Николић, трг. — Загреб	75	«
Г. Лазо Лаћевић, трг. — Загреб	75	«
Г. др. Светислав Шумановић, адв. — Загреб	75	«
Г. др. Богдан Медаковић, адв. — Загреб	75	«
† Јован Шорак Ђедо, српски православни протопоп — Ријека	75	«
Г. Васо Петричић, градски поджупан — Љубљана	75	«
Г. Перо Дрљача, трг. — Босански Нови	75	«
Г. Каменко Ј. Јовановић, књижар — Панчево	150	дин.
Г. Стева Поповић Вацки, нар. заст. на Хрв. Сабору — Товарник	75	фор.
Друштво «Зора» — Беч	75	«
Г-ђа Зора пл. Бајић — Беч	75	«
Г. Лаза Гавански — Сентомаш	75	«
Г-ђа Марија уд. Алексијевића — Сентомаш	75	«
Г. Милош Богдановић, нар. посланик. — Смољинац	150	дин.
Г. Н. Н. Б. Гр.	75	фор.
Г. Франц Енгелхарт, књиговезац — Београд	150	дин.
Задруга за Међусобно Потпомагање и Штедњу — Београд	150	«
Г. Ристо И. Иванишевић, трг. — Мостар	75	фор.
Г. архимандрит Иларион С. Весић, директор правосл. призренске богословије за књижницу правосл. призренске богословије	150	дин.
Г. Љубомир Јовановић, професор — Београд	150	«
Г. Урош Благојевић, учитељ — Београд	150	«
Г. Васа Мијатовић, гостионичар — Београд	150	«
Г. Урош Предић, уметник — Београд	75	фор.
Сентомашка српска црквена општина	75	«
Г. Лука Ћеловић, трг. — Београд	150	дин.
Г. Г. Браћа Алатини трг. — Солун	1000	«
Г. Јоца Ж. Јовановић, трг. — Шабац	150	«
Г. Свет. Милосављевић, мин. ун. дела — Београд	150	«
Срез Пчињски Окр. Врањског	150	«
† Константин Вучковић — Сплет	75	фор.
Г. Лазар Д. Драгичевић — Грац	150	дин.
Г-ђа Милева Ристићка — Чачак	150	«
Г. др. Давид Коњовић — Сомбор	75	фор.
Синови Димитрија Билића, трговци — Мостар	150	дин.
Лазар Аничић, трговац — Трст	150	«
Официрски Дом у Нишу	150	«

Г. Михаило Павловић, трговац — Београд	150	дин
Окружни Одбор Пожаревачки	150	«
Окружни Одбор Моравски	150	«
Г. др. Валтазар Богишић, министар правде — Цетиње	75	фор.
Окружни Одбор Крушевачки	150	дин.
Општина Града Пожаревца	150	«
Окружни Одбор Врањски	150	«
Њ. Преосв. епископ г. Мирон Николић — Пакрац	75	фор.
Г. Коста Васић — Бос. Градишка	75	«
Општина Града Смедерева	150	дин.
Срез Подгорски Округа Ваљевскога	150	«
Г. др. Никола Радивојевић, адвокат — Загреб	150	«
Г. Милан Мостић, адвокат — Београд	150	«
Г. Живан Живановић, државни саветник — Београд	300	«
Г. Јоца Ђуричић Биорац, трговац — Рума	75	фор
Окружни Одбор Ваљевски	150	дин.
Његова Светост архиепископ карловачки г. Георгије Бранковић	75	фор.
«Слога» богословско-књижевно друштво — Карловци	75	«
Г. Глигорије Брусковић професор — Карловци	75	«
Окружни Одбор Подрински	150	дин.
Окружни Одбор Тимочки	150	«
Г. М. Анастасијевић — Винковци	75	фор.

ФОНД ПОПА МИХАЛАЋА

који се налази код Српске Књижевне Задруге

износи 1000 динара

ПОВЕРЕНИЦИ

СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

Број поред имена повереникова казује колико је скупио чланова

Београд — Г. Божидар Јанковић, потпуковник 22
Г. Јевта М. Павловић и Ком., трговци 130
Г. Љуба Јоксимовић, књижар 30
Г. Марко М. Марковић, књижар 35
Г. Милорад Петровић, професор 8
Г. Милош Валожић, књижар 47
Г. Никодим Васић, статистичар 21
Г. Никола Сп. Матијевић, правник 83
Г. Светозар Томић, гимназиста 32
Г. Филип Вујић, ср. писар 16
Г. Чеда Јов. Марковић, поручник 21
Алексинац — Г. Иван Ј. Јанићијевић, директор 32
Аранђеловац — Г. др. Иван Јанаревић, лекар 25
Баточина — Г. Ђура Димитријевић, учитељ 19
Богатић — Г. Поп Здравко Пауновић 13
Ваљево — Г. Јован Молнар, књижар 24
Г. Михаило Грујичић, учитељ 50
Г. Срећко Стевановић, учитељ 20
Варварин — Г. Коста Поповић, учитељ 6
Вел. Градиште — Г. Рад. Јовановић, директор 21
Влашки До — Г. Вења Н. Крупежевић, учитељ 6
Врање — Г. Андра Ж. Радосављевић, окр. благајник 20
Г. Милош П. Ђорђевић, ср. начелник 36
Г. Светолик Краљевачки, књиговођа 38
Жагубица — Г. Јован Јовановић, трговац . . . . . .

Зајечар — Г. Михаило Бобић, директор 104
Ивањица — Г. др. Неда Нешковић, ср. лекар 3
Јагодина — Г. Сретен Николић, предавач 24
Књажевац — Г. Јеврем Николић, окр. благајник 27
Г. Милан П. Зарић, директор 16
Космај — Г. Поп Таса Вукосављевић 14
Крагујевац — Г. Јован Шплихал, професор 56
Г. Стеван У. Ђорђевић, учитељ 25
Краљево — Г. Сибин Ђорић, члан дух. суда 59
Крстац — Г. Милија В. Карић, економ 11
Крушевац — Г. Дим. Ј. Тричковић, професор 121
Крупањ — Г. Милан Р. Михаиловић, учитељ 11
Лазаревац — Г. Јевта П. Радовић, учитељ 7
Лапово — Г. Љуба Јовановић, пред. општине 8
Лесковац — Г. Мирко М. Поповић, предавач 6
Г. Сотир Аранђеловић, пред. општ. 7
Лозница — Г. Милан Настић, учитељ 31
Г. др. Сима Тројановић, директор 35
Љубовија — Г. Живојин О. Крстић, учитељ 13
Г. Милановац — Г. Поп Тадија Костић 32
Д. Милановац — Г. Влад. Ристић, тел. грамиста 9
Г. Војислав Милошевић, учитељ 13
Неготин — Г. Ђорђе С. Стојковић, директор 4
Г. Милан Милетић, пред. суда 37
Ниш — Г. Г. Браћа А. Павловићи, књижари 12
Г. Љубомир М. Протић, професор 18
Г. Миња Л. Ивковић, учитељ 29
«Његош» дружина ђака гимназије 23
Г. Ранко Петровић, управ. учит. шк. 22
Г-ђа Цвета Павловићка, учит. 12
Обреновац — Г. Јеремија Томић, учитељ 20
Г. др. Станислав Новаковић 19
Паланка — Г. Васа Симић, учитељ 44
Параћин — Г. Г. В. Павловић и Мих. Миленковић, учитељи . . . 39
Петровац — Г. Илија Миљковић, учитељ 13
Пирот — Г. Ђорђе Ничић, професор 2
Г. Јанићије Поповић, директор 38
Г. П. Ј. Дробњак, пензионар 3
Планиница — Г. Дим. Милићевић, учитељ 26
Подгорица — Г. Захарије Гвозденовић 7

Пожаревац —	Г. Васа Живковић, ђакон	65
	Г. Васа Петровић, професор	30
	Г. Михаило Стевановић, учитељ	20
Прокупље —	Г. Јов. Самокресовић, секр. окр. одбора	13
Расна —	Г. Рад. М. Кораћ, економ	3
Рача —	Г. Гаврило Ранковић, учитељ	6
Рековац —	Г. Милоје К. Спасић, учитељ	19
Свилајнац —	Г. Ђорђе Ивковић, учитељ	39
	Г. Јован Митровић, директор	8
	Г. Никола Тодоровић, професор	5
Смедерево —	Г. Риста Петровић, упр. Задруге	31
Соко-Бања —	Г. Љубомир С. Јанковић, књижар	25
Сталаћ —	Г. Вукашин Жижић, учитељ	11
Уровица —	Г. Димитрије Поповић, учитељ	8
Ћуприја —	Г. М. М. Тодоровић, секр. окр. одбора	36
Чачак —	Г. Вуле Ј. Вукотић, окр. начелник	5
	Г. Савко Филиповић, учитељ	21
Цетиње —	Г. Павле Поповић, професор	111
Шабац —	Г. Алек. Т. Милојковић, секр. окр. одбора	2
	Г. Васо Љубичић, учитељ	17
	Г. Павле Соћрић, професор	28
	„Поука" дружина ђака гимназије	12
	Г. Никола Гачић, истр. судија	33

СКУПЉАЧИ ПРЕТПЛАТЕ

НА КЊИГЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

Број поред имена скупљачева казује колико је скупио улога.

Баноштар — Г. Богдан В. Наранџић, учитељ 3
Бела Црква — Г. Јоца Царан, дрнд. права 16
Беловар — Г. Томо Богојевић, шум. контролор 30
Бенковац — Г. Јово Димитровић, трг. и поседн. 13
Беч — Г. Димитрије Мицић, медицинар 63
Ст. Бечеј — Г. Стеван Жекић, учитељ 26
Вел. Бечкерек — Г. Милан Манојловић, учитељ 29
Блина — Г. Јован Воркапић, парох 6
Брод — Г. Стеван Васић, трг. помоћник 10
Будва — Г. Шилвестар Ђ. Поповић 35
Вараждин — Г. Лазар Богдановић, парох 23
Винковци — Г. Др. Ђорђе Милашиновић, ... 18
Воћин — Г. Методије Брадић, јеромонах 2
Врлика — Г. Нико Ристовић 18
Вршац — Г. Светозар Брашован, учитељ 98
Вуковар — Г. Љуб. Михаиловић, чин. штедионице 33
Госпић — Г. Милан Тркуља, трговац 35
Госпођинци — Г. Мита Пејић, учитељ 3
Н. Градишка — Г. др. Платон Чуповић, адвокат 27
Ст. Градишка — Г. Совра Татомировић, учитељ 8
Грачаница — Г. Станко Ивкнишевић 5
Грачац — Г. Паја Обрадовић, богослов 13

Грац — Г. Влад. Скарић, филозоф 9
Г. Миша К. Михаиловић, медицинар 23
В. Грђевац — Г. Анастас А. Добровић, посједник 35
Даљ — Г. Панта Масларић 4
Даровар — Г. Ђуро Т. Марковић, богослов 5
Двор — Г-ђа Анка Дурман 6
Долово — Г. Миле Новаковић, учитељ 10
Дрљача — Г. Родољуб Пајић, парох 16
Дубровник — Г. Јован Буњин, парох 124
Ердевик — Г. Милан Црнојачки, учитељ 12
Загреб — Г. Милош Дробац, трговац 80
Задар — Г. Марко Цар 3
Земун — Г. Јован Карамат, књижар 66
Ириг — Г. Васа Николајевић, прота 33
Срп. Итебеј — Г. Душан Јосимовић, свештеник 9
Јазак — Г. Пера Ј. Поповић, трговац 5
Јарак — Г. Стеван Јаношевић, учитељ 6
Јасеновац — Г. Јован Метлаш, шум. практикант 7
Каменица — Г. Љубомир Калентић 9
Г. Манојло Грбић. прото 7
Карловац — Г. Чеда Милићевић, трговац 21
Карловци — Г. Паја Марковић, професор 136
Кастел Шућурац — Г. Вицко Бутнер, опћ. тајник 3
Вел. Кикинда — Девојачко Друштво 84
Кистање — Г. Кирил Королија 14
Кленак — Г. Ђорђе Ђурић 8
Клокочевик — Г. Васа Вукдраговић, учитељ 4
Книн — Г. Саво Ђ. Омчикус 48
Кобаш — Г. Јован П. Јовановић, свештеник 5
Доњи Ковиљ — Г. Ђорђе Михаиловић, парох 15
Ковин — Г. Добривоје Павловић 15
Коларић — Г. Душан Малобабић, парох 8
Кореница — Г. Стеван С. Калемберг, трговац 31
Котор — Г. др. Радослав Квекић 35
Г. др. Јово Стефановић 11
Кумани — Г. Стеван Коларић, учитељ 7
Купиново — Г. Радивоје Љубинковић, шум. пристав. 11
Лапац — Г. др. Александар Ђурић, лечник 5
Г. Милан А. Милићевић, учитељ 8
Лежимир — Г. Урош Возаровић 7

Манђелос — Г. Ђорђе Теодосијевић 3
Мартонош — Г. Тоша Петаковић, учитељ 15
Митровица — Г. Радивоје Поповић 95
Могорић — Г. Миланко Барић, парох 5
Мутилић — Јован Узелац, свештеник 4
Нови Сад — Г. Божидар Поповић, парох 17
Г. Тих. Р. Остојић, професор 116
Обровац — Г. Симо Маљуш, трговац 17
Огулин — Г. Михаило Грубор, парох 14
Окучани — Г. Исо Скенжић, учитељ 3
Ољаси — Г. Саво Стојаковић, парох 14
Осек — Г. Стево Страјинић 57
Оточац — Г. Еуген Кончар 12
Ст. Пазова — Г. Стеван Шимић, парох 55
Пакрац — Г. Ђорђе Јагнић, трговац 10
Панчево — Г. Вељко Константиновић, учитељ 47
Уредништво «Весника» 8
Пачетин — Г. Драгутин Протић, парох 4
Пераст — Г. Милан Ђурчић 5
Петриња — Г. Глигорије Живковић, катихета 4
Г. Павле Бибић, учитељ 28
Петрово Село — Г. Н. Ј. Балубџић 7
Преграда — Г. Гаврил Љубовић, поштајеводник 5
Рисан — Г. Митар Катурић, опћ. тајник 16
Рума — Г. Душан Поповић, учитељ, и дрид. Сава Путник 58
Сент-Андреја — Г. Ђорђе Малић 7
Сењ — Г. Ђуро Грубор 3
Сивац — Г. Милош Рајић, свештеник 10
Скрадин — Г. Станислав Бркановић 15
Слатина — Г. Лазар Савић, учитељ 4
Сомбор — Срп. Омладина 51
Сплет — Г. др. Љујо Бакотић 40
Србобран — Г. Андра П. Лукић, члан нар. позор. 2
Г. Ђура Страјић, парох 22
Г. Јеврем Миковић, учитељ 19
Суботица — Г. Јован Манојловић, правник 9
Темишвар — Г. Душан Берић, учитељ 6
Тител — Г. Емил Степанов, парох 15
Турија — Г. Јован З. Медурић, парох 10

Ст. Футог — Г. Коста Шијачки, учитељ 12
Херцег-Нови — Г. Томо Крстов Поповић 50
Чаково — Г. Лука Ивковић, инжињер 3
Черевић — Г. Јоца Марковић 5
Чуруг — Г. В. Теофановић, парох 10
Шибеник — Данило Петрановић, учитељ 25
Шид — Г. Стеван Благојевић 36

PQ
1116
S4J6

Jovanovic, Vladimir M.
S francuskoga Parnasa

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY